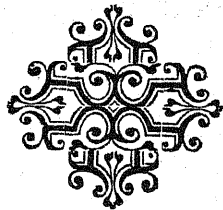

de la Comp^a de Jery de Granata 132

A P O L O G I A
T H E O L O G I C A,
N V N C R E C E N S A E D I -
ta, ex sacris Doctoribus
collecta,

P E R R. A D M O D V M F.
Andream a Tordehumos Ribero, Augustiniensem
differentem, de interioribus animæ actibus, &
libertate uoluntatis humanæ, appli-
cationisque sacrificij
Altaris.

M E T H Y M N A
Excudebat Franciscus à Canto.
Anno. 1 5 8

de la Comp^a de Jery de Granada 132

APOLOGIA

THEOLOGICA, 1107/1

NUNC RECENS AEDI-

ta, ex sacris Doctoribus

collecta,

PER R. ADMODVM F.

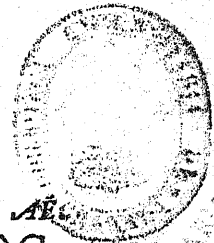
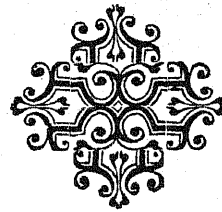
Andream a Tordehumos Ribero, Augustiniensem

differentem, de interioribus animæ actibus, &

libertate uoluntatis humanæ, appli-

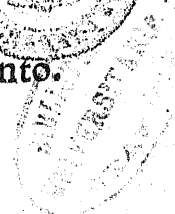
cationisque sacrificij

Altaris.

METHYMN AED.
Excudebat Franciscus à Canto.

Anno. 158

Rater Stephanus Sanchez, ordinis patris Augustini in prouincia Castellæ prior Prouincialis, & in partibus Indiarū maris Oceani, eiusdē ordinis, vicarius Generalis, R. in Christo patri Fratri Andreg à Tordehumos Ribero, eiusdē ordinis, & voti salutē. Quoniam officij nostri est, religionis bono, & honori in ijs præcipuè rebus quæ ad publicā proximorum vtilitatem spectāt, omni ratione seruire, & ad idem excitare, & adhortari: omnes nostrarum Prouinciarum viros à quibus id commode fieri posse intelligimus: propterea librum Apologiæ Theologicæ satis laboratum & eruditum, per te ad

nos missum, accepimus, doctissimi
morum virorum testimonijs fa-
tis luculenter perspectum, & cō-
probatum, & multorum encho-
mijs merito laudatum, & cōmen-
datum, quem nos nō possumus
nō etiam approbare: proinde fa-
cultatem tibi concedimus, vt prę-
dictum librum quem reip. Chri-
stiane vsui futurum speramus, in
lucem edas Regiæ Maiestatis fa-
cultate prius habita: & hoc in no-
mine Patris & Filij & Spiritus san-
cti, & bene in Domino vale. Da-
tis Matriti, in conuentu nostro
diui Philippi, vigesima die Ianua-
rii, Anno Domini. 1581. Ma-
nus pro sigillo.

F. Stephanus Provincialis Hispaniæ, &
Vicarius generalis in par-
tibus Indiarum,
Sanchez.

Vea este libro intitulado, Apo-
logia Theologica, el Doctor
Hernando Ortiz de Hinojosa,
Cathedratico de Theologia, en
esta Vniuersidad, y embie nos le
con su censura y parecer. Dada
en Mexico, a treynta de Enero,
de Mil y Quinientos y setenta y
ocho Años.

P. Archiepiscopus
Mexicanus.

Por mandado de su S. Illustrif.
Iuan de Aranda.

DON Pedro Moya de Contreras, por la gracia de Dios, Arçobispo de Mexico, del con-
seio de su Magestad &c. Auiedo visto el parecer del Doctor Hernando Ortiz de Hinoiosa, aquiè cometimos la vista y examen del libro intitulado Apologia Theologica, de que en el mismo parecer se haze mencion, damos y cõcedemos nuestra licencia, para q se pueda imprimir, la qual y el dicho parecer se pongan al principio del dicho libro. Dada en Mexico, a treçe de Febrero. 1578.

P. Archiepiscopus
Mexicanus.

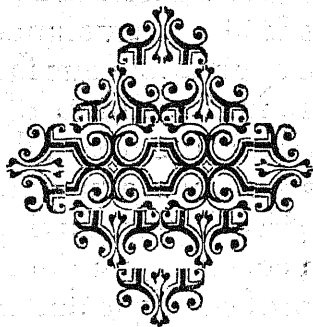
Por mandado de su S. Illustriss.
Ioan de Aranda.

PX speciali commissio-
ne, atque mandato Il-
lustrissimi & Reueren-
dissimi Domini Do-
mini Petri Moya de Contreras,
Archiepiscopi Mexicani, & a
consilij sacrae Maiestatis &c.
Perlegi Apologiam hanc disse-
rentem de interioribus animae ac-
tibus & libertate voluntatis hu-
manae applicationeque sacrificij
altaris, nihilque in ea offendi,
quod vel orthodoxae fidei, vel
bonis moribus aduersaretur.
Quo circa dignam duxi quae in
lucem ederetur, continet en fa-
nam proficuanque doctrinam,
cum primis sacerdotibus vtilẽ.
In cuius rei fidem nomen meum
subscripsi Mexici, pridie idibus

Februarij , Anno Milleſimo
Quingentefimo Septuageſimo
oſtauo.

El Doctor Ortiz
de Hinoioſa.

VIDI ſecundo, ac per
luſtraui, totum hunc,
cum diligentia erudi-
tūlibellum, Patris ad-
modū reuerendi fratris Andreae
à Tordehumos Ribero. In quo
nihil inueni contra fidem catholi-
cam, haud poteſt non multis ea
lege prodeſſe, qua tum propter
vtilitatem, ac libri eruditionem,
tum propter primam operis no-
uitatem, hæc doctrina lecta fue-
rit, ideo meo, & aliorum iudicio,
hoc opus poteſt & debet iure o-
ptimo prælo committi.

El Maeftro fray An-
dres de Moguer.

V S S V S à Patre
nostro Commissario,
cura sedula ut ipse po-
tuit, vidi & perlegi to-
tam hanc Apologiam Patris ad-
modum Reuerendi F. Andreae
à Tordehumos Ribero, & nul-
lum, in illa contra fidem Catho-
licam errorem reperi. Imo præ-
ter sanam & puram doctrinam,
ea id complectitur opus, nusquam
prius vsque reperta. Sicque utilis
in primis frugi, & breuis iste li-
bellus debet prælo committi.

Frater Antonius
Quixada.

Vpremi senatus catho-
licæ, ac Regiæ Mag. de-
creto perlegi, qua potui
diligentia sane, patris ad-
modum R. F. Andreae à Torde-
humos Ribero, Augustinianæ fa-
miliæ alūni & quidem religiosissi-
mi apologiam, meo sanè iudicio
dignā, quæ prælo mādetur, quod
non solū nulla in re (vt arbitror)
catholicæ fidei, bonisq; moribus
aduersetur, verum etiā magnā sit
studiosis omnibus utilitatem, ac
iucunditatem allatura. Quæ cum
ita esse mihi persuasserim, meo
nomine insignire volui, Madri-
dij. 7. Februarij. 1581.

Ferdinandus Paterno.
Societatis Iesu.

DO N Philippe por la gracia de Dios rey de Castilla de Leon de Aragon de las dos Sicilias, de Hierusalẽ, de Portugal, de Nauarra, de Granada de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues de Algecira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Orientales & Occidẽtales, Islas y tierra firme del mar Oceano. Archiduque de Austria, Duquẽ de Borgoña, de Brauante, & de Milan, Conde de Abspurg, de Flandes, de Tirol, & de Barcelona, Señor de Vizcaya, y de Molina, &c. Por quanto por parte de vos fray Andres de Tordehumos Ribero, de la orden de señor sant Augustin nos fue fecha relacion que auia des compuestto vn libro intitulado Apologia Theologica, q̃ era el de q̃ ante nõs hizistes presentacion, el qual estaua aprouado por los Cathedra- ticos dela vniuersidad de Mexico, & cõ licẽcia del muy Reuerẽdo in Christo padre,

don Pedro Moya de Contreras Arçobispo de Mexico del nuestro consejo, y ansí mismo teniades licencia del Prouincial de la nueva España, y del dela Prouincia de España, suplicandonos mandassemos se viesse y examinasse, y se os diesse licẽcia y priuilegio, para q̃ vos, o quien ṽro poder vuiessẽ le pudiesse imprimir y vender en estos nuestros Reynos de España y en qualesquier partes y lugares delas Indias de la corona de Castilla, por tiẽpo de diez años, y q̃ ninguna otra persona le pudiesse imprimir ni vender sin vuestra licencia, so las penas contenidas en ñras leyes y pragmatikas, y las q̃ mas fuesse mos seruido poner, o como la ñra merced fuesse: lo qual visto por los del ñro cõsejo, por quãto en el dicho libro se hizierõ las diligẽcias q̃ la prematika por nos fecha sobre la impresiõ de los libros dispone, fue acordado q̃ deuiamos mãdar dar esta ñra carta para vos en la dicha razõ, y nos tuuimos lo por biẽ, por la qual vos damos licẽcia y facultad pa q̃ por esta vez qualquier impresor de estos ñros Reynos pueda imprimir el dicho libro q̃ de suso se haze mẽcion por el

original q̄ en el n̄ro cōsejo se vio q̄ va rubricado cada plana y firmado al fin del de Iuã Gallo de Andrada n̄ro escriuano de camara, delos q̄ residē en el n̄ro consejo, sin q̄ por ello incurra en pena alguna, y mādamos q̄ despues de impresso no se pueda vender ni veda sin q̄ primero se trayga al n̄ro cōsejo, jūtamēte cō el dicho original, para q̄ la dicha impressiō se vea si esta conforme a el y se de licēcia para lo poder v̄der y se tasse el precio a q̄ se vuere d̄ v̄der cada pliego del fopena de caer & incurrir en las penas cōtenidas en las leyes de n̄ros Reynos y mas de la n̄ra merced, y de diez mil marauedis para la n̄ra camara. Dada en Madrid, a 16. dias del mes de Hebreo, de 1581. Años.

Antonius Episcopus. El licēciado Fuē mayor El Licenciado Riuadeneyla. El Licē. Chumácero de Sotomayor. El Licen. Mardónēs. El Licenciado Guardiola.

Yo Iuã Gallo de Andrada escriuano de camara de su Magestad la fizē escriuir por su mādado, cō acuerdo delos del su Cōsejo.

1
✻ Excellentissimo

Principi huius noui Orbis pro
Regi dignissimo D. D. Mar-
tino ab Enriquez, antiqua no-
bilissimaquē familia,

FRATER ANDREAS
a Tordehumos Ribero (hæremitarum
Sancti Augustini) infimus, hære-
ditatem eternam.

Xcellētiam

tantam ac vestram
adeo pro Regiam
dignitatem, parui-
tas mea non offen-
dat. Legimus Geneseos primo
Capit. Postquam Deus omnia
patrarat, formasse hominem ex

A limo

limo terræ, cæteris omnibus nobiliorem creatis Princeps præstantissime. Quod super omnia alia quæ dñs Deus prius creauerat excellentiorem illis creasse hominem, non alius quicūquē docet, sed insinuat, & textus loquitur. Cum dicit, hunc ad Dei similitudinē factum fuisse. Et in psalmo testatum est (ab angelis qui intellectualis substantiæ dicti sūt) paulominus, eum dñm minorasse. De quibus cæteris creatis rebus, ne quaquam dici potuit. Habetur etiam in decretis, est quæ diui patris Augustini sententiā (præter hanc naturam angelicam) humanā in omnibus esse supremā. Ergo præter illā præfatam intellectualem substantiā, cui & Deo

asimilatur, homo per rationem & intellectum præstantior, ac perfectior, factus est homo. Hos ambitus frustra forsitan præmissi, ornatisime Princeps, vt ostendā fulsis lachrymis (non aliquid nouū) sed quod tot iā veteribus sæculis omniū aspectibus ostensum est. Quam scilicet ad eod miseram esse, (post primi parentis culpā) hanc nostrā naturā humanā. Tot debilitatam virtute, & potentia, quot ærumnis & laboribus obnoxia. Vt serpēs primo, deinde ipsi nostri primi parentes tantā Dei indignationē cū suis posteris mererentur. O quā dolendus ac miserendus est homo. Qui tantis Dei prerogatiuis omniū princeps erectus. Et tamen per inobe-

diētā primi hominis ab illa satis lachrymabili prima peccati ruina iumentis comparatus, similis factus est insipientibus illis. Ac qui omnia ille ante hac, erat imperaturus iā ipse illis obedit omnibus. Quem etiā, vt ille inferior sit, sine adiunctis alienis adminiculis, nō solum inoffensum, sed nec extare, nec sese subsistere posset. Existimo enim ob hāc tantā hominū indigentā, atquē miseriam, Stoicos & Platonē, docendi sumpsisse occasionem. Quorū alteri recte docuerunt, homines hominum causa esse genitos. Vt ipsi inter se alij alijs prodesse possent. Alter autē docebat. Quod homines non sibi solum nati essent, sed partem patriæ, partē pa-

renti-

rentibus & amicis. Et ne longius iam his ambagibus vagemur, redi mecum ad meam libet propositionē qua in his tibi splendidissime Princeps significare volui. Nō me lineas transilisse rationis, nec proprij cōsilij intentionem. Si propter istā omnium necessitudinem meā (in presenti oratione) demonstrarem esse maiorem. Cum his tamen adiunctis, vt animaduertas, quam receptissimū fuerit olim atquē etiā est impresentiarū, vt ij qui libros condūt, se ad eos tuendos, non quidem qualescunque in animos innobiles seu insolentes habere patronos, sed illos potius præstantes, vigiles, solertes, atquē potentes eligere nituntur & sua ipsis ope-

A 3

ra

ra consecrare constituunt. Ut summis eorum auspicijs patrocinijs, atque praesidijs latrantium morsus, aemulorum rabies, & molientium insidias facile cohibere possint. Haec mihi animo conferenti statim succurrit, me nulli debere ex omnibus electis nobilibus, seu principibus prius ac iustius quam tibi princeps, hunc meum tractatum mittere defendendum. Qui nobilior alijs, sanctior atque potentior defendere posses Benjamin pugnare, quae contra Gabaa. Et me ab illis tueri bestijs, quarum alteram Ioanes in Apocaly: alteramque Daniel in quarta visione viderunt. Has bestias ascendentes de mari Deum ipsae blasphemantes cuius & sanctos af-

fligentes

fligentes, Caetero relicto sensu, eas esse quoddam hominum genus, qui iustos homines exercent quorumque pia opera persequuntur, autores interpretantur. Hoc vno primo concessio, & alterum Principes benignissimi in mentem revocare debent, hoc scilicet quod illis communitissimum ac splendidissimum munus sit indigentibus operam ferre. Qua ego tui ipsius fide fretus sumis tamen precibus, id a te fieri exoro. scilicet ut meum presens opusculum adiuuare digneris, atque defendere non dedigneris. Non autem id propter me, valde pusillum meritis, potius propter te illudque bonum statuas faciendum, necesse est. Quod quanto communius tanto diuinius est, autore Platone. Tale quidem recto animo

A 4 in

in omniū sacerdotū cōmodum hanc Apologiā fuisse cōpositam existimo. Eorū maxime: qui istā doctrinam eaque prioribus sæculis obscura, seu recondita fuerant ignorarunt. Ego autem hec pro virili propria parte pro captuque meo, cōtra aliquorum importunum paradoxum, multo quidem cū labore ac infatiabili vigilia semper in somnis in publicā vtilitatē reduxi. Sed vix illā conscribere ac publicare cogitarā, cum mihi etiā succurisse inimicos ipsi esse parandos, me & mea opera præmordentes. Modo vero, Heu, sic se res habet, & timor quem timebam euenit, & quod verebar abundantius accidit. Verum talem ac tantum me

puto

puto elegisse patronum meique operis acerrimum deffensorē: quod Ephraim, Dā, & Ahira, atque alia castra etiā milia pugnatorū, si aduersum me insurgāt, non timebit cor meū à facie eorum. Sed vide obsecro præclarissime Princeps, quantā erga te fidē habeā, ego ipse paruula res, adeoque satis exigua, vt etiā si tuæ faciei ignotus, tanto tamen principi literas measque vigiliis dicere præsumā. Verū illa non subdola necessitudo, sed illa Christi glutino copulata, & charitas Dei quæ faciunt vtraque vnum, & christiana pectora cōnectunt, fecerunt in me hoc graue peccatū. Et illa quidē in causa fuit cōnaturalis miseratio nobiliū, & inata

A 5 eorū

eorum clementia. Quā superius tantillum attigisse, & in Gratiani Decreto legisse memini dist. 1. Vbi scriptum est, genus humanū se duobus regere, naturali, scilicet, iure & moribus. Quod esse his duobus maximū ornamentum, & à natura insitū nobilibus ac magnis Principibus nemo nō videt. Quis non videat homines ex familia nobilium vita & moribus quā recte compositos, facundia & urbanitate vere ornatissimos. Ad res militares acriter ceteris, aptissimos, ad easquē bellorum gerendorum atquē cupidissimos? Sæpe illi bella quæ fierunt, atquē id in magnis animis ingenijs nobiliū ac principū plerūquē cōtingit. Res aduersas, o

quanta

quanta animi grauitate, quanta modestia nobiles quanta ve humanitatis tolerantia sustineāt incredibile est. Præclara quidem est, eorū in omni vita æqualitas, ne a grauitate paterna degenerentur, vel punctum ab ea discrepare videantur. Illi illi namquē præceptis parentum imbuti ad illorum consuetudinem, o quā facile deducuntur! Quorū quoquē non nullis plura quidem tribuit natura. Inter quos tu princeps generosissime præcipuus es. Qui siue fœlicitate paterna, siue bonitate naturæ, siue tuorum ve propinquorum & progenitorum disciplina rectam in omnibus sequutus es viam. Et vt tibi Princeps splendidissime

huius

huius libelli doctrina partim in
notescat, in eo, de sacrificio mis-
sæ tractatur. Vtrum hoc scilicet
sacrificium pro sacerdotis offe-
rentis, & applicantis, an sui supe-
rioris intentione illud offerre iu-
bentis, magis teneat. Post diuer-
sa, autem Theologorū argumen-
ta facile resoluitur, contra aduer-
sariorum paradoxum, præfatū
sacrificium ministro sacramenti,
magis quàm superiori suffragari.
Vale in clyte princeps, omnium
nostrum ac totius nouæ Hispani-
æ maximum ornamentum.

Dat. Mexici Regiæ nobi
lissimę vrbis, An-
no. 1578.

(.s.)

Epigrāma

EPIGRAMMA COR-
rectoris, in laudem operis.

Liber mirificus, piusque codex.
Roseo candidus, decore fultus.
Sollerti studij, calore flagrans.
Post multos nimie vie labores.
Intentusque sacris, rebus ubique.
Florens concilij, fideque pollens.
Qui Christum vitrea, respersit vnda.
Dignis cultibus, & honore claro.
Hic Christum cecinit, silere nescit.
Dictis extulit, & honore compsit.
Cervicem gladio, dedit secandam.
At nunc barbaricis, subacta frenis.
Pandit sarcophacum, certatque sacros.
O triplex honor, o triforme culmē.
Sit nobis triplici, o fauens præcatu.
Pollens vnica, trinitas per æuum.
Dedi decretum, pudebitque vnquam.
Cælestes subdito, tulisse gazas.
Et nunc ad placidam autoris aram.
Occurrit placido, sinuque leto.
Terrenis solitos, patere fluctus.

8

EPIGRAMMA MA-
gistri Frias Quixada, in lau-
dem Auctoris.

Dum ueterum in lucē reuocas sacra, Ribero,
Scripta patrū, squallore diu que pressa situque
Obruta, nec radios solis neque tela diei
Pertulerant, ignota in honoraque nomina uitæ:
Aut alios, quorum uirtutem postuma secla
Concelebrant, primum etenebris extollere lumen
Qui potuere olim, ingenio feliciter ornas.
Dignus es inter eos, qui das uitamque, decusque
Immortali æuo, summa cum pace, fruaris
His non difficile est rationem reddere dictis
Primo, quod pulchrū est magnis in reb⁹ agendis,
Noctes atque dies niri perstante labore.
Tum porro, quia si, ut natura petit ratioque
Dicendum est, scriptis antistant sacra prophanis
Dihuncta a nostri studijs, se motaque longe.
Quis nam etenim, qui non diuina uir rationis
Præditus, ingenium ad cælestia sidera tollat
Præcorum scripta illustrabit? & ab dita sacris
Sensa uoluminibus sapiens rimauit apte?
At tu, quem natura suis uirtutibus auxit,
Dotibus ingenij, perge illustrare maiora.

Index

INDEX

omnium Quæstio-
num, quæ in Apologia
continentur.

NON est aliud consiliū meū
in hac Apologia, quā pro-
bare ac concludere ministri
subditi intentionem in sa-
cramento Eucharistiæ præualere inten-
tioni prælati. Itaque si prælatus sacer-
doti subdito iubeat, Verbi gratia, pro
Petro rem diuinam facere, subditus au-
tem non obsequens præsulis imperio, eā
pro Paulo fecerit, probamus, aut id ni-
mirum agimus, ut probemus, rem diuinā
factam, non Petro, pro quo prælatus
iussit sacra fieri, sed Paulo pro quo sub-
ditus hostiam obtulit, suffragari. Con-
cedimus tamen, subditum male fecisse,

quia

quia non paruerit prelato, ac propterea peccasse, & in eum vindicare posse, simul ac prelatus rescierit.

Quamquam autem viginti questiones Apologia complectatur, non in omnibus mea præcipua probatur intentio, sed in his tantummodo, quæ subsequuntur.

Hæc itaque Prima probat, ad omne sacramentum necessariam esse ministri intentionem: Verum hæc nihil, aut parvum ad institutum facit. Ideo tamen eam tractavi breuiter, ut a principio de intentione differerem, qua sublato sacramentum constare, non potest.

In secunda probatur, intentionem esse proprie & substantialiter actum voluntatis, secundum theologorum scholam.

In tertia agitur de ministro sacramenti altaris, & de pertinentibus ad eius officium, quæ nihil quaque proposito conducunt. Sed id circo illam disputavi quia

connexa

connexa esset eis, quæ de ministro altaris agebam.

In quarta queritur, utrum solis sacerdotibus liceat sacramentum Eucharistie populo ministrare, quæ non ad modum proposito confert ea tamen superiores questiones ordine subsequitur.

In quinta prouirili, & propria eruditione (si ulla est) probatur voluntate sacerdotis cogi non posse.

In sexta ponitur similitudo & affinitas voluntatis, & liberi arbitrii, ut probem quemadmodum liberum arbitrium non cogitur, sic nec liberam voluntatem cogi posse.

In septima agitur de libero hominis arbitrio, & eius coactione.

In octaua tractatur, utrum electio sit tantum eorumque per nos aguntur, & an homo ex necessitate eligat, vel libere, quæ nisi fallor, ad rem meam plurimum facit. Probo enim in ea hominẽ

B

libere,

libere, & non necessario, quæ sibi placent eligere.

In nona probatur, subditum non teneri in omnibus obsequi prælato, loquendo de actibus interioribus animæ. Confiteor tamen subditum malefacere in sacramento altaris, offerendo pro alio quam pro quo iussit prælatus. Questio hæc non admodum ab instituto ab horrere videtur.

In decima probatur, subditi intentionem, præponderare intentioni prælati, hoc modo. Prælatus voluit, ut huius, vel illius missæ sacrificium pro Petro, verbi gratia, offerretur & ita iussit subdito. Verum subditus non obediendo prælato, illud offert pro Paulo. Tunc proba, contra quorundam opinionem, dictum sacrificium non Petro, pro quo iussit prælatus, sed Paulo, pro quo subditus obtulit profuisse.

In undecima probatur, huius sacri-

ficij

ficij applicationem actum quidem esse interiorem.

In duodecima agitur de oratione. Quam ideo præposui decimæ tertiæ sequenti. Quia in dicta questione. 1. 3. agendum erat latius de oratione, vel de horarijs præcibus persolvendis. Et hæc duodecima quæstio est ad sequentem præambula. In qua decima tertia probatur neq; Papæ neq; Ecclesiæ directæ, & immediate ad actus interiores, neq; attingere neq; obligare posse. Contra multorum opinionem. Dicit aliquis, quorsum queritur de officij divini recitatione ad probandum propositum. Huic ego respondeo opportuisse querere. Quia cum attentio, ac devotio, sint actus interiores videtur nimirum Papam ad eos obligare etiam sub pœna anathematis. Ita ut clericus, qui non præstiterit attentionem, ac devotionem, dum orat excommunica-

B 2

tionem

tionem incurrat. Cum ergo meum consilium sit ut dictum est, defendere, nos ad actus interiores obligari non posse.

Attentio autem & deuotio sint huiusmodi, fuit mihi necesse probare, ad hos actus, neq; Papam, neq; Ecclesiam neq; Concilium obligare posse. Et ut, Papa ad hos obligare non potest, ita neque ad alios quoscunque, cum omnes sint interiores, ac per consequens eadem sit omnium ratio. Cumque concilia attentionem, ac deuotionem, in officio diuino tam rigide precipiant, coactus sum paululum digredi, & questionem decimam quartam de hereticis tractare. Et quanquam questio hæc, non multum conferat instituto nostri operis, quæ tamen egimus in questione decima tertia, non parum conducere mihi visa sunt. In qua nisi fallor, satis idonee probaui, hæreticos mentales, neq; Papam, neq; concilia excommunicare posse, quousque dicti hæretici, aut

Verbis

verbis aut scriptis, aut nutibus ac signis, aut quocunque alio modo se aperiant.

In decima tertia, tractatur utrum Papa, seu Ecclesia obligare possint, ad prædictos actus voluntatis.

In decima quarta agitur, de eadem materia.

In decima quinta, exponuntur ac conuincuntur contrariorum rationes, & argumenta domini Adriani soluntur.

In decima sexta, prosequimur eandem doctorum sententiam.

In decima septima, tractatur, pro virili & pro meo captu, utrum hæreticus mentalis incidat in canonem, necne.

In decima octaua ponitur summarium quoddam catholicum.

In decima nona agitur de hereticis, hoc modo utrum hæretici sint in mundo tolerandi.

B 3

In

In vigesima, videbitur quædam specialis ac generalis Doctorum sententia, quæ plurimum facit pro hoc opere.

Vigessimam primam quæst. ex varijs autoribus collegi. Et si nihil ad rem facere videatur. Si tamen eandem introspicias, non est admodum a proposito nostro aliena. Ut pote in qua agatur de triplici gradu, & valore missæ, secundum varias Doctorum opiniones.

In calce autem huius operis quædam peculiaris quæst. pro Epilogo tractatur, in qua multas alias materias, illas quidem graues, & proposito nostro conducentes in summam breuissimam redigimus. Deum testor quanto cum studio ac labore retuli. Primo contrariam opinionem de inde quam ipse sequor, ac mordicus teneo, quæque mihi probabilior esse viderur.

Facio etiam duos alios Epilogos vñ quidem eorum quæ quisq; de libero ho-

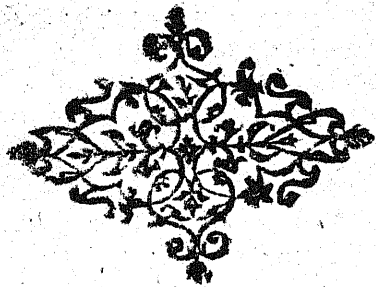
minis arbitrio, tenere debeat. Alterum excommunicationum, quarum sit mentio in mea Apologia.

In præfata summario primo breuiter defenduntur, & honorantur gladius, & arma ecclesiastica potestatis, deinde Petri prærogatiuæ honorifice enarrantur. Nec non & hæc in eo continetur verissima propositio, scilicet, quod summus pontifex, est Verus Christi Vicarius, ac Petrus verus successor super omnes totius mundi ecclesias. Habens super eas plenissimam potestatem a Christo domino immediate. Hæc itaque breuiter confirmantur in hæc nostro summario, contra impijssimos hereticos, ac perinde infestos primatibus ecclesiæ. De his autem omnibus in Elencho promisso exactissime tractabuntur.

Iam si vlla sunt lector beniuole, in hoc opere meo scitu non indigna, quæ te ad lectionem inuitent, imprimis ope-

ris nouitas mihi esse videtur. De hac enim materia nullus quod sciam hactenus liber apparuit. Quo nomine etiam si alia desint hoc opus quam maxime gratum, ac iocundum debet accedere. Vale cupide lector & alicuolabori fructuere.
(..?)

His

IS autem predictis accedit in fine & alia (extra adductas) vnica quæstio, circa sumptionem Eucharistiæ. Quam olim acriter tuebantur aliqui antiqui theologi. Quàmquè modo defendi, post Tridētinā synodum, absquè grauissima hæresi, nequaq̃ potest. Hanc quidem ob causam ex his antiquis autoribus, ego illam collegi: atquè eorum sententiã, in quæstionem verti. Quàm vero pulchre quàmquè argute per nouem argumenta, eam autor percurrat, nisi me amor fallit tantilaboris, videbis ibidem.

In laudem Auctoris

diuerſa carmina, domini Ma-
gistri Vincentij de la
Nuza.

Incipit Epigramma. I.

Religio, pietas, doctrina, scientia, uirtus,
Et comitas morū, charitas, prudentia simplex
Omnibus, & nobis reddunt te iure colendum
Andrea, sumum propria qui turre cremando
Extendis cælo diuino incensus amore.
Ecce nouo primus collustras scripta libello,
Sanctorum Patrum proprio conamine iunges,
Demonstras homini, quod tota oblatio missæ,
Rite ministranti ualeat & prælatus ab errat,
Si putat offerri pro se nolente ministro,
Missam, namque ualor restat promente ministri
Excude, tantarumque opus hoc tu doctæ dierum,
Profer & in lucem, quo quisque labore fruatur,
Sponte tuo & Christo dignas persoluere grates
Incipiat superumque tibi cælestia dona,
Imploret, nomenque tuum per secula laudet.

Enigma.

Enigma.

Intigno laxos, suspendit aranea casset,
Ut muscam capiat tendit, & insidias.
Ecce uiator eam conſectis, cusſpide tellis,
Cædit, quo in cælum musca uolare quæat.

Emblema.

Dic mihi curue Senex uitro cur sumis arena uis,
Currentem spatio continuoque loco.
Ignorant iuuenes, docta est grandæua senectus,
Mortales tempus perficit atque sapit.

Problema.

Peccantes coram omnibus argue ut &
Cæteri uidentes timorem habeant.
Si peccauerit inte frater tuus uade,
Et corripe eum inter te & ipsum solum.

Problematis propo- silio.

Ingenue o Doctor sacrum problemate solue
Nunc mihi quod retinet pagina sacra Dei.

Vt.

Vt timeant alij peccantes, argue coram
Omnibus en. clare Paulus in orbe docet.
Inte si quando frater peccauerit illum,
Secreto contra corripē Christus ait.

Problematis respon- sio.

Optima quæq; docet diuinus doctor uterq;
Quæ bonis semper sunt facienda uiris.
Crimina namq; decet, quæ publica gesta uidentur,
In Deum clare sunt referenda uiris.
Atque secreto commissa piacula forsitan,
Illa nimis iuste sunt reticenda tibi.

Aucto-

Auctoris admoni- tio ad Lectorem.

Allynthrū scribit Plinius, lib. 28. capit. 12. esse quoddam arborū genus, ex cuius floribus illis quidem fulgentissimis, astutæ callidæque apes gignuntur. Quæ in suorum procreatione liberorum, ita callidæ & robustæ sese gerere predicantur, ut ob id autores inspecto obseruatoque earum ingenio, Græca appellatione Callyitenes vocentur. Quod me Hercle, si latine reddere uelis idem erit, quod potenter robusteque agere, atque callide fabricari. Appellant quoque autores

illas

illas satis sentatas, ut ipsorum
 verbis utar, satisque argumen-
 tosas. Tam in suæ reipublicæ
 administratione, quam mellifi-
 candi arte miranda. Has itaque
 ego imitatus, ac Diui patris Au-
 gustini verbis admonitus, super
 Ioan. capit. 6. Vel ut rectius lo-
 quar excitatus dicentis ex mul-
 tis granis frumenti vnum & ve-
 rum panem effici, & ex racemis
 plurimis vinum confluere. Nec
 non tot tantisque sanctorum an-
 tiquorumque Patrū, suppeten-
 tibus exemplis prouocatus, fa-
 ciendum esse mihi putavi (ut ex
 multis fuis dispersis, varijs-
 que in locis, prout ratio & op-
 portunitas temporum postula-
 bat, positis lectisque eorum sen-

ten-

tentijs) hosce meos commenta-
 rios, quales quales illi sint excer-
 perem, & concinarem, & quam
 possem facili, distinctoque ordi-
 ne componerē. Nam aliter nec
 voti cōpotes esse possemus nec
 noster hic labor alacriter quidē
 susceptus, aliquibus profuturus
 aut aliorum esset studia iuuatu-
 rus. Cæterum hoc te imprimis
 lector amice admonitum
 volo, ut si quam legendo pe-
 regrinitatem, si quam sermo-
 nis improprietatem, si quam
 sententiam à nostro instituto
 alienam, si quod exemplum,
 aut similitudinem minus appo-
 sitam depræhenderis, denique
 (ut rem infinitam in pauca con-
 feram) si quid minus explicate,

si quid

si quid minus longe, aut breuiter, si quid minus apte, aut opportune, quam res postularer animaduuerteris, non tam quæso corticem & putamina, quam nucleum, nec tam rudem, horridam, elaboratam quæ orationem, quam auctoris mentem spectes. Res enim sunt (teste Cicerone) spectandæ, non verba. Etenim hæc quæstiones pro virili parte mihi tractatæ, non nullis ut opinor profuturae hinc inde eruendæ, cum magno labore, & more à picularum colligendæ, longa cum inquisitione fuerunt. Quod quam fuerit difficile, asperum & impeditum, aliorum esto iudicium. Quam ob rem candidè lector iudicium tuum paulisper sustine, donec nimirum to-

tum

tum opus perlustraueris. Et quid sibi velit Auctor intelligas. Si enim totum perlegere sustinueris delibero hominis arbitrio, de electione humanorum actuum, de horarijs præcibus recitandis, de sacro sancto Eucharistiæ sacramento, de præstanda religiosorum obedientia suis præfulibus debita, de hæresi mente concepta, de hæreticis hæresim mente concipientibus, de quæ multis alijs Authorem audies differentem, quem ubi audieris, singuliquæ institeris, tum tibi de Authore per me licebit iudicare. Hæc autem omnia, quanquam genere tractatuque diuersa, eodem tamen ab autore destinantur (ita me bene Deus amet) ad utilitatem publi-

C cam.

cam. Et hæc quidem grana in vnum racemum coeuntia, vt videbitur, concentū reddunt suauissimū. Cantabitur enim melos cœlestis intelligentiæ, quod est supernis misterijs plenum, quodquè nemo plane percipit, nisi qui ipsius spiritalem intelligentiam in felicitatem comprehendit, mentem viuificans, reficiens, atquè oblectans. Non in cortice, vt præmonuimus, sed in medulla, nō in verbis, sed in sensu, non in sermonum folijs, sed in radice ratiois. Aliud in cortice præferens, aliud in medulla retinens. Vocem deniquè audies in eis, sicut Cytharedorum Cytharizantium, in Cytharis suis. Cantabis, & tu proculdubio cū

Ethan,

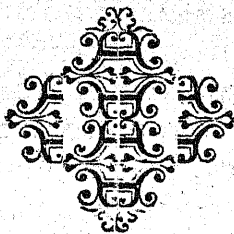
Ethan, & cum Eheman, in primo Paralipomenon. Videbis tandem quinquaginta principes cum tablis suis, id est, organis, & cum timpanis. Quos elegit Dauid rex cum arca de Sylo reduceretur, omnia postremo, velut in magno quodam, & communi thesauro inuenies recondita: ita vt quod ad hanc rem pertineat, nil amplius desiderare possis. Si tamē animo candido ac sincero, nō similis Holoferno in Iudeos quondam furenti, cuncta tecum animo reputaueris. Ad hæc operis progressu, auctoris cōsiliū cognosces, & quæ ipsum causæ ad operis ædificationem, non in hoc fortasse comparati, impulerint. Cuius aliqua iam bona parte cō-

C 2

posita,

posita, parum ab fuit, quin ab in-
cæpto desisteret, tantę molis erat
inchoatum opus, ad exitum vs-
quę perducere. Quod vtique
euenisset, nisi vereretur, ne desi-
dię sibi potius, quàm exper-
tę iam operis difficul-
tati, malignę tri-
bueretur.

Emblema

Emblema cuius

Auctor est, Pater Mendoga il-
lustris sacerdos, sanctissimę so-
cietatis Iesus: in laudē Au-
ctoris & operis.

* Præclarum opus fama concelebrandum. *

- H. **C**ouolat æthereis astris, diademate fama
Et placido secū murmure, portat opus.
Quo Regina petis, teneris enixa sub alis?
Pondera quo desert, hæc tua læua rogo?
- F. Ad atria nobilium tendo, generosa uirorum,
Limina Patronum, litigiosa peto.
- H. Hij sibi nõ quærunt, ni argenti pōdus & auri.
Plus modo thesauri, delitięque placent.
- F. Hęc sibi thesauros, præstabunt pōdera sacra.
Hęc sibi perpetuas, delitięque dabunt.
Cedant oceani nunc, pondera fulua metalli.
Cedat & Attalicas arca, tenentis opes.
Pulchraque gemmati cedant, genialia lecti.
Cedant regali scepra, tenenda manu.
Enopus egregium cœli, quod porriget aurū.
Hoc tibi præstat opes, si modo summis opus.

Emblema eiusdem Auctoris.

*VIRTUTE DIVINA
& labore ad arcem sapientiæ
peruenitur.*

Ecce senex uigilans sopihiæ, qui tēdit in altū,
Ad Superumque gradum uir studiosus.
Ascensus facilis nō est, tamē ardua mōtis ascēdit
Optimus aggreditur, uincit & arte senex.
Hinc tenuit uirtus dextra, labor inde sinistra
Ad montis sopihiæ culmina sacra tulit.
Aspera que primum fuerant, iam lenia reddunt,
Tum uirtutis amor, tum studiumque labor.
Qui cupit excelsam, super aq; ascendere ad arcē,
Hunc labor & uirtus montis ad alta ferent.

Auctoris

✠ Auctoris Epigrā- ma, Ad lectorem.

Accipe nūc placido uultu, piā dogmata lector
Candido, quæ in lucem parta labore fero.
Non hic inuenies nugas & inania uerba,
Sed quæ iam sancti docti, tulere Patres.
Adiutus superis, cœlique quiritis olim
Æternoq; Deo, nunc documenta gero.
Ardua iam multis nimium, sed commoda multis
Sunt monumenta uiris, quæ modo cūcta legis.
Ipse ego tentatum nullis opus ante subiui.
Noctē, dieque studens, atque precādo Deum,
Humanos actus internos, explico nostros,
A nullo cogi posse, iubente uiro.
Libertas hominis, quæsit quoque quanta teneri
Debeat, hoc paruo, codice quisque leget.
Æterni Christique Dei uia uictoria, quando
Altari colitur religione sacra.
Rite ministrantis ualet hæc oblatio tota,
Quamuis prælatus, iusserat esse sibi.
Carpere a multis, quamuis uerissima dicens.
Attamen ad octis, Christigenisque colat.

C 4

scilicet,

*Scilicet, ut alijs fiunt, iam mella uenenum.
 Flores cadentes cum satiantur apes
 Sic mea mella bonis, referēt, hæc scripta nocēdi.
 Si sine mente legunt, & sine felle bident.
 Hoc sciat ille mihi, quod uulgi moribus absum,
 Nil curo, Siquis tenderit insidias.
 Dummodo mortales cuncti, prohibitis alumni.
 Letitiam dulci, pectore concipiant.
 Semper .n. patitur quisque, & cōtraria suffert.
 Qui pius, & prudens est, famulusque Dei.*

Ysa-

Yfagoge seu in-
 troductio, & operis ar-
 gumentum.

O C meum opuscu-
 lum idcirco Theolo-
 gicam Apologiam in-
 scribere uisum est.

Quia in eo quorundam opinio-
 nibus, & argumentis responde-
 tur. Noui nescio quid circa sa-
 cro sanctum Eucharistiæ sacra-
 mentum opinantium. Quod at-
 tinet ad eius applicationem, &
 ministri coactionem, contra ue-
 terum sententiam rationi (meo
 iudicio) consentaneam. Quam
 propterea probabiliorem esse ac
 proinde ad uersariorum opinio-

C 5 nem

nem merito explodendam, cum pluribus coarguitur. Tum multis nobilium auctorum idoneis sententijs, & rationibus conuincitur hæc eorum eadem opinio. Tum & plurimis patrum concilijs ecclesiequæ textibus, auctoris recte comprobatur sententia.

Nunc

Nunc iam hic in istorum omniũ calce sequitur ad opus auctoris Prologus.

NON possum nõ magnopere mirari, esse quosdam, in ecclesia viros, illos quidem catholicos, & omni literarum genere præstantes. Qui cum in omnibus sanctorũ patrum vestigia persequi, adorare rarequæ debeant. Proprio tamẽ ingenio iudicioquæ freti, & subnixi: Noua quedam commouët, & comminiscuntur, à recta via sanctissimisquæ institutis ecclesie

disce

discedere, minime verentur. Et quod mirabilius est, aliena damnant, sua tantum probant, suadent, ingerunt obtrudunt pertinaciter quæ tuentur. Quo nihil est in ecclesia periculosius, nec quod iustius damnes in homine docto. His præsertim miserrimis temporibus, quibus omnis nouitas suspecta esse debet. Cuius rei causa, si locus est coniecturis, nullam aliam plane diuinare possumus, quam famæ, ac nominis, inter mortales cupiditatem nimiam, heresibus aliquando ansam præbentem, materiamque subministrantem. Verum ne ex me ipso loqui videar Augustinū quæso audi, quid sit hæreticus diffinientem. Hæreticus inquit

est,

est, libro de utilitate credendi ad honoratū. Qui pro alicuius temporalis cōmodi, & maximæ gloriæ, principatusquæ sui gratia nouas opiniones gignit, & docet, legitur Textus. 24. q. 3. cap. hæreticus, dist. 3. sic Hiero. super Osseam Hylarius lib. de Trinitate, sic Magister sentent. libr. 3. dist. 13. finiunt hæresim dicentes. Ex verbis nouis & opinionibus ex proprio sensu orthodoxorū patrum in consultis commentarijs præsumptuose, & in ordinate prolatis heresim incurri, id quod infra latius apparebit. Claret ergo ex his, nec tutum esse, nec congruere sentire quicquam aliud, quam quod patres nostri, ab ecclesia pbati, receptiquæ sensere.

Ne

Ne eueniat quod multis nouarum rerum cupidis euenisse legimus. Nam quibus à recta, tritaquè via sanctorum patrum, vel tranſuerſum digitum deflectere placet. His ego renuncio ſine dubio futurum, vt dum noua cedere, & ex cogitare voluerint in errorum baratrum, præcipites agant. Niſi ſuam nouitatem damnantes, vel potius temeritatem, orthodoxorum Patrum ſententias ac traditiones in omnibus amplectentur. Eccleſiaſtem audi clamantem nil ſub ſole nouum, nec valet quis quam dicere, ecce hoc recens eſt. Ego, Eccleſiaſtes inquit, fui Rex Iſrael & propoſui in animo meo querere, & inueſtigare ſapienter de omnibus,

quæ

quæ ſunt ſub ſole. Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. Miſer ille antiquus Macedonius, proprijs opinionibus infectus, & mancipatus, qui primus omnium in Oriente hæreſim excitauit, perperam ſcripturas ſanctas, eccleſiaſticaquè ſtatuta interpretando. Poſt quem, impijſſimum hominem labentibus annis exortæ ſunt, hæreticorum myriades, quos longum eſſet per cenſere numerando. Cuiusmodi fuiſſe perhibentur, Iuuenianus, Donatus, Pelagius, diuinam ſubſtantiam diuidentes, tres, & non vnum Deum facientes. Partim cum Manicheis in errore

con-

congruentes, partim etiam dissentientes. Non multo post surrexit Heluidius, vir sceleratissimus, qui integritatem deiparæ virginis Mariæ impudentissime pariter, & impijssime negaret, qui quæ contenderet Iosephum virum sanctissimum cum ea fuisse commissum. Hos & alios execrâdos, ad quorû mentionem nemo nō despuit, sequuti sunt alij, quales, sunt, Vuitlephus Anglicus, & Ioannes Hus, eius discipulus Bohemius. Hieronymus de Praga, Colâpadius, actandê Martinus Lutherus heresiarcha omnes patrienses. Qui bonam orbis partem polluerunt, & vt fœdissimæ harpijæ, contactu immundo contaminauerint, docē-

tes

tes post peccatum primi parētis, hominis arbitrium non re sed solo nomine, esse liberum, & hominem quod in se positum sit faciētem peccare mortaliter. Et alia huiusmodi portenta, vt est apud Rophensem artic. 36. Hic autē supplex, vos oro Patres gravissimi, huius meæ præfationis longitudinem, illam quidem necessariam æquo animo, patiamini si mei operis ordinem. Quod nō parum nosse retulerit, intelligere lubet. Primo itaque visum fuit pauca præfari ne illotis quod (aiunt) manibus rem tãtam aggredemur. Deinde anteq̃ ad quæstionum probationem accederē me, meaque omnia sacrosanctæ matris ecclesiæ censuræ subijce-

D

re.

re. Cōtra quam si quid vnquam, aut verbo protuli, aut stylo mā-
davi, hinc cassum inane irritum-
quē esse volo. Per sancteque iu-
ro nihil aliud me, quā quod
mea mater ecclesia tenendū, quē
propofuerit sequuturum. In cu-
ius rei testimonium nomen meū
cum cognomine subscribo. Fra-
ter Andreas à Tordehumos Ri-
bero, honestis Christianisque
parentibus ortus, vt notum est
multis.

Ceterum nollē, propter hoc
opusculum, quorundam recen-
tium animos offendere. Quos
in Christo vnice diligo, atquē
amplector. At vereor illud Te-
rentianum in Andria, obsequiū
amicos; veritas odium parit. Ve-

rum

rum sic viam institui, vt nunquā
potuerim adduci, vt cuiquam af-
fentarer. Quamquā verum di-
cendo inimicos mihi pararem.
Quā obrem, si quosdam in fe-
stos experiar, me veritas ipsa def-
fendet. Ac me illud Aristotelis
dictum magnopere solabitur.
Amicus quidē Plato, sed magis
amica veritas. Hæc eo dixerim,
quod opinionem quorundam
ferre minime potuerim, existi-
mātium ministrantis intentionē
non cui velit minister sacramēti,
sed cui velit præsul, ac iubeat de-
stinari. Hoc enim dato sequitur
cogi voluntatem humanam: &
ea quasi, pari ratione, liberum
hominis arbitrium. Ac propte-
rea libertatem amittere. Quam

D 2 - Deus

Deus homini indulserit, in ipso statim principio. Sed videamus priusquam pergamus ad alia, quid sit intentio, quid voluntas quid ve liberum hominis arbitrium, quid horum finis, quo pacto hæc omnia sint vnum & idem, & vtrum cogi possint, que cum actibus suis interioribus tantopere libera prædicantur. Ac primum omnium Magister senten. lib. 2. Dist. 38. Solere quæri, inquit quid inter voluntatem intentionem ac finem intersit, qui ait ita vnum ab altero distingui, vt voluntas sit qua volumus quidem aliquid, finis vero voluntatis hoc ipsum quod volumus, quodque adeptus fueris conquiescis. Intentio autem alias

pro

pro voluntate, alias pro fine voluntatis accipitur. De quibus infra diffusius & exactius disputabitur. Eadem est Diui August. senten. 10. De trinitate. Eadem Diui Thom. 1. 2. q. 12. art. 1. Eadēque Durandi lib. 4. distin. 6. q. 3. Postremo eadem reliquorum omnium Theologorum, vocantium hominem dominum suorum actuū, per rationem & voluntatem, quorum vtrumque liberum arbitrium esse dicunt. 1. 2. quæstio. 1. Et Damascenus inquit, hominem ad imaginem & similitudinem Dei creatum esse, illud arguit arbitrium liberum esse. Quibus in hunc modum expositis, proximum est videamus. Num huma

D 3 na

na voluntas ab aliqua humana potestate cogi possit. Quod vt facilius intelligatur, querendum prius est, an ad quodlibet sacramentum necessaria sit intentio ministri, eaque recta. Ad quod recte differendum sequitur prima quæstio illaque sine argumētis.

Tetrastichon.

VT que solent sacrum fieri demente ministro,
 Nō tamē Abbatis, dū modo forma manet,
 Sic quoque prælati nō sacro intentio prodest,
 Absque ministrantis mente uolente simul.

Prima

Prima Quæstio, sine Argumentis.

*Verum ad quodlibet sacramentum,
 requiratur intentio ministri.*

PR I M V M
 omnium, ministri intentionem necessariam esse ad omne sacramentum, consentiunt, omnes Doctores. Cuius rei ratio est. Quia ex pluribus causis, nunquam sequitur vnus effectus: nisi aliquo in ter se vinculo contineantur: sed plures causæ concurrunt ad quodlibet sacramentum, videlicet, materia

D 4 forma,

forma & minister. Ergo necesse est aliquo copulari. Hæc autē est intētioministri applicātis, formā ad materiā, & utrūq; ad fuscipiē tē sacramētū. Ad omne ergo sacramētūexigitur intētio ministri

Quod ad secundum attinet breuiter respondetur intentionem baptizantis & conficientis Eucharistiæ sacramentum, rectā posse esse bifariam. Nam aut consideratur recta intentio ministri respectu celebrationis, collationisquē sacramenti, aut respectu effectus eiusdem sacramenti. Si primo modo consideretur, dubium non est, quin necessaria sit recta intentio ministri, id est intentio ecclēsię quidem intentioni consentanea, vt verum, ac ra-

tum

tum sit, quodlibet sacramētum. Si secundo modo consideretur, scilicet, respectu effectus sacramenti, non est necessaria recta intentio ministri. Cuius rei ea ratio est. Quia priora à posterioribus non pendent, in his maxime quæ separari possunt. Sed quodlibet sacramētum est prius saltem prioritate naturæ gratia. Quam efficit, & ab ea tanquam causa, à suo effectu separatur. Ergo quod respicit solum effectum non erit necessarium ad sacramentum, sed recta intentio ministri secundo modo considerata, est respectu effectus sacramenti. Ergo sine ea tenebit vti que sacramentum. Quærat hic aliquis. Nunquid praua intētio

D 5

mini-

ministri impedibit effectum sacramenti. Minime id quidem. Prauitas enim moralis ministrum rite suscipienti sacramentum, quicquam ob esse non potest. Quod testatur Doctor Pater Augustinus in Epistola ad Bonifacium: & habetur in capit. de consecrat. distin. 4. in his verbis non illud te moueat.

Quod non aliam ob causam dixerim quam propter quorundam opinionem, existimantium duplicem esse intentionem.

Vnam interiorem & mentalem. Alteram exteriorem & vocalem consistentem in verbis, ab ecclesia prescriptis, ut in Baptismo. Ego te baptizo, &c. Putant ergo quidam in sacramentis habere

tibus

tibus in forma actum exercitum non esse necessariam intentionem mentalem, sed sufficere exteriorem verbis ab ecclesia institutis, expressam, modo quicquam non sonet, nec pronuncietur, quod aliam intentionem significet quam verba ab ecclesia prescripta declarant. Verum hanc disputationem doctis relinquo.

¶ Annotatio prima
in hanc primam questionem.

Hanc disputant Doctores Theologi. 4. sent. distin. 1. S. Thom. 4. dist. 6. q. 2. Et. 3. p. q. 64. art. 8. Scot. 4. dist. 6. quæ. 5.

Ale

Alexand. 4. part. q. 13. membro
1. art. 1. Soto. 4. dist. q. 9. art. 8.

Nostri conclusio non solum
intelligi debet quantum ad decem
tem ornatum Sacramenti. Imo
de eius essentia est, perinde atque
materia & forma, ut in concilio
Florentino & in concilio Triden-
tino Sessione. 7. canon. 2. decla-
ratum est, quin potius est de iure
diuino. Nam eam ob rem Chri-
stus dominus sibi discipulos
suos sacramentorum ministros
substituit ut huiusmodi sacramen-
ta sua ipsius intentione perfice-
rent.

Et nota quod etiam si Scotus
loco citato carpere nixus fuerit
rationem, qua nostram conclu-
sionem firmavimus que est beati

Thomæ.

Thomæ. 4. distin. 6. q. 2. artic.
2. Nihil tamen probat. Cum
dicit illa plura quæ ad vnum sa-
cramentum conficiendum con-
currunt, institutione Dei institu-
entis sacramentum, vnum sig-
num vnamque causam efficere.
Nam minister habere poterit in-
tentionem aliam quam fuerit
diuina institutio. Quapropter
in eo necessario requiritur inten-
tioni Dei similis.

Opinionem de intentione vo-
cali, id est, quæ in verborum pro-
latione consistit, Doctores qui-
dam tuentur. Quos refert Pa-
ludanus. 4. distincti. 6. quæst.
2. articul. 3. Quam & ipse pro-
babilem existimat. Eamque in-
pugnat Durand. quæst. de bap-

tismo

tismo articul. 3. quæstiuncula. 4.
& hic solus eam falso abscribit
Beato Thomæ. Cum vt falsa, ne
dicam hæretica. Ita nullatenus
est, Sancti Thomæ.

Q V Æ S T I O . II.

*Utrum hac intentio sit proprie &
substantialiter, actus voluntatis.*

VÆRITVR
præterea, Utrum
intentio sit actus
voluntatis necne.
Et videtur non ef
se actum volunta
tatis. Quod nimirum probatur

ex

ex Aristotel. dicente. Omnem
actuum voluntatis, vel esse finē
vel eorum, quæ sunt ad finem,
sed manifestum est secundum
eundem intentionem nec finem
esse, nec eorum, quæ sunt ad fi
nem. Ergo intentio, non est
actus. Maior patet minor pro
batur. Actus voluntatis respec
tu finis voluntatis, dicitur velle,
respectu mediorum ad finem,
dicitur eligere. Quorum neu
trum est intentio. Ergo in
tentio non est actus volunta
tis.

Item ait idem Aristotel. 2.
physicorum naturalia tendere
ad finem, sed in naturalibus
non est voluntas, intentio ergo,
non est actus voluntatis.

Sed

Sed aliter habet veritas. Quod probatur per Diuum Ambrosiū dicentem. Meritum ac demeritum, pertinere ad voluntatem. At meritum & demeritum spectantur maxime secundum intentionem. Patet ergo intentionem vere & proprie, esse actum voluntatis.

Ad responsionem inquit Diuus Gregorius. Quod si sequeremur Ethymologiam, siue interpretationem nominis cum intendere sit, ex vno in aliud tendere, possemus vtique dicere, intentionem esse actum rationis. Cuius proprium munus est, ex vno cognito ratiocinando in aliud tendere. Vt pedis cuius officium est de vno loco, in alium tendere.

Et

Et similiter aliorum. Quorum exempla afferri possent. Quia in interpretatio nominum est nimis lata, vt idem inquit eodem libr. Non enim omne lædens pedem est lapis, nec omne tritum a pede est petra vt in Ethicis tradit Philosoph. Idcirco insignificatis nominum, magis sequenda est consuetudo loquentium quam nominum Ethymologia & interpretatio. Quam obrem in Ethymologia intentionis, quod ad hanc rem pertinet tantum modo habenda est ratio consuetudinis loquentium. Qui intentionem pro actu voluntatis accipiunt, vt statim apparebit, in solutione argumentorum.

E

Anno

¶ Annotatio secun-

da, super secundam Que-
stionem.

A N. C. disputant
theologi. 1. sent. di.
1. & 2. sent. dist. 38.
Et Sanct. Thomas.
1. 2. q. 12. arti. 1. &
2. 2. quest. 180. arti. 1. in corpo-
re articuli & 2. sent. dist. 38. arti.
3. & in disputatis. questionibus
de veritate. q. 23. artic. 13. & de
malo. quest. 16. arti. 2. ad tertium
argumentum. Capreolus in. 4.
dist. 1. quest. 1. Enzinas in suo
Epitome; in Capreolo. 1. q. 1.
de fruiione conclusionem quarta.
Syluester in suo Breviario theo-

logiae

logia. 1. distincti. 1. quest. 1.
Conclusio respōsiua quæstio-
ni est. Intentio est actus volunta-
tis. Probat̄ur hæc conclusio (pre-
supposita tamen huius nominis
interpretatione intentio) Et pro-
bat̄ur quo ad rem. Intentio est
actus illius potentie, quæ facit
alias in aliquid tendere, sed volū-
tas potentias omnes mouet, vt in
aliquid tendant. Ergo intentio
est actus voluntatis. Discursus
bonus est, maior autem manife-
sta est, minorem in qua rationis
robur cōsistit, nemo, qui volūta-
tem reliquarum potentiarū mo-
tionem intelligat inficiabitur.

Primum & secundum argu-
mentum sunt diuersa; primum
tamen & tertium in idem reci-

E 2 dent.

dent. Quam obrem loci tertij hoc formato. Intentio dicit ordinem in finem. Quia intendimus finem, sicut eligimus media, sed ordinare est opus rationis. Ergo & intentio. Probat minor, ad eam partem spectat actus ad quã habitus, sed sapientia est habitus intellectualis. Ergo & ordinare quod est eius actus, siquidem sapientis est ordinare.

Ad hoc respondetur. Quando argumentaris, intentio dicit ordinem in finem, distingo maiore. Formaliter nego. Antecedenter concedo. Quia voluntas præsupponit ordinationem intellectus quando aliquid intendit.

Ad primum igitur argumentum respondetur per Aristotele

dicens

dicentem. Intentionem esse proprie actum voluntatis respectu finis, quem respicit dupliciter. Vno modo, prout in eo cõquiescitur quomodo actus voluntatis dicitur fruitio. Altero modo prout est terminus alicuius, q̄ in ipsum ordinatur, quo etiã modo intentio respiciens finem differt ab electione teste Magistro sententiarum, in sententijs. Electio enim directe est eorum, que sunt ad finem, licet in ordine & habitudine ad finem. Intetio tamen proprie & directe est finis licet respiciat media conferentia ad finem.

Ad secundum argumentum respondet sanctus Thom. dicẽs. Naturalia finem intendere, non

E 3 pro

proprie sed metaphorice. Quod ista ratione probat. Appetitus eorum non dirigitur in finem à se vel ab aliquo, sibi coniuncto, sed ab intellectu separato instigante impellentequè naturam. Quam ob causam magis agi, quam agere dicuntur. Voluntas vero mouet se saltem indirecte, quatenus mouet rationem ad deliberandum, de his, quæ congruunt fini, vel non. Vt dicit Magister senten. Ergo voluntati proprie, competit intendere, improprie tamen naturæ, scilicet methaphorice.

Quæst.

QVÆSTIO. III.

De ministro sacramenti altaris.

V M intentio-
nem esse actum
voluntatis, vt cum
què probaueri-
mus; postea fu-
lius probaturi, se-
quitur, vt priusquam ad alia ac-
cedamus, de ministro sacramen-
ti altaris disputemus. Breuiter ta-
men & quatenus hæc nostra di-
sputatio instituto subseruiat. Ac
primo quidem cuius intersit, sa-
cro sanctam Eucharistiam conse-
crare, deinde an solius sacerdo-
tis sit, hanc eandem dispensare.

E 4 Quod

Quod ad primum igitur attrinet, videtur, huius sacramenti cōfectionem non esse propriam sacerdotis. Probat, sacramentū Eucharistiæ conficitur virtute verborum, quæ secundum D. Thom. & alios Doctores, sunt forma huius sacramenti, sed eadem verba manent à quocūquē proferantur, siue sacerdos ille sit siue non. Ergo non solus sacerdos sed quilibet alius poterit cōsecrare.

Secundo, vt Diuus Ambrosius inquit, sacerdos conficit hoc sacramentum in persona Christi, sed laicus sanctus, est vnitus Christo per feruorē charitatis. Igitur laicus potest celebrare hoc sacramentum.

Tertio

Tertio & vltimo, Omnis sanctus autore Chrysostomo, super Matthæum, est sacerdos. Ergo laicus sanctus poterit conficere hoc sacramentum.

Contraria tamen est veritas, quadam Epistola decretali continetur distinct. 25. solius presbyteri esse, conficere Eucharistiæ sacramentum.

Respondetur huic quæstioni per sacros Doctores dicentes. Hoc sacramentum tantæ esse dignitatis, vt non nisi in persona Christi conficiatur. Qui autem gerit aliquid alterius nomine eius potestate gerit. Sed solus sacerdos conficit hoc sacramentum nomine Christi. Ergo solus sacerdos habet potestatem à Christo

E 5 cele

celebrandi. Quæ potestas tribuitur illi cum ordinatur. Quo nomine adnumeratur illis, quibus dictum est a Dño. Hoc facite in meam cõmemorationem. Quã obrem solius sacerdotis est conficere hoc sacramentum.

¶ Annotatio tertia. In tertiam quæstionem.

HANC Doctores disputant. 4. dist. 13. Et Sanct. Thom. 3. part. quæst. 82. art. 1. 4. sen. dist. 13. quæst. 1. artic. 1. & dist. 17. q. 3. art. 3. q. 1. in corpore articuli & disti. 24. q. 2. arti. 1. q. 4.

in

in corpore & art. 2. ad secundum. Item Isidorus distin. 25. canone prælectis: conclusio huius articuli est, proprium est sacerdotum consecrare hoc sacramentũ. Hęc conclusio diffinita est in concilio Florentino & in concilio Tridentino sessione. 7. cano. 10. & confirmabitur sanctorum interpretationibus & ecclesiæ orthodoxorum decretis, etiam si quam hæresim scilicet, vniuersos christianos promiscuè esse sacerdotes, Vvicleff. hæresiarcha pestilentissimus euouerit, aduersus quẽ foelicissime disputauit Thomas Vvaldensis tomo. 2. de sacramentis cap. 7. & 28. vbi quãdam epistolam Firmiani inducit ad Cyprianum, quam de præsti-

gia-

giatrice puella refert quæ se faciens sacerdotissam consecrabit Eucharistiam. Postea suscitauit ab inferis hanc eandem hæresim Lutherus in libro illo nephario de abroganda Missa priuata. Cōtra quem scripsit Lodocus Clitoueus li. 2. de officio missæ per septem prima capitula.

Ad primum argumentum respondetur secundum Doctore sanctum. Virtutem sacramentalem consistere in multis, sicut in baptismo, in verbis, & aqua. Quo fit, vt virtus cōsecratiua nō solum consistat in verbis, sed etiā in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione, cum ei dicit Episcopus, accipe potestatem offerendi, in eccle-

siam

siam sacrificium tam pro viuīs quā pro mortuis.

Ad secundum & tertium argumentum respondetur. Laicū iustum, vniū Christo vnione spiritali, per fidem, & charitatem. Non autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale Sacerdotium ad offerendū spirituales hostias, de quibus dicitur in Psalmo: Sacrificiū Deo spiritus contribulatus, & illud Pauli ad Roma. 12. Exhibeatis corpora vestra: hostiam viuentem. Vnde etiam prima Petri. 2. capit. dicitur. Sacerdotium sanctum est, offerre spirituales hostias.

(.:.)

Quæ

QVÆSTIO. III.

Verum solis sacerdotibus liceat sacramentum Eucharistiæ populo ministrare.

Rarguitur, alijs præter sacerdotes licere Eucharistiã populo ministrare, necessum est, ad integritatem Eucharistiæ, consecrationem corporis Christi fieri sub specie panis, & sanguinis, sub specie vini. Sed diaconi habent officium dispensandi sanguinem. Ergo par ratione habent officium dispensandi cor-

pus

pus Christi. Minor manifesta est, ex eo quod ait Beatus Laurentius diaconus Sixto Diuæ memoriæ Papæ videlicet dominici sanguinis dispensationem, ab eo sibi fuisse commissam.

Item dispensatio huius sacramenti non consistit in materiæ consecratione, quæ requirit ordinem sacerdotalem in consecrante, vt dictum est, sed in sola traditione, hoc tamen simplex laicus videtur facere posse, qui potest digne suscipere. Non enim maius videtur, esse digne tradere quam digne suscipere, videtur ergo, simplicem quoque laicum posse ministrare hoc sacramentum.

Con

Cōtraria his tamē est veritas. Quòd sic probatur dist. 2. capit. Peruenit. Expresse cautum est, ne sacerdos etiam, ad infirmos per laicos, hoc sanctissimum sacramentum, transmittat, & 23. dist. prouisum est, ne diaconus panē id est, venerandum Christi seruatoris nostri corpus, vlla ratione porrigeat. Ergo si diacono, hoc non licet multo minus inferioribus ministris, nedum simplicibus laicis.

Circa quæstionem istam vidēda sunt Tria. Vnum est, an liceat laicis corpus Christi alijs ministrare. Alterum an hoc liceat diaconis, & inferioribus ministris, an soli sacerdoti. Tertium & vltimum, an recipiens hoc sacra-

mentū

mentum, à sacerdote excommunicato, vel hæretico, vel fornicario peccet.

Quod ad primum membrum diuisionis attinet, dicendum est constanterquē tenendum, nulli laico, quamlibet sancto licere hoc sacramentum ministrare.

Cuius rei ea ratio est. Quia secundum Dionysium, lex diuinitatis est infima ad suprema per media reducere. Cum ergo populus Christianus, & laicus reducatur, ad Deum per administrationem sacramentorum conferentium gratiam suscipientibus, modo sint bene dispositi. Hac reductio secundum diuinam ordinationē debet fieri per ministros ecclesie, qui sunt medij, inter Deum &

F popu

populum & non per laicos, qui in Ecclesiastico gradu, quantum vis digni sint, infimum locum tenent. Veruntamen, quia baptismus est quam maxime necessarius, citra quem, vel in re vel in voto, nulli potest salus aeterna contingere. Idcirco ubi non ad est sacerdos, aut alius minister, mortis periculo probabiliter imminente, licebit laico paruulum baptizare.

Quaerens necessitas, quia non est in sacramento Eucharistiae, ideo nullo casu occurrente licitum est laico Eucharistiam ministrare, quamuis eius minister absit.

Quod ad secundum membrum eiusdem diuisionis attinet, sciendum est, cum diaconus initiatur, initiari eum ad ministerium, ut le-

gitur

gitur dist. 23. capi. diaconus. Est enim proprius minister sacerdos. Vnde sicut diaconi est praebere materiam consecrandam, sic eiusdem est ministrare sacerdoti in materia consecrata. Quo fit, ut ubi eon fuetudo sit, sacerdotem communicare extra altare, quod semper facit summus Pontifex in missis solemnibus, diaconus deferat ei sanguinem in calice, quo circa ministrat Diaconus sanguinem ad communicandum, interueniente tamen calice. Corpus autem Christi summit Pontifex per se ipsum, & non per ministerium diaconi. Quia cum omnia, quae immediate tangunt hoc sacramentum, sint & debeant esse consecrata propter excellentiam

F 2

sacra-

facramenti non licet diacono, cuius manus non sunt consecratae, immediate tangere, hoc sacramentum. Et multo fortius non licet inferioribus ministris.

Verum si sacerdos absit, vel morbo, vel aliquo alio casu impeditus, quo minus ministrare possit, & ad eat diaconum aliquis parochianus deferens hoc sacramentum, cuius vita non est manifesta, vel aliqua suspitione culpata, hoc casu credibile est, licere diacono eucharistiam ministrare, maxime si ad hoc, vel ab Episcopo præsbytero licentia permittatur. Ex quo sequitur si sacerdos egrotet, licere diacono, ad ipsum eucharistiam deferre, in pixide tamen vel aliquo a-

lio

lio vase, quam debet sacerdos capere, si sine periculo possit. At si adeo sit infirmus, ut eam capere & manibus propriis ori, admouere non possit, tunc permittitur diacono propriis manibus sacerdoti ita egrotanti, porrigere.

Quod ad tertium & ultimum attinet sciendum est ab excommunicatis hæreticis, & schismaticis, non licere hoc sacramentum suscipere. Ut qui sint per sententiam se moti ab ecclesia & maxime quantum ad sacramentorum administrationem pertinet. Unde quicumque excommunicatis, hæreticis, & schismaticis vitur, in huius sacramenti susceptione, non est morigerus ecclesiae, &

F 3

pro

propterea peccat mortaliter.

De fornicarijs aut̄ distinguen-
dū est. Nā aut̄ sacerdos est forni-
carius occultus, & tūc nō est vitā-
dus, nec in missa, nec in alijs sa-
cramentis. Aut fornicarius ma-
nifestus est, per sentētiā latam,
contra ipsum, vel per confessio-
nem propriam, factā in iure, vel
per rei euidētiā, quæ nulla ter-
giuersatione celari potest, & hoc
casu est vitandus, tam in celebra-
tione missæ quàm aliorum sacra-
mentorum administratione. Est
enim suspensus tunc non solum
quo ad se, sed quo ad alios, vt ha-
betur extra, de cohabitatione
clericorum, & mulierum

capit. vltimo.

(.c.)

Anno

Q Annotatio quar-
ta, In quartam quæ-
stionem.

HANC disputāt Theo-
logi. 4. dis. 13. & Sant.
Tho. 3. part. quæst. 82.
art. 3. Primo laico non
licet administrare hoc sacramen-
tum. Probat autoritas Concilij
Remensis canone peruenit, de
consecra. d. 2. cuius hæc sunt ver-
ba: peruenit ad notitiā nostrā
quod quidam præbyteri laico
aut scæming corpus Domini tra-
dunt ad deferendum infirmis.
Quod horribile ac detestabile sy-
nodus censet. Et ideo inter dicit
ne talis temeraria præsumptio vl

F 4

terius

terius fiat, sed omnino præsbyter infirmum per semetipsum cōmunicet. Et Beatus Thomas, triplicem, loco citato, refert rationem illum consule. Potest tamē laicus in necessitate sacramentū de terra leuare, & licet tunc esset in peccato si reuerenter tangeret sacramentum in ausentia sacerdotis non peccaret tunc.

Diaconus vero ex officio ministrare potest sanguinem Christi, vt constat ex historia Laurentij, qui dixit sancto Sixto, experire vtrum idoneum ministrū elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem. Vt iam in quæstione tactum fuit. Et item est ratio, quia cum mediante vase consecrato dispensetur

non

non oportet manus esse cōsecratas. Vnde corpus ab eo, dispensatur solum cuius digiti sunt consecrati dist. 25. cap. non licet. In necessitate autem potest diaconus corpus administrare iubente episcopo scilicet, præsbytero. Hoc cum cæteris tenet Petrus de Palude, dist. 2. quæ. 13. quem refert Syluester, in summa verbo eucharistia. q. 5.

Item dico quod sicut consecrare conuenit soli sacerdoti ex iure diuino, ita etiam & dispensare corpus illi conuenit, non solum de iure pontificio vt constat cap. peruenit, & capit. Omnis vtriusque sexus de pœnitent. & remis. sed id etiam ex iure diuino colligitur. Primo quia dictum capit.

F 5 per-

peruenit nunquam tam censeret acriter laicis prohiberet tãquam horribile & execrabile nisi esset de iure diuino. Item reliqua sacramenta quæ necessarium requirunt ministrum cuncta competunt ex officio sacerdotibus iure diuino iuxta dictum apostoli. 1. Corin. 4. sic scilicet nos existimet homo sicut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

Ad primum argumentum respondetur. Ad diaconum pertinere, ministrare hoc sacramentũ interuentu tamen alicuius vasis, quia non licet manibus contrẽctare, nisi in casibus supradictis, & quia sanguis ministratur semper intercedente vase, ideo diaco-

conus

nus dicitur dispensator domini sanguinis, quare non est par ratio de corpore quod tangitur dum dispensatur.

Ad secundum respondetur. Ad reuerentiam huius sacramenti non solum requiri vitæ puritatem, & sanctitatem morum, verum etiam sacramentalem sanctificationem. Quia omnia, quæ immediate contingunt hoc sacramentum, sunt consecrata, vt dictum est, & quia laicus, quantum vis sanctus, caret tali sanctificatione ideo ad communionem non licet laico, hoc sacramentum dispensare. Si tamẽ laicus reperiret hoc sacramentũ in luto, & nõ ad esset sacerdos, vel diaconus, vel inferior minister tunc liceret

laico

laico eucharistiam tollere, eam
quæ ad sacerdotẽ defferre, quia
hoc pertinet ad reuerentiam nõ
ad dispensationem, vt dictum
fuit supra.

QVÆSTIO. V.

*Verum voluntati ministri Eucharis-
tia vis possit inferri.*

ART I affirmatiue suffragantur hæc argumenta. Intellectus communi omnium theologorũ sententia, nobilior est voluntate, sed intellectui probant vim inferri

posse

posse aliqua conclusione demon-
strata. Ergo multo fortius infere-
tur voluntati ad aliquem actum
imperatum.

Item violentum seu coactum
opponitur naturali voluntario
Aristot. autore. 3. Ethicorum, ex
quo ille sic argumentatur. Quan-
do duo motus sunt contrarij, si
vnus est naturalis, alter est violen-
tus, quod manifestum est in lapi-
de, ascendẽte sursum, vel descen-
dente de orsum, Ergo similiter
statuendum est, de cõtrarijs acti-
bus voluntatis. Vt si vnus sit vo-
luntarius, alter sit violentus, sed
voluntas vt liquet habet succes-
siue cõtrarios actus. Modo enim
volumus hoc postea illud & vnũ
est contrarium alteri. Necesse er-

go

go est vnum actum esse naturalē, & voluntarium, & alterum violentum.

Item omne triste, est violentū Arist. autore. 4. Ethicorum. Et tristitiam inquit esse, ex eorum numero, quæ nobis nolentibus accidunt, sed multa volumus cū tristitia, voluntas ergo ministri cogi potest.

Oppositum tamen est verum. Quod enim est maxime liberū non potest cogi voluntas maxime libera est. Ergo voluntas cogi non potest.

Item huc accedit, quod ait Diuus Pater Augustinus quinto de ciuitate Dei. Quod fit voluntarie, non fit ex necessitate: omne autem coactum fit ex necessitate.

Er-

Ergo quod fit ex voluntate non potest esse coactum, & per cōsequens, volūtas cogi non potest.

Animaduertendum est ad solutionem huius quæstionis secundum Diuum Thomam, & omnes alios Doctores. Duplicem esse actum voluntatis. Vnum elicatum ab ea vt velle & nolle. Alterū imperatū & alia potentia exercitū, à qua immediate proficiscitur, vt ambulare, scribere currere

Ad vberiore tamen cognitionem operepretiū fuerit nosse, quæ de hac re Aristoteles refert. Inquit enim voluntatem in actibus imperatis, vim vllam pati posse, quatenus exteriora membra vi aliqua impediri possunt, quominus voluntatis impe-

rium

rium exequatur. In actibus vero elicitis, vis vlla voluntati inferri nō potest. Et huius ratio est, quia actus volūtatis elicitus nihil aliud est, quàm inclinatio quædam procedens ab interiori principio cognoscentem. Sicut appetitus naturalis est quædam inclinatio ab interiori principio, & sine cognitione. Quod autem coactum vel violentū est, id ab exteriori principio provenit.

Ad huc quo illustriora sint, quæ dicimus notandum est, Divinum Thomam asserere esse contra rationem volūtatis, eius actū elicitem esse violentum siue coactum. Quod perspicuum facit exemplo subiecto dicens, tam repugnare voluntati cogi posse,

quam

quàm lapidi sine vi, & motu aliquo ascendere.

✚ Annotatio quinta. In quintam quæstionem.

ANC disputat Theologi. 2. sent. dist. 25. & ibi. Sancti Thom. q. 1. artic. 2. & 1. par. q. 82. arti. 1. & 1. 2. q. 6. arti. 4. & 5. Et De verit. q. 22. arti. 5. & 6.

Nota quod dicit Beatus Thomas 3. contra Gent. cap. 62. quod voluntas est libera in quocunque statu naturæ contra quodcunque obiectum, etiam est libera in statu beatorum circa Deum quo ad

G exer

exercitium actus in quantum potest aliquem actum libere elicere circa ipsum Deum, aliqua cognitione non beatifica cognitum.

Huic autem non repugnat quod circa ipsum aut visione beatifica cognitum non sit libera: sed de terminata, quomodo loquimur hic de voluntate beatorum circa Deum quod dicit Capreolus in primo dist. 2. q. 1.

Ad primum argumentum respondetur. De prestantia voluntatis, comparatione intellectus, varias esse doctorum discrepantes que sententias, & plures quidem numero, quam ut breuiter percipi queant. Quidam enim existimant voluntatem esse nobiliorem intellectu. Quam opinionem cum

anti-

antiquis recte tenent Scotistae, Scot. In. 4. distin. 49.

Alii contra censent, intellectum voluntati prestare in qua opinio ne, sunt omnes Thomistae, contententes intellectum cogi non posse. Quod ista ratione astruunt. Illud cogitur, contra cuius inclinationem aliquid fit. Sed nullum intelligere, est contra inclinationem. Ergo respectu intelligentie intellectus nunquam cogitur. Maior manifesta est. Minor probatur.

Si aliquod intelligere esset contra inclinationem naturalem intellectus, aut esset contra naturalem inclinationem ipsius, aut contra inclinationem voluntariam, quae semper sequitur cognitio-

G 2 nem

nem, non autem contra naturalem. Quia secundum illam, omnes homines naturaliter scire de siderant, Aristotele auctore. 1. Methaphisicæ. capit. primo, Si autem contra voluntariam, cum illa non sit intellectus, sed voluntas, sequitur intellectum non cogi sed potius voluntatem, cui ipse placebat intellectus, vel imperabat oppositum assensum.

Idem statuendum esse, aiunt Doctores, de actu elicito à quacunque alia potentia cognitiua, quæ nunquam cogitur, respectu sui actus eliciti, qui est perfectio potentiæ & ad quam potētia naturaliter ordinata est & inclinatur, sed cogitur volūtas ad actus imperatos, quemadmodum su-

pra

pra dictum est.

Ad secundum argumentum. Respondetur. Illud quidem verum esse quando inclinatio rei allicuius, vt lapidis, determinata est ad vnum, & secundum determinatum modum. Vnde quia inclinatio voluntatis non est determinata ad aliquod vnum, sed indefinita & indeterminata ad omne illud, quod sibi ostendi potest per intellectum. Id circo potest successiue habere actus contrarios, circa contraria obiecta sibi ab intellectu proposita. Quorum nullus violentus esse potest, ac proinde nequit cogi voluntas.

Ad tertium, & vltimum. Respondetur, non omne triste esse

G 3

vio-

violentum simpliciter, sufficere tamen, esse secundum quid in pulsionem, prouenientem ex metu maioris mali vt accidit, vel le proijcere merces in mare mortis timore, quomodo voluntas cogitur, secundum quid actus, autem exterior, simpliciter potest esse coactus, qui etiam inducit tristitiam in actu elicito à voluntate, quatenus est contra eius naturalem inclinationem. Est enim tristitia de his, quæ nobis nolentibus accidunt, vt supra dictum est, vel simpliciter, vel secundum quid.

De

QVÆSTIO. VI.

De similitudine & connexionione quam inter se habent voluntas humana, & liberum arbitrium.

VONIAM in hoc opere meo nō alio pertinēt, quæcunquē à me disputantur, & afferuntur, quàm vt probem libertatē voluntatis humanæ & eius actuum. Quorum vtraquē à nemine, posse cogi demonstrabimus, & amplius ostendemus, opere procedente. Et in calce præfactionis nostræ pollicitus sum, delibero hominis arbi-

trio, vnicam quæstionem tractaturum. Id circo non ab refuerit, eam hoc loco tractare, propter cognationem, inter voluntatem humanam, & liberum hominis arbitrium intercedentem, quod fieri nequit, quin cogatur si cogitur voluntas humana, quam ob rem, quæstio hæc ab instituto nostro, nemini aliena videri debet, quippeque cum ipsa ratione magnopere cohaereat. Hoc vno concesso, quod Doctores tradunt, id inter voluntatem humanam & liberum hominis arbitrium inter esse (de quo nos nullum verbum faciemus.) De similitudine itaque & connexionione vtriusque differã, priusquã delibero hominis arbitrio quæstionẽ aggrediar.

Vide-

Videtur ergo humanam voluntatem & liberum hominis arbitrium, in nullo conuenire, quod ista ratione probatur. Ad liberũ arbitrium præcipue pertinet electio, sed electio videtur cognitivæ virtutis, quia importat quandam comparisonem vnius ad alterum, quod est proprium cognitivæ virtutis. Ergo liberum arbitrium, non est voluntas, nec in villo cum ea conuenit.

Præterea liberum arbitrium importat actionem, sed voluntas est pura potentia & inter potentiam & actum est distinctio realis. Ergo liberum arbitrium, & voluntas distinguuntur realiter. Maior probatur cum minor sit manifesta. Liberum arbitrium

G 5 &

& voluntas, sunt principium actuum liberorum, sed nuda potentia non potest secundum se esse principium talium actuum. Ergo liberum arbitrium est actus ac per consequens voluntas cum sit potentia, non est principium secundum se, sed secundum liberum arbitrium, qui est actus.

Probatum minor, primus actus liber, vel est deliberatio, vel deliberationis conclusio, alioqui actus pœnitens inde liberati essent in potestate nostra, quid est falsum. Sed neuter prædictorum actuum est liber, & in potestate nostra nisi mediante aliquo actu elicitio, à voluntate & ratione.

Ergo voluntas, non est principium actuum liberorum nisi me-

diante

diante suo actu, & rationis.

Cōtrarium est veritas. Quod sic ostenditur, illud principium cuius actus elicitio, sunt primo in potestate nostra, est liberum arbitrium, sed voluntas est huiusmodi. Ergo in hoc genere voluntas & liberum arbitrium sunt idem.

Respondetur in hac quæstione de cognatione & affinitate liberi arbitrii, & voluntatis, multa quidem dici posse, quæ à doctoribus dicuntur. Verum nos cum breuitati studeamus, capita tantum rei, quàm breuissimè percurremus. Est itaque liberum arbitrium, potentia intellectus & voluntatis. Et huiusmodi est principium

actuum

actuum liberorum, videre est se-
cundo Ethicorum.

✻ Annotatio sexta,

In quaestionem sextam.

A N C disputat
Beatus Thom. 1. p.
q. 83. arti. 4. & 2. &
in. 4. dif. 24. q. 1. ar.
3. & 5. & dif. 17. ar.
1. q. 3. in solutione ad. 5. & de ve-
rit. q. 24. art. 4. & 6. & dd. alij. 2.
sent. dist. 24.

Liberum arbitrium est facul-
tas voluntatis & rationis. Ita Bea-
tus Thomas. 1. 2. q. 1. artic. 1. in
corpore. Voluntas, formaliter
est liberum arbitrium. Eo quod

in ea est formaliter libertas. Intel-
lectus autem liberum est arbi-
trium radicaliter & originatiue,
quia in eo est radix voluntatis.
Item sicut se habet ratio ad intel-
lectum, ita liberum arbitrium ad
voluntatem. Vnde vt intellectus
& ratio sunt eadem potentia, ita
voluntas & liberum arbitrium,
vt ait Damascenus, est tamen ali-
quid discriminis. Nam sicut intel-
ligimus principia & ratiocina-
mur circa conclusiones deductas
ex principijs, similiter voluntas
circa finem, quem sine electione
appetit. Vis autem electiua, seu li-
berum arbitrium circa media, &
sicut eiusdem potentiae est intelli-
gere & ratiocinari sicut eiusdem
virtutis quiescere & moueri, ita

ciusdem est potentiaē velle & eligere.

Ad primum argumentum. Respondetur, collationem significantam nomine Electionis pertinere ad consilium præcedens, quod est rationis. Appetitus vero, quāvis non sit collatiuus, tamen quatenus à vi cognitiua conferente mouetur, habet quandam collationis similitudinem, dum vnū alteri præoptat.

Ad secundum respondetur. Tam liberum arbitrium, quā voluntatem esse potentiam, cum finiatur liberum arbitrium facultas rationis & voluntatis appellatione autem facultatis potentia nimirum accipitur.

Q V Æ

Q V Æ S T I O . VII.

Verum liberum arbitrium cogi possit.

C primo quidem videtur cogi posse. Quod ista ratione suadetur. Plus potest Deus super creaturā spirituale, quā homo super creaturam corporale, sed homo potest cogere creaturā corporale, vt exempli causa lapidē ascendere. Ergo simili modo multo fortius Deus potest cogere liberum arbitrium.

Præterea quod potest totaliter impediri, multo facilius potest ad ali-

quem

quæ actū. Sed vsus arbitrij impeditur aliquādo, vel morbo, vel somno. Ergo poterit impediri via aliqua quod nimirum erit cogi.

Oppositum est tenendū. Quia vt supra docuit Pater Augustinus, in oppositione secundæ quæstionis, & Diuus Thomas, in. 1. 2. q. 6. Omne coactum est violentum. Sed nullum voluntariū potest esse violētum, cum distinguatur ex opposito. Ergo liberum arbitrium non potest cogi.

Huic quæstioni respondendum est sub distinctione. Ac primum omnium sciendum est coactionem, & violentiam differre. Coactio enim, si proprie loquaris, solum dicitur de rebus

ani-

animatis. Violentia autem ex æquo rebus omnibus competit, tam animatis, quam in animatis. Quare lapis proiectus non dicitur proprie coactus, sed vt ita dixerim violentatus.

Vtrumque autem, id est, coactio & violentia, dupliciter accipitur, secundum D. Thom. Vno modo, vt significat solam impeditionem alicuius ab actu sibi conuenienti & naturali, & ad quem suapte natura inclinatur, quomodo lapis detētus dicitur cogi vel violentari, quatenus detinetur, quo minus descēdat. Altero modo, vt significat compulsionem ad aliquem actum inclinationi naturali repugnantem, vt videre est, in lapide sursum proiecto.

H Hæc

Hæc de coactione, & violentia.

Quod ad voluntatem attinet Doctores adnotant, duplicem esse actum voluntatis. Vnum elicium, qualis est velle, vel nolle.

Alterum imperatum. Quales sunt actus potentiârum subiacentium imperio voluntatis siue sint potentiâ apprensiuâ siue appetitiuâ.

His ita prælibatis, sciendum est. Si coactio primo modo accipiat, liberum arbitrium cogi posse, siue respectu actus eliciti, siue imperati. Respectu enim actus eliciti cogitur liberum arbitrium si non proponat intellectus, quod velle seu eligere possit. Potentiâ enim sub ordinatâ, ita se habent vt nisi prior agat, posterior, quic

quam

quam agere non possit. Perinde atque rotæ in horologio & in ferico gyrose motu impellentes.

Respectu actus imperati cogitur si impediatur potentiâ quibus vititur in suis imperijs exequendis. Vt si volente homine aliquo abire teneantur eius pedes. Impediri autem potentias posse manifestum est. Item actus imperationis & voluntatis, actus requirunt ad operandum, sed ratio impediri potest, alta quiete, Epilepsia, qui morbus caducus vel comitialis appellatur, vel apoplexia quæ subita neruorum reflexio dicitur. Ratione autem impedita, necessario impeditur voluntas potentijs imperatura.

Si secundo modo accipiat

H 2 coa-

coactio, scilicet pro compulsione, ad aliquem actum naturali inclinationi repugnantem. Voluntas, seu liberum arbitrium, non cogitur, respectu quidem actus eliciti, bene tamen respectu actus imperati. Non posse autem cogi respectu actus eliciti coactione dicto modo accepta, illa ratio suadet. Actus qui est secundum inclinationem potentiae, non potest esse violentus vel coactus, sed eligere vel velle est actus elicitus voluntatis & secundum naturalem inclinationem ipsius. Ergo actus elicitus voluntatis non potest esse coactus. Idem intelligendum est, de reliquis potentibus, tam apprahensivis, quam appetitivis. Quae respectu actuum suorum,

minime

minime coguntur, ut qui sint ipsarum perfectio, & ad quos naturaliter inclinentur. Quod vero attinet ad actus imperatos, clarum est, posse hominem cogi ad aliquem actum voluntatis imperio repugnantem. Ut si homo velit loqui cogatur tacere, si ambulare quiescere, & similia.

 Annotatio septima,
Super quaestionem septimam.

 I voluntas & liberum arbitrium sunt eadem potentia, ut in praecedenti quaestione patuit, consequens fit, ut nec liberum

H 3 arbi-

arbitrium cogatur.

Ad primum argumentum. Respondetur. Non posse hominem cogere creaturam corporalem, nec impedire contra eius inclinationem naturalem, bene tamen contra eius motum sequentem inclinationem naturalem, ut lapis impediri potest contra descensum. Et quemadmodum alia creatura contra naturalem inclinationem cogi non potest. Ita nec liberum arbitrium seu voluntas, contra eius inclinationem naturalem, quæ est velle vel nolle.

Ad actus tamen imperatos conceditur cogi posse. Qui sunt quasi sequentes quidam motus.

Ad secundum argumentum respondetur, secundum Aristo-

tele

telem. Facilius esse actum aliquem impedire, quam ad contrarium, compellere, ut facilius est, impedire lapidem, ne descēdat quam eundem facere ascendere. Eodē modo facilius est, impedire voluntatem ne velit vel nolit, non proponendo ei obiectum, quod velit vel nolit, quam compellere, ut velit vel nolit. Imo cogere non possumus voluntatem, ut velit vel nolit. Quia hoc esset, contra naturalem eius inclinationem ut dictum est. De his hæcenus. Sequitur ut de electione vnicam quæstionem tractem, cum duabus superioribus coherentem.

(s.)

II 4

QVÆ

QVÆSTIO. VIII.

*Verum electio sit tantum nostrorum
actuum, & an homo ex necessitate
eligat vel libere.*

RT videtur electio-
nem non posse so-
lum nostrorum a-
ctuum esse. Quia
electio teste Aristo
tele est eorū, quæ sunt ad finem.
Sed quæ sunt ad finem, non solū
sunt actus, sed etiam organa, &
instrumenta vt dicitur secundo
Physicorum. Ergo electio nō est
tantum nostrorum actū quod
ad necessariam hominis electio-
nem attinet. Probatur ex Aristo

tele,

tele, tertio Ethicorum. Sic se ha-
bet finis ad eligibilia, sicut se ha-
bēt principia, ad speculabilia, est
enim finis principium in practi-
cis. Sed ex principijs necessario
conclusiones deducuntur. Ergo
homo ex fine necessario eligit.

Oppositum est verum, eodē
libro tertio Ethicorum. In quo
docet philosophus, neminem ne-
cessario, sed libere eligere, & ele-
ctio est actus voluntatis & ratio-
nis, quæ se habent ad opposita.
Quare non eligit homo necessa-
rio sed libere.

Circa quæstionem hanc duo
sunt adnotanda secundum do-
ctores. Primum est vt intentio
est finis, sic electionem eorum es-
se que sunt ad finem. Finis autem

H 5 est

est vel actio, vel aliquid aliud præter actionem, cum finē rem quāpiam esse contigerit, necesse erit tum humanam aliquam actionem interuenire, vel quatenus homo facit rem illam, quæ est finis, velut medicus sanitatem, quæ finis est medici, vel quatenus homo fruitur re, quæ est finis.

Secundum est. Hominem nō eligere necessario, sed libere. Quia quod possibile est non esse non necesse est esse. Quod autem possibile sit non eligere vel eligere, ex eo liquet quod homini liberum sit velle, vel non velle, agere vel non agere, velle hoc vel illud, nec nemine quidem prohibente, cuius ratio est. Quia

homo

homo rationis est particeps quæ modo hoc, modo illud præscribit, pro temporum conditione, quam cognoscit. Præterea quicquid ratio sub ratione boni potest comprehendere, hoc voluntas potest appetere. Potest autem ratio comprehendere vt bonū non solum velle vel agere, sed etiam non velle & non agere. Rursum in singulis bonis, potest ratio considerare, aliquid malum, vt bonum, & aliquid bonum, vt malum, quorum alterum sequetur alterum fugiet vno perfecto bono excepto quod est beatitudo in quo quicquam mali cogitari non potest, nec non potest non appeti. Electio autem, cum sit eorum quæ sunt ad finem,

non

non potest esse perfecti boni quod est beatitudo. Ex quibus omnibus colligitur, hominem non necessario, sed libere quæ ei placeant eligere.

✠ **Annotation octava,** Super questionem octavam.

IANC disputat San. Thom. i. p. q. 83. arti. 3. & i. 2. q. 13. arti. 1. in. 4. & 2. dist. 24. q. 1. art. 2. Et de verit. 22. ar. 15. & 3. Ethicor. lect. 6. & c. 2. lib. 6. lect. 2. ca. 3.

Nota quod cum electio segregationem quãdam significet seu

sepa-

separationem ab alijs importet. Segregatio autem nõ fiat nisi eorum quę commixta sunt. Electio proprie est respectu quæ sunt cõmixta & conuenientia, dum vnũ eorum alijs præacceptatur. Ideo vbi sit vnũ tantum medium ordinatum ad finem, respectu eius non est electio, sed eadem erit ratio volendi finem, & id quod est ad finem, & eadem necessitas. Vbi autem ad finem multis medijs potest perueniri, respectu vnus cuiusquẽ illorum potest esse electio. Similiter omnia necessaria ad finem, sine quibus, scilicet, finis haberi non potest habent rationem vnus medijs, & eadem ratione sub voluntate cadunt sub fine si cognoscan-

tur

tur necessaria etiam, & eorū non est electio, cum necessarium alijs præacceptari nō possit, eo quod cum alijs vtilibus tantum non cōueniat. Sed se ipso ab alijs sit segregatum in ratione ordinati ad finem. Illa ergo propositio est vniuersaliter vera. Electio semper ad liberum arbitrium pertinet. Quia electio est eorum quæ ad finem non necessario ordinantur, Et ideo quod vnum præ alijs acceptetur est ex libertate voluntatis ad finem.

Ad primum argumentum respondetur. Organa & instrumenta ordinari ad finem, quatenus homo vtitur eis propter adeptionem finis.

Ad secundum argumentum.

Re-

Respondetur, non semper accedere, vt ex principijs necessario conclusio deducatur, sed tunc solum, quando principia vera esse non possunt, nisi pariter conclusio sit vera. Simili modo nō semper necesse est hominem eligere ea, quæ sunt ad finem. Quod Aristoteles hac ratione probat in Ethicis. Quia non omne quod est ad finem tale est, vt sine eo finis cōparari nequeat, aut si demustale esse non semper tale consideratur.

QVÆ

QVÆSTIO. IX.

*Utrum minister subditus religiosus,
prælato suo in omnibus obedire te-
neatur.*

HIC superiori quæstioni, visum nobis est, quæstionem subnectere de obedientia subditi religiosi. An in omnibus, etiam in altaris sacri-
ficio, prælato suo obedire teneatur.

Parti affirmatiuæ hæc argumēta, ad stipulantur, & in primis pono rationem Aristotelis in topicis dicentis. In habentibus or-

dinē

dinem sic se habere primum, ad secundū sicut se, habet secundum ad tertium. Quæ posita, sic arguitur. Inter subditum prælatum & Deum est ordo prælationis, & subiectionis, ita ut prælatus sit medius inter Deum & subditū, sed prælatus tenetur in omnibus obedire Deo. Ergo subditus tenebitur obedire prælato.

Præterea prima, ad Colossenses cap. 3. inquit Paul. Filij obedite per omnia parentibus vestris, & subditi, serui obedite in omnibus Dominis carnalibus, sed qui totum dicit nihil excludit. Ergo subditus prælato in omnibus obedire tenebitur.

Item sicut religiosus proficendo vouet castitatē, ita vouet obe-

I dien

dientiã, sed religiosus tenetur ser-
uare in omnibus castitatẽ. Ergo
similimodo debet in omnibus
prælato suo præstare obediẽtiã.

Oppositum est verum secun-
dum illud quod scriptum est in
5. c. actuum apostolorum magis
Deo, quàm hominibus obediẽ-
dum est. Cuius ratio est, quia
quandoque præcepta prælatorũ
possunt esse contra Deum, & cõ-
tra rationem. Quod probari pos-
set subiectis exẽplis, à quibus su-
per sedeo, prolixior ne sim.

Item inquit Diuus Bernardus
in lib. de Præcepto, de Dispensa-
tione, subditum religiosum vltra
promissum non esse cogendum,
nec plus quàm promissit, obedire
debere, sed nullus religiosus sub-

ditus

ditus, promissit vnquam in omni-
bus obedire. Ergo subditus reli-
giosus, non tenetur in omnibus
prælato suo obtemperare.

Ad solutionem huius questio-
nis, animaduertendum est. Debi-
tum obediẽtiæ, secundum Do-
ctores, ex voto religionis confur-
gere. Per votum enim obligat se
homo vltra cõmunem obligatio-
nem necessariam omnibus ad sa-
lutem. Votum autem religionis,
non emittitur ad obediendum
in omnibus. Nullius enim reli-
gionis professio talem habet for-
mam profitendi, scilicet, obediẽ-
tiã, in omnibus prælato. Paren-
dum est tamen secundum regu-
lam, & legitima statuta religio-
nis. Dupliciter autẽ potest accide-

re, vt subditus non teneatur de obedire prelato. Vno modo precepto maioris potestatis, quod docet glossa ordinaria, super illis verbis, Paul. ad Rom. 13. Quoniam qui resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt. Inquit enim glossa siquid tibi iusserit curator nunc quid est tibi faciendum si contra pro consulem iubeat, &c.

Altero modo, si superior quicquam subdito iubeat, in quo ei non subdatur ex quo inquit Seneca tertio de Beneficijs. Errat si quis existimat seruitutem, in totum hominem descendere. Super quibus verbis ait D. Thom. Pars enim melior excepta est in homine, corpora obnoxia sunt, & ad scripta dominis temporali-

bus,

bus, mens poenitus est, sui iuris. Et ideo in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo quidem non tenetur homini obtemperare, sed solum Deo.

¶ Annotatio nona,

Super quaestionem Nonam.

HANC disputat Sant. Thom. 2. 2. q. 14. Vbi dicit quod in pertinentibus ad interiorem motum voluntatis, non tenetur homo homini obedire. Quod intelligendum est nisi per accidens, vt interior motus voluntatis colli-

I 3

gatur

gatur ex exteriori, de quo etiam vide, Syluest. in verbo excommunicatio, primo notabili.

In his autem quæ pertinent ad motum, scilicet, actum exteriorem. Vt ego colligo ex ca. si quis de maio. & obed. in glos. & 9. q. 1. c. sciendum. & 2. q. 3. c. Si Dominus. Dico quod cum triplex sit superioritas scilicet, spiritualis temporalis & politica quo ad regimen ciuit. & temporalis æconomi quo ad regimen domus proprie obediētia limitatur quo ad superioritatis gradum, ita q̄ subditi obedire tenentur superiori in his, in quibus habent superioritatem. Ergo superioribus spiritualibus, scilicet, pape episcopo & alijs Ecclesiasticis prælatis

obe-

obediendum est in spiritualibus necessarijs scilicet pertinentibus ad salutem quæ spondimus in baptismo sic S. Thom. in. 4. dist. 44. & suo modo dicendum de alijs subditis regi, scilicet, Patri famul. vide Syluest. verbo obediētia numero. 2.

Ad primum argumentum respondetur, prælatos medios quidem esse inter Deum & populū, non in omnibus, sed solum in illis quæ spectant ad ius, suæ prælationis, & in his est illis obediendum vice Dei, iuxta illud.

Qui vos audit, me audit non tamen in omnibus simpliciter.

Ad secundum respondetur. Obediēdum esse parentibus, & Dominis, in omnibus quæ sunt

I 4 patrie

patriæ, ac dominicę potestatis & prælatis, in omnibus quę sunt religionis quę certa definitaque sunt, sed non in omnibus simpliciter. Et magister Soto inquit inter Deum & subditum, medios esse prælatos, quantum ad illa, in quibus illis est obtemperandum. Quatum ad alia immediate Deo subditur religiosi, à quo instruuntur per legem naturalem & scriptam.

Ad tertium & vltimum argumentum respondetur. Castitatē habere determinatam materiā. Circa quam versentur. Obedientiam vero tam late patere, quàm licita omnia patent præcipi possunt virtute obedientię promissę, Sed quoniam multa sunt licita,

ta,

ta, quę nihil facerent, & valerent ad perfectionem vitę religiosę idcirco votum obedientię præfinitur in singulis religionibus ad certa quædam cōducentia quidem ad finem, propter quem est instituta religio.

QVÆSTIO. X.

Verum intentio prælati in sacrificio missæ, præualeat intentioni ministri subditi.

DICTVM ac probatū nobis est supra consecrationis & dispensationis eucharistię solum sacerdotem esse ministrum,

I 5 ac

ac dominum absolutum. Quam obrem hæc præfens questio ex præcedentibus pendet. Cuius tractationem antequàm ingrediari, non est mihi quorundam dissimulanda sententia, existimantium prælati intentionem in sacramento altaris intentioni ministri præponderare. Quod non utiquè putassent, si rectè offerentium discrimen intellexissent.

Quibus autem rationibus isti viri moueantur ad tale quicquam asserendum hic iam explicabimus.

Prima illorum ratio hæc est, Minister offert, autoritate prælati, cuius officium est Deo Hostias offerre. Ergo quod minister offert, pro intentione præla-

ti valet. Et confirmatur. Nā quid per alios facimus per nos ipsos facere videmur. Sed prælati offerunt per ministros subditos. Ergo per se ipsos offerre videntur, ac per consequens, quod minister obtulerit, pro intentione prælati tenebit. Ad huc confirmatur quia minister subditus offerens, non dicit offero, sed offerimus ut declaret, se suo prælati populi, & ecclesie, nomine offerre.

Præterea offerimus ad calicem & suscipe sancta Trinitas. Orate fratres ad populum & similia in Missali contenta testantur hac pluralitate non solum offerre ministrum, sed cum ipso prælatum populum & ecclesiam. Ergo in huiusmodi oblatione

intentio prælati valebit. (Hæc sunt aduersariorum rationes.)

Oppositum tamen est verum. Quod admisit ac recepit consuetudo vniuersalis ecclesie. Nusquam enim reperies ministrum prælatum populum & ecclesiam simul offerre nisi differenter & diuersi mode, vt infra explicabitur, vel dent ipsi mihi, vbi reperitur contrarium. Sacerdos igitur est verus & absolutus, & immediatus minister huius sacramenti & qui omnium maxime, & proprie sacrificium Deo offerre dicitur. Reliqui vero quomodo in fra exponemus. Ac propterea intentio ministri & non prælati valebit magis.

Rationibus autem ad versa-

riorum

riorum haud difficile, fuerit respondere. Est enim offerre & applicare hoc sacrificium actus interior. Qui cum nemini subdatur, cogi non potest, nec à Deo ipso, potestate quidem ordinaria. Nã absoluta Sot. de Nat. & grat. l. i. c. 16. Qua omnipotest, quis negat cogi, seu (vt proprius loquar) necessitari posse. Est enim summus omnipotens, æternus Deus.

Secundo sicut dictum est supra, solus sacerdos est verus, immediatusque minister huius sacramenti, falsum est vna cum ipso offerre prælatum, ac populū. Quare cum solus offerat sacerdos, sola ipsius intentio valebit.

Tertio

Tertio sacerdos constituitur medius inter Deum & populū, vt dictum est. Vnde sicut solius sacerdotis est offerre Deo populi dona, ita eiusdem erit dona diuinitus sanctificata, populo tradere. Ergo solus sacerdos est, qui offert ac per consequens cuius sola intentio valeat.

Quarto. Virtus consecratiua, vt inquit omnes, non solum consistit in ipsis verbis, sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione, cum ei dicitur ab Episcopo accipe potestatem offerendi in ecclesia sacrificium. &c. Quod non conceditur prelato, vt sic populo, nec ecclesie. Ergo solus sacerdos est verus huius sacramenti minister, & cuius

sola

sola valeat intentio.

Quinto omne illud teste Patre Augustino decimo de ciuitate Dei, est sacrificium, quo homo Deo spiritum suum offert secundum illud Psalmi. Sacrificiū Deo spiritus contribulatus. Hoc tamen sacrificium longissime distat à sacrificio sacerdotis. Nec illud offert sacerdos aut ideo offert, quia necessaria sit eius oblatio vna cum oblatione veri sacerdotis. Sed quęcunque à populo offeruntur, longe aliter offeruntur, quàm à sacerdote offertur sacrificium, &c.

Sexto à Deo vera sunt quę diximus vt quę olim in veteri lege à populo fuissent offerenda, ea vtique per sacerdotē offerretur,

qui

qui sequester & medius, inter Deum & populum dicebatur, sicut legitur de Moyse Deuteron. 5. ac de cæteris Patriarchis veteris instrumenti. Quos præter Adam & Isaac ibi legimus sacrificium Deo omnes obtulisse putare preces & oblationes munera, & donaria. Non autem per se hæc offerebant, qui cæterorum prælati sequestresquæ habebantur, sed per manus sacerdotum, median- tibus aliquibus externis signis eorum sacrificia offerebantur. Hæc enim signa & illius temporis sacrificia, legalium, figura differen- tiaquæ fuerunt hostiarum, sancti huius præsentis sacrificij. Hæc doctor sanctus. part. 3. q. 22. de sacerdotio Christi, per sex articu-

los disputata. Vide etiam super his si lubet Origenē super Leuitic. & Abulens. super Pentateuch.

Ecce ergo latissimum discrimē inter sacerdotem offerentem, prælatum & populum. Quod enim si autores contrariæ opinionis animaduertissent. Non dubito quin de huiusmodi quæstione longe aliter statuissent, nec cum illis mihi quicquam negotij fuisset. Lubens enim concederent, sacerdotem verum esse huius sacramēti ministrum & prælatum & populum simul sacrificium offerre modo prædicto & non aliter.

✠ Annotatio decima, In quaestionem decimam.

V I D E quod Doctores asserunt S. Thom. in. 4. in materia de indulgentijs. Syluester, in summa verbo intentio, circa quaestionem hanc, quod, scilicet ille qui praest religioni, potest opera illa satisfactoria quae fiunt a subditis communicare alijs applicando intentionem eorum qui sunt de sua congregacione ad huc determinate. Item opera quae in generali fiunt orando & benefaciendo pro ecclesia in communi, qui praest est ecclesiae generaliter, potest illa opera communicare ap-

plicā

plicando suam intentionem ad hunc vel illum, quod quidem debet intelligi quando subditi non resistunt intentioni praelati alias non, secundum omnium theologorum scholam.

Ad primum argumentum respondetur ministrum subditum & praelatum, & populum, offerre hoc eodem modo praedicto. Quare cum verus minister huius sacramenti sit ipse sacerdos, & oblatio applicatioque sacrificij sit actus interior, qui nulli subditur fit, vt nō praelati, sed ministri praeualeat intentio. Peccabit tamen minister qui pro alio quam pro quo superior iusserit rem diuinā fecerit. Qua responsione confirmationes quoque soluentur.

K 2

Secun

Secundum argumentum, eadem responsione hi solui videntur. Sed propter quosdam cauillatores & argumentosos homines. Quorūdam Doctorum sententias referam, quæ nisi fallor aduersarijs nisi data opera propteruiant satisfaciant. Dicunt igitur infra nominādi doctores, in applicatione sacrificij, quatuor esse obseruanda. Primum applicatiōnem sacrificij ad hunc vel illum. Secundo effectum particularem in hoc vel in illo. Tertio, intentionem ministri huius sacrificij, applicare volentis ad hūc vel illum. Quarto & vltimo deuotionem ministri. Minister autē cui vult sacrificium adscribit, quin ab aliquo etiam superiori cogi possit,

vt pro alio quā pro quo ipse voluerit offerat. Quia dominus est suorum actuum. Deuotioni autem respondet effectus. Vnde intentio & applicatio sacrificij, proprie est sacerdotis, deuotio vero ipsi & alijs communis est. Vnde in canone missæ sacerdos actum applicatiuæ intentionis exercens, dicit ad calicem. Offerimus tibi Domine, & ad hostiam suscipe sancte Pater, & suscipe sancta Trinitas, cum cæteris que sequuntur. Quod non aliorum fit, quā vt significetur sacerdotem pro omnibus vniuersaliter sacrificium offerre. Hæc Caietanus in quod libetis. q. 3. De vsu spiritualium.

Alius etiam pro nobis & con-

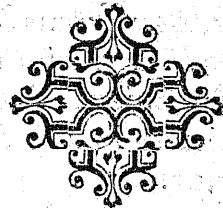
tra à nobis dissentientes insurgit doctor grauisissimus. Vnusquisque sacerdos inquiring, quoties in missa pluraliter loquitur, orat pro uiuis & mortuis, in purgatorio deuentis, loquitur nimirum, in persona omnium sacerdotum. Hæc magister Sententiarum lib. 4. dif. 13. cui assentitur Diuus Thom. inquiring, ne mo sacerdotum in missa dicit offero sed offerimus in persona Christi & ecclesiæ, & in nomine sacerdotum. Ratio est quia si minister diceret offero, & nō offerim°, sequeretur in persona propria & non in persona Christi & ecclesiæ sacrificium offerre. Ideo conuenienter cautum est, vt huiusmodi caremonijs sacro san-

ctum

ctum eucharistiæ sacramentum in ecclesia celebraretur. Hæc Diuus Thomas. 3. part. quest. 83. artic. 4. & 5. Itaque modo quo diximus intrepidi concedimus Christi fideles cum sacerdotibus sacrificium offerre.

Hæc habui quæ dicerem quæquæ ad rem præsentem mihi facere viderentur. Nunc ad sequentem quæstionem transgredior.

QVÆ

QVÆSTIO. XI.

*Utrum applicatio huius sacramenti,
ad aliquem, sit actus interior, an
exterior.*

Aprimum omnium videtur applicatio-
nē huius sacramen-
ti actum quidem ef-
se exteriorē, quod
ista ratione probatur. Quicquā
alicui donare est actus exterior,
sed sacerdos offerens & applicās
huiusmodi sacrificium, nihil ali-
ud quā huius vel illi donat. Er-
go applicatio ipsius actus quidē
est exterior.

Præterea cum elemosynam

pau=

pauperibus erogas, & alia huius-
modi exerces pietatis opera, ac-
tum nimirum exteriorem exer-
ces, sed oblatio & applicatio hu-
ius sacramenti est vnum ex ope-
ribus pietatis. Ergo est actus ex-
terior.

Item quicquid fit aut geritur à
principio huius sacramēti vsque
ad ipsius exitū in Missali. Id om-
ne opus quoddam est exterius,
vt est manifestum spectantibus.
Ergo applicatio, que pars est hu-
ius sacrificij est actus exterior.

Contraria his tamen est veri-
tas totius orbis. Ecclesia enim ca-
tholica exterioribus actibus vti-
tur, velut quibusdam signis ad
excitandum interiores animi ac-
tus ac motus, vel in se vel in alijs

K 5

exte=

exterioribus, longe latequè potiores humanam mētem ad Deum cultum accedentes, & exterioribus ad se ordinatis bonitatem quandam tribuens; *Diuus Tho. 2. 2. q. 8. arti. 7.* Animaduertendum est. Res temporales, & corporeas, cum spiritualibus comparari non posse. Præ spiritualibus. n. temporalia cuncta quamlibet prætiosa, fordescunt, & omne aurum arena est exigua & tanquam lutum estimabitur argentum in conspectu earum: sunt autem quidam actus exteriores, ab ecclesia vsu recepti ad reuerētius decentiusquè celebrandum tantum sacramentum. Non quidē principales, sed secundarij & ad interiores animi actus ordinati,

vt

vt diximus, à quibus interioribus, scilicet & actus exteriores & sacramentum, & res sacramenti, qualitātē accipiunt, & citra quos sacramentum constare non potest. Itaque huiuscemodi actus exteriores secundum *Diu. Thom. Caieta. & Durand. & alios,* instituti sunt ab ecclesia, vt quædam ceremoniæ necessariæ illi quidē ad eum vsu, quem supra diximus. Non tamen ad aliquem effectum huius sacramenti, siue ad oblationem, siue ad applicationem. Hæc, enim sine illis consistere possunt. Ipsi tamen extrinsecus Deum reueremur colimus, & Christianam religionem profitemur. Et vt inquit *Paludanus,* his ceremonijs

mens

mens nostra, Deo subijcitur in quo eius perfectio consistit. Per hæc enim visibilia & exteriora signa interiora cognoscuntur, & exercentur. Et teste Patre Augustin. Quelibet res perficitur per hoc videlicet, quod subditur superiori per aliqua signa exteriora. Sicut corpus per hoc quod viuificatur ab anima. Et aër per hoc quod illuminatur à sole. i o. de ciuit. Dei, quo loco Arist. adducit. 4. de Anima. Et Adrianus in. 4. dist. 6. q. 7. inquit, Humanam mentem, vt Deo coniungatur, sensibilem manu ductione indigere. Quod vtrique probatur Pauli testimonio ad Roman. i. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.

Quam

Quam vnã ob causam testatur Magister Sententiarum, necesse esse in cultu Diuino, quibusdam ceremonijs corporalibus vti, quibus mens humana excitetur ad interiores actus, vt Deo coniungatur, Ex quibus colligitur, à D. Thom. eccliam in suorum administratione sacramentorum vtrisque actibus vti, interioribus scilicet & exterioribus. Interiores tamen potiores esse, quibus exteriores, tanquam secundarij subseruiunt, & citra quos sacramenta constare nequeant vt dictum est. Sanctus Thom. 2. 2. q. 80. artic. 8.

An-

¶ Annotatio vnde-

cima, in eandem quæ
stionē vndeci
mam.

HANC disputat. S.
Thom. 2. 2. q. 83. arti.
3. ad. 2. & 4. distinct.
15. q. 4. artic. 1. q. 3. &
opuscu. 3. capit. 257. & dd. 4.
senten. dist. 15. Syluester verbo
oratio. 8. circa quam quæstionē
sunt opiniones diuersę iurisperi
torum. Theologorum autē sunt
tenendę tanquā fortiores & viua
ces ac parti affirmatiuę magis suf
fragantes secundum Theologo
rum scholam.

Ad primū argumentum respō

detur

detur per S. Tho. confectioem
pariter, & applicationem huius
sacramenti, actum quidē esse ani
mę interiorē. 1. 2. q. 12. artic. 4.
Quē inquit nec humanā. Nec di
uinā potentiā ordinariā tamē cō
pellere posse, iuxta superius dicta
Durād. quoquē ad stipulatur his
4. dif. 6. q. 3. Nam probatum est
supra. q. 4. nec voluntatem, nec
eius actum cogi posse, sed appli
catio est eius actus. Ergo cogi
non potest. D. Thom. 1. 2. q. 6.
artic. 4.

Ad secundum & tertium ar
gumentū respondeo concedēdo
omnia in illis contenta, esse actus
exteriores. Ex hoc tamen non se
quitur applicationem huius sa
cramenti, actum esse exteriorē,

vt

vt contrarij fomniant . Quamquam enim applicatio , vt datio quædam consideretur ea est spiritalis & interior . Quare aduersariorum argumenta , nihil concludunt .

Ad quartum argumentum respondeo , vera esse omnia argumento comprehensa , esse que præparationem quandam tam ad sacerdotem ipsum quam assistentem populum . Non tamen inde sequitur applicationem actuū esse exteriorē . Vt illa à Iacobo frater Domini , secū dū carnē , & Basilio Cæsariēsi Episcopo , conuenienter instituta sunt , vt videre est , de Cōsec. d. i . Qui hæc latius videre cupit videat S. Th. 3 . p. q. 83 . ar. 40 . & 5 .

Q V Æ

Q V Æ S T I O . XII .

Utrum oratio sit in præcepto .

RT in primis apparet , orationem in præcepto non esse , cuius rei causa est . Quia inanis sit oratio sine attentione teste Patre August. dicente in Psal. Deum illam orationem non exaudire , ad quā orans non attendit , sed attentio non cadit sub præcepto , cum ferme impossibile sit mentem orantis non alio diuertere . Ergo nec oratio est in præcepto .

Item quicquid Deus largitur id Bernardus inquit in quadam

L (ad

(ad Eugeniū epistola) eum liberaliter dare, sed quod precibus datur nō conceditur liberaliter. Ait enim Seneca, in libro de officijs. Nulla res carius constat, quā quod precibus emptū est. Deus ergo non est precibus sollicitandus, vt det quicquam orantibus.

Oppositum est verum iuxta illud Euangelij oportet semper orare & nunquam deficere. Et quod Diuus Hieronym. inquit super his verbis. Dum dicit oportet, necessitatem denotat. Sed nulla est necessitas nisi ex aliquo præcepto. Ergo &c.

Respondetur ad quæstionem hanc, duo esse tractanda. Vnum an oratio cadat sub præcepto.

Alte-

Alterum, an requiratur intentio.

Quod ad primum attinet, duplicem esse dicunt orationem. Vnam priuatam. Alteram solēnem & publicam & vtranquē in quiunt cadere sub præcepto, sub distinctione tamen. Oratio. n. priuata cadit sub præcepto in generali absque diffinitione loci tēporis & modi orandi. Publica vero & sollemnis cadit sub præcepto in speciali. Quod autem priuata cadat sub præcepto sic probatur. Quæ sunt necessaria, ad salutem cadunt sub præcepto, oratio est necessaria ad salutem. Ergo oratio cadit sub præcepto. Maior est manifesta minor probatur. Salus non acquiritur sine

L 2

spiri-

spiritualibus bonis, que dantur à solo Deo, sed illa non impetrantur, nisi per orationē, per quam petuntur à Deo. Ergo oratio est de necessarijs ad salutem. Hęc patet Augusti. in libro de utilitate credēdi. Et addit in libro de Moribus ecclesię. Nullum credimus ad salutem venire, nisi Deo inuitante. Nullū inuitatum nisi Deo auxiliante salutem suam operari. Nullum nisi orantem, auxiliū promereri. Oratio, Ergo est necessaria ad salutem.

Oratio autem solemnī & publica est illa, que incumbit ministris ecclesię ex officio. Qui sunt medijs, inter Deum & populum. Et ad hanc obligantur ministri sub p̄cepto ecclesię secundum

for-

formam sibi traditam. Quo fit vt ad horas canonicas teneantur. Et hęc oratio, debet esse vocalis. Quia cum non fiat ab orante pro se solo, sed pro se nimirum & alijs. Id circo debet esse vocalis, qua ad deuotionem alijs excitentur, & populus intentionē suam confirmet ministris orantibus. Et ad hoc genus orationis, non solum tenetur clerus sed etiā populus saltem diebus festis & dominicis, diuinis officijs inter esse. Vt planum est videre, de Consecratione dist. i. cap. Missas.

Quod ad secundum, id est, attentionem orationi p̄stādā attinet, Diuus Thom. inquit attentionem dupliciter posse esse necessariam. Vno modo, vt ora-

L 3 tio

tio ab attentione procedat. Altero, vt attentio cōtinue comitetur orationem.

Primo modo requiritur attentio ad orationē tā priuatā, quam publicam. Non solum propter meritū, sed etiam propter vitādum peccatum, cum oratio sit ex praecepto, id quod diuus Gregorius inquit. Nullum scilicet opus esse meritōrum, nisi ex intentione procedat. Nam aliās, non esset opus humanum, cum homo, sit homo, per rationem & voluntatem. Diuus Thom. ad notat, non esse necesse, vt attentio totam orationem actualiter comitetur, vt non requiritur in quibuscunque bonis operibus. Tamen necesse est, vt orans scienter non distra-

hat

hat mentem. Quia hoc non potest esse sine culpa veniali, & forte mortali. Hoc loco Doctores, mentis distractionem distinguūt. Nam aut fit secundum actum interiorem, & tunc est grauis culpa, licet, nō sit mortalis, nisi esset contemptus, & hoc modo minister non est transgressor praecepti ecclesiae, quae non potest prohibere huiusmodi distractionē. Hæc diuus Tho. in. 4. ad. 3. q. 6. artic. 3.

Aut est talis distractio, vt non patiatur orationis attentionem, velut si orans se occupet, in actu exteriori, & tunc videtur culpa mortalis, & directe contra praeceptum ecclesiae. Vt legitur extra de celebratione missarum, capit.

L 4

dolen

dolentes, referimus, Cuius pars aliqua sic habet. Districtè precipientes in virtute obedientiae, vt diurnum officium pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, studiose pariter celebrent, & deuote. Hoc autem non obseruant. Qui occupando se in actu exteriori scientes ac prudentes attentionem sibi subtrahunt. Hæc Cancellarius doctor eruditissimus Ioannes Gerson, in regulis moralibus.

Annotatio duodecima, pro quaestione hac duodecima, de oratione, In qua agitur de actibus internis. An ecclesia, s. de illis possit iudicare punireq;.

De

DE hac autem graui ac rara materia est maxima cōtrouersia inter iurisperitos & theologos. Quæstionem hanc optime quidem præ ceteris theologis disputat Paulus de Castro in libro de potestate legis pœnalis lib. 2. cap. 15. Vbi secundum theologorum omnium cateruam dicit, actus internos ecclesiam eos non posse attingere punire nec obligare modo quo dictum est, & inferius latius dicitur in quaestionibus subsequenti bus. Doctor sanctus in quaestione de legibus, in quatuor articulos diuisa acriter tuetur hanc sententiam dicens non esse tenendā

L 5

paucō

paucorum hæc opinio iurisperi-
torum, sed theologorū tanquā
rationi magis consentanea. 1. 2.
questi. 89. articul. 1. 2. 3. & 4. &
ibi cōment. & in. 4. dist. 14. q. 5.
articul. 2. & in Opusc. 3. cap. 25.
& communiter omnes. dd. 4.
sentent. dist. 15.

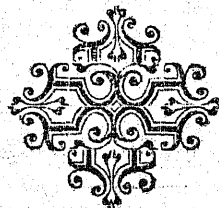
Ad primum argumentum re-
spondetur. Attentionem cadere
sub præcepto, quatenus oratio
debeat, ab attentione proficisci,
& orans sciēs non sibi attentionē
subtrahat intēdēdo alicui, quod
attentionem secum non patia-
tur. Non ita tamen vt actualis at-
tentio totam orationem comite-
tur vt dictum est per Sanctum
Thom.

Ad secundum responderetur.

Ad

Non id circo Deum desinere o-
rantibus dare liberaliter. Quia
orantibus postulata concedat.
Namquæ largitur precantibus,
non vtiquē largiuntur, vt oratio
nis prætium, sed vt nobis fidu-
ciam tribuat recurrenti ad
ipsum, in necessitati-
bus nostris.

(?)

QVÆSTIO. XIII.

Verum Papa seu ecclesia, obligare possint ad actus internos voluntatis, directe & immediate.

Vperiolem quaestione de oratione & canonicis precibus, recitandis, multis in locis satis superque tractant Doctores sacri. Eam sane ob causam, quia tam attentio quam deuotio actus interni uocentur. De quibus quia perfunctorie praecedenti quaestione didisputatum est. De hisdem cum doctoribus placuit latius hanc

praesen

præsentem questionem differere. Quærendo an sub præcepto cadant necne. Ita an summus Pōtifex seu ecclesia ad eos & similes obligare possint. Quæ autem à me de huiusmodi materia, disputabuntur, cavtique mihi, nō parum instituto meo conducere videntur. Cumquē multa de hac re, apud multos legerim, ac diligenter annotaverim, opere prætitum, me facturum sum arbitratus. Si omnium autorum, quos euoluerim opiniones retulero. Quarum varietas huius disputationis, mihi ansam præbuit. Cuius altitudinem dum tacitus, mecum ipse considero, & quanta eius esse debeat eruditio, qui doctissimorum virorum expecta-

tioni

tioni cupiat satis facere. Me certe animus linquit nedum horream onustam & grauem molē subire, quod sentio, quàm sit meis viribus impar. Verum quoniam stultum est, ante historiam effluere, in ipsa autem succingi, ad materiam Deo auspice accedo. Si prius tamen testatus fuero, nihil aliud, aut disputare aut sentire mecum hic tum alibi, quam quod sentit tenet, & sequitur ecclesia Catholica, cuius me filium obsequentissimum profiteor. Quam obrem, magnopere lætabor si vspiam lapsus fuero, à quocunque ab errore reuocari deducique ad tramitem veritatis.

Est itaque dubiū, & quæstio.

An

An ecclesia vel Papa ad actus voluntatis directe, & immediate obligare possint. Ad cuius rei faciliorem expositionem pariter, & cognitionem nosse inter est, quid sentiant Doctores.

Abbas Panormitanus in eodem capitulo dolentes, Post Ioanem Andreã refert tres superiores opiniones. Et non corrupte ut Adrianus sentire vult, in eo quod inquit de peccato veniali si non sit adhibita deuotio. Addens in fine satis se credere quantitatem contemptus, negligentia, &c.

Dominus vero Ioannes Gerson cancellarius Parisiensis in 3. part. De regulis moralibus inquit, recitatem horas canonicas in peccato mortali, vel intentio-

ne

ne sinistra, vel absque attentione absoluere se à præcepto ecclesie. Verum apud Deum de peruersa intentione, vel negligentia sepe non excusari, quo loco & alia docet.

Quæstio decima

quarta, In qua auctor prosequitur eandem materiam.

VIVS. quæstionis decisio, ex eo mihi pendere videtur, an, scilicet, Papa, vel ecclesia, vel sancta Concilia, ad interiores animi actus directe & immediate, obligare possint.

M sint.

sint. Vel præcipiēdo, vel prohibēdo. Hec enim est questio grauis-
sima. In qua multam theologū,
quam iuris vtriusque periti re-
spondent, nec præcipere nec pro-
hibere posse, interiores actus do-
ctores multos, & iura allegantes.
Et in primis hanc potissimam ra-
tionem neminem posse, nisi sibi
manifesta præcipere, & quorū
transgressorem punire possit, sed
actus animi non sunt Papæ concilio,
vel ecclesiæ manifesti, ac per
consequens eorum transgressor
puniri non potest. Ergo tales ac-
tus, nec præcipi, nec prohiberi
possunt. 3 2. dist. Hereticam 6
q. 1. Simonia de sententia exco-
mmunicationis tuæ cum simili-
bus, cuius gild o. post hominē 33. 23. or

simi

M

Alij

Alij contra censent, affirman-
tes, oppositum esse verū. Quam
opinionē tenet dominus Adria-
nus innixus Glossę, primę demē-
tinę de hæreticis in verbo ipso
facto, quam pro se citat dicens oc-
cultum hæreticum mentalem, ec-
clesiam posse excommunicatio-
nis mucrone ferire. Et hęc suam
opinionem sequentibus rationi-
bus probat.

Si hoc ecclesia inquit, non pos-
set. Sequeretur, præcepto celebrā-
di sabbatum, non esse inter dictā
seu prohibita, omnem seruitū-
tem mortalis culpæ, sed qui inte-
riori actu mentis peccauerit ne
quaquam censebitur sabbatum
violasse. Quod quidem nemo sa-
næ mentis dixerit, cum nihil tam

alij

M 2

ad

aduerfetur celebrationi Sabbathi, quàm feruitus culpe mortalis. Et adducit Diuum Thomam. 2. 2. q. 112. art. 4. Verum Doctor Sanctus loco citato non dicit, quod refert Adrianus, fcilicet, nihil, tam aduerfari, celebrationi Sabbathi, quàm feruitutē mortalis culpe, fed triplicem feruitutem diftinguit. Vnam qua homo feruit peccato iuxta illud qui facit peccatum feruus eft peccati. Secundam, quod omne opus peccati, dicitur feruile. Alteram qua homo homini feruit. Eft enim homo hominis feruus, non fecū dum mentem, fed corpus, vt fupra dictū eft. Tertiam & vltimā Dei, qua homo ferui Deo. Secū dum quam feruitutem opus fer-

uile

uile poffet dici opus latriæ, quod nimirum ad Dei feruitium pertinet. Hæc diuus Thom. loco fupra citato, de feruitute culpe mortalis. Ex quo colligitur, falfo & corrupte ab Adriano, locum fupradictum fuiſſe citatum. Non autem negamus feruitutem culpe mortalis peccatum eſſe grauiſſimum, fed Adrianum coarguimus falſitatis, ex eo diui Thomæ loco, probare volentem, ad actus interiores eccleſiam obligare poſſe. Velut ſi obliget ac præcipiat ne quiſquam male cogitet quod eſt falſum.

Redeo nunc, ad contrariæ opinionis autores. Qui opinionem ſuam pertinaciſſime & mordicus tenent. Nonne inquirunt ec-

M 3 cleſia

desia dispensat in voto sola mente emisso, & carnalis pater tale votum filijs familias irritare potest. Ad quod fortius probandum, allegant capitulum trigesimum, Numeri, vbi dicit Moyses filijs Israel. Si mulier quæpiam vouerit & se constrinxerit iuramento quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognouerit Pater votum, quod pollicita est & iuramentum, quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit. Similiter eodem loco de formina virum habenti, hæc verba leguntur. Si maritum habuerit, & vouerit aliquid & semel de ore eius verbum egrediens animam eius obligauerit iuramento, quo die audierit vir & non cõ

tradixerit voti rea erit, reddetque quodcunque promisserat. Hæc in capit. citato. Quæ Adriani opinionioni adstipulantur. Qui intentionem suam persequuntur inquit.

Quid obstat, quo minus actus interiores, ecclesia præcipere possit ac prohibere, nec quicquam valere illud ecclesiam nec præcipere nec prohibere posse aliquid cuius transgressorem punire nō possit. Cum verum sit ecclesiam quicquã tale, nec præcipere, nec prohibere posse, idque de defectu iurisdictionis, vt recte inquit Paludanus in. 4. 27. dist. Non tamen ex defectu probationis. Nã quandoque exteriores actus animaduersione dignos punire nō

tradi-

M 4 potest

potest probationum defectu. Ut de fornicatione legitur, in capite, erubescant, & de simonia, in cap. ex tua, de simonia. Quia sine legitimis probationibus, aut spontanea confessione, nemo potest damnari, occulta enim soli Deo reseruantur.

Quod vero, ad Hostiensis rationes pertinet, infirmas & enerues esse Adrianus inquit, & ecclesiam, nemini laqueum injicere, sicut nec in præcepto celebrandi Sabbatum, quo prohiberi censet mentale peccatum. Sed quam à parte fallatur, nemo non videt. Nec alligat inquit onera importabilia cum facile sit ei attendere qui tantam Dei maiestatem voluerit, ut par est reuereri nec probat ver-

bum.

bum. Quantum Deus dederit, cum nullam bonam cogitationem habere possimus, ex nobis quasi ex nobis. Sed ex Deo bonorum omnium principio ac fonte. 2. ad Corint. cap. 3.

Tertia sequitur opinio, quam dominus Adrianus sine fundamento vocat. Non quia reuera careat fundamento, sed quia rationes eius rejicit, confutat, diluit, & reprehendit. Hoc ideo inquit, quia verior est & communior opinio ecclesiam, non punire poena suspensionis actus exteriores.

Ad finalem vero clausulam de studiose & deuote legendo, poena non iterata inquit, quia nunquam in virtute obedientiam præcipitur, quæcunque poena adijcia-

M 5 tur,

tur, quod sub culpa seruare non tenemur.

Et vbi hæc omnia cessarent, quis negabit inquit, posse ecclesiam, sugrei modum imponere. Et dominus ipse decimis onus imposuit, non solum seruitij, in tabernaculo domini, verum etiã vt portarent leuitæ, apud dominum peccatum populi. Huic mihi videtur inquit Adrianus ecclesiam non solum posse, sed de facto præcipere, attentionem & deuotionem. Et posse non solum exteriores actus sed etiam reconditissimos interiores, ex aliqua iuxta causa præcipere.

Hanc opinionem placere ait Adrianus, in. 4. Paludano in suo 4. quod falsum esse constat, ac

pro-

propterea corrupte eum allegare. Paludanus enim, non tuetur sed oppugnat opinionem suam. Quam ob rem non est in hac parte credendum Adriano, auctores falso citanti, quemadmodum supra adduxit falso Sanctũ Thomam. Ac non possum non magnopere mirari, Virum vique adeo grauem, & insigniter eruditum, Doctorum rationes & fundamenta detorquere, & in sententiã suam trahere. Quæ si bi, aut, nihil omnino aut parũ suffragentur. Quòd autem falso Paludanum citauerit, vel ex hoc palam, est, quia Paludanus, in loco citato, nihil aliud quàm debere nos inquit, horarijs precibus, attentionem præstare quan-

tum

tū humana patiatur infirmitas.
Sed hoc quid ad rem id quod in
4. promptum est videre. 15. d. q.
5. artic. 2. conclu. 4.

Rationes autem & argumen-
ta contrariæ opinionis, hinc iam
refelluntur ratione quidem & au-
toritate. Et in primis planum est,
summum Pontificem quod ad
precum attentionem & deuotio-
nem attinet nihil aliud clericis in-
iūgere, quàm vt preces horarias,
non tam obmurmurent, quod
facere solebant, quàm clara voce
recitent intelligentes quæ dicant
capit. relatum. 32. d. erubescant.
6. q. 1. fuit enim quōdam ad sum-
mum Pontificem allatum cleri-
cos, non qua oporteret reueren-
tia & attentione, sed colloquen-

tes,

tes, mulas & equos sternentes,
preces suas recitare, quibus re-
bus fiebat, vt attentioni humane
nullus locus relinqueretur. Quā
ob causam præcipit, vt ad mini-
mum attentionem præstent ibi-
dem humanam. Hæc est senten-
tia Diui Thomæ in. 4. in loco su-
pra citato. Cum inquit attenti-
onem ad verba sufficere ad satisfac-
ciendum ecclesiæ præcepto. Que
attentio nihil aliud significa-
re videtur, quàm actū
humanum.

(S)

QVÆ

Quæstio decima

quinta, Qua exponuntur, ac conuincuntur contrariorum rationes, satis enerug, & argumēta Domini Adriani non soluuntur.

ESTAT respondeamus existimantibus ecclesiam ad actus interiores obligare posse directe &

immediate Durandus Ioannes Gerson & multi alij, magni nominis Theologi, fortiter affirmant. Nec pauci iuris vtriusque periti quos longum esset numerari.

Hacte-

Hactenus retulimus opiniones quorundam Doctorum. Nunc non ab re esse videtur Adri. rationes & argumēta exponere. Quibus nostram opinionem illam quidem nisi fallimur, veram oppugnat. Breuiter tamen & succinte. Nam. postea latius in Epilogo explicabuntur.

Adrianus igitur intentionem suam probat Glossa illa primæ clementinæ de hereticis.

Deinde præceptum de obseruatione sabbati humanum esse dicit. Quia licet olim fuerit diuinum, tamē abolita, & antiquata veteri lege quod ad cæremonialia & iudicialia pertinebat, ex diuino inquit, humanū esse factū. Ac proinde si quis, in Sabba-

to,

to, animo peccet, violare eū sabbatum affirmat, cum nihil tam aduersetur obseruationi sabbati quam seruitus culpæ mortalis.

Argumentatur deinde in hęc sententiā. Papa potest dispensare, in voto mentali. Ergo eius potestas se extendit ad actus interiores illos immediate & directe precipiendo vel prohibendo, & pœnam aliquam irrogando.

Præterea, ecclesia potest suę rei onus & modū imponere. Quod factum est in veteri lege cum sacerdotes, & leuitæ decimas percipituri populi peccata comederent. Ergo nunc licebit ecclesiæ, decimas, pensiones & beneficia, ea conditione conferre, vt qui ea acceperint, preces canonicas stu-

diose

diose & deuote recitent, iuxta tenorem dicti capituli Dolentes. Hęc sunt argumenta Adriani.

Secundum hanc Adriani opinionem certum est, clericum non satisfacere ecclesiæ precepto suas preces recitantem citra attentionem, & deuotionem, & peccare mortaliter. Vt qui faciat, contra præceptum ecclesiæ.

Respondeamus igitur hinc iā Adriani rationibus. Ac primo quidem Glossę Clementinæ. i. de hæreticis, Ecclesiam nec in dicta Clementina, nec alibi directe & immediate punire actus interiores, vt dictum est. Imo per vulgatum est axioma cogitationis pœnam nemo meretur, sed punit ecclesia commissiones exte-

N riores,

riores, vel omisiones, ex tali vel talianimo procedentes. Ecclesia enim, intendit peccata punire. Quæ peccata sunt; nec ne constare non potest nisi per actus exteriores. Per quos palam fit hoc vel illud omissum, vel commissum fuisse.

Ad illud de Sabbato. Respondetur secundum Caietanum in summa quamquam ita se res habeat, vt peccato mentali sabbatum, vel ecclesie præceptum, non violetur secundum nonnullos Doctores. Quod tantum prohibet opera exteriora seruitia. Verum dato contra sabbatum nouum committi peccatum siue opere, siue animo, tantum committatur, non illud quidem committitur

titur

titur contra præceptum ecclesie, sed contra præceptum Dei & naturæ. Nam vt inquit, celebris Doctor Medina eo ipso quod aliquod tempus specialiter est cultui diuino dicatur, siue à Deo siue ab ecclesia tenetur homo noua quadam & propria obligatione Deum suum, non offendere. Qui enim tunc peccat, videtur sacrilegium committere, quod omni iure vitandum est. Vnde si quis peccet in templo, duplicem culpam committit Diuus Thom. inquit. Quarum altera committitur, quin ecclesie præceptum violetur quippeque sub ecclesie præcepto, non cadat. Hæc Sanctus Tho. 2. 2. q. 122. arti. 4. quæ omnia Adriani opinionem oppugnat.

N 2 Ad

Ad tertium de dispensatione voti mentalis, fateor Papam posse dispensare, non tamen inde sequitur ad actus interiores obligare posse, aut omnes falluntur. Aliud est enim secundum Durandum alios que plurimos, & Gerson, obligationem tollere aliud eam inducere. Aliquibus enim potest obligationem tollere ut pater filio voti obligationem. Numeri. 3. Quam tamen non potest inducere.

Similiter consuetudo vitiose introducta per aliquod tempus seruata. Potest tollere obligationem legis de directo contrariae, & tamen non poterit obligationem inducere, nisi rationabilis sit. Text. in canone de consuetudine

cap.

cap. finalis. Itaque mirandum non est, summum Pontificem communem omnium patrem tollere obligationem voti mentalis, qui tamen ad actus interiores, obligare non possit.

Ad quartum argumentum. Respondetur per omnes fere doctores, posse vnumquenque suae rei onus & modum imponere, non solum sensibilem, & exteriorem, sed etiam interiorem & spiritualem. Ex quo sed falso Paludanus infert posse hominem autoritative alterum ad interiora obligare. Ut si quis Petrus, verbi causa, det domum vel agrum clerico, ea lege ut pro se aliquoties contritus & confessus celebret, & clericus conditionem accipiat, non tamen

N 3 inde

inde sequitur, priuatum hominē
ius habere alterum obligandi ad
interiores actus; sed qui accipit
quicquam sub dicta conditione
ratione contractus obligatur.
Quemadmodum Papa concedē
do indulgentias, sub ea conditio
ne, vt qui eis potiri velint, de pec
catis conterantur. Neminem qui
dem ad contritionem obligat.
Sed qui accipit indulgentias, &
eis frui cupit, se ad contritionem
obligat, non aliter ipsis fruitorus
sed si non conteratur non idcir
co peccat, contra præceptum ec
clesiæ. Quod nullum est de con
tritione datum. Vnde si Papa cō
ferat alicui clerico beneficia ea le
ge vt preces in iunctas attente &
deuote recitet, nullam illi obliga

tionē

tionē

tionem inducit. Sed si clericus ip
se se obligat acceptando ea lege
beneficia, nimirum ratione con
tractus obligatur. Et ita sentit
Scotus, in quodlibetis.

Animaduertendum tamē est,
vt inquit Sanctus Thom. nun
quam cum eo onere beneficia da
ri, alioqui beneficium amittere
tur, modo non seruato, vt etiam
Magister tenet. Et vt inquit Me
dina esset labyrinthum incidere,
nec capit. Dolentes restringitur
ad beneficiatos. Quare quarta
ratio Adriani, cum cæteris nulla
est.

Quod vero attinet ad opinio
nem Caietani ipse censet, ad pu
ros actus cordis ecclesiam, obli
gare nō posse directe, scilicet, bea

N 4

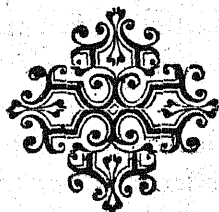
ne

ne tamen indirecte, quatenus exteriores actus ab interioribus pendent, & qualificantur, cuius rei ponit exemplum dicens, sicut potest prohibere ne certus actus exterior ex tali animo, puta odio ira & deliberatione procedat, ve cum excommunicat inquisitorē qui ex odio procedit, aut amore procedere desinit, ita potest præcipere, ut actus exterior ex certo actu interiori procedat. Quo pacto quodam modo actum interiorē præcipit, quatenus exteriorē qualificat, quem directe præcipit, & eodem modo præcipit clericis, ut attente & deuote preces suas recitent, quæ deuotio & attentio præcum ipsarum est qualitas, quod intendit eccle-

sia.

sia. Id que probat Caietanus ex capit. Dolentes de celebratione missarum: hæctenus Caietanus. Qui moderatius sane quã Adrianus loquitur. Quamquam vterque, ut visum est reliquorum doctorum sententijs refragatur, & nihil ipsi concludant.

QVÆ

¶ **Quæstio decima**
 sexta, In qua per sequitur auctor
 eandem Doctorum sen-
 tentiam.

ED vt ad rem
 redeamus, eccle-
 sia, certe non præ-
 cipit præcum re-
 citationē, vt quæ
 olim præcepta, in
 iūcta quæ fuisse, verum quia sine
 deuotione & attentione fiebat
 vt dicebatur. Idcirco recitandi
 orandi quæ modum præscribit, at
 tente videlicet ac deuote. Quæ at-
 tentio atque deuotio, quia actus
 interiores sunt, nō præcipiuntur
 ab ecclesia animo & cōsilio ad eos

obli-

obligandi. Non ignara quàm dif-
 ficile sit per totum orandi tenorē
 duo illa attētionem, scilicet & de-
 uotionem præstare, quod decla-
 rat verbum quantum Deus de-
 derit. Ex quo apparet inquit, Sco-
 tus in deuotionem prohiberi &
 mentis distractionem. Peccabit
 tamen recitans & orans si sciens
 & prudens animum diuertat, se-
 cundum Sanctum Thom. Quæ
 in hoc omnes sequuntur, ac pro-
 inde non satisfacit ecclesiæ præce-
 pto, quorum ratio est. Quia or-
 rans voluntarie reijcit modum
 præscriptum ab ecclesia. Quam
 quam non me preterit Duran-
 dum & Ioannem Gerson in re-
 gulis moralibus, longe aliter
 opinari. Ex supra dictis ta-

men

men apparetrationem Caietani, nec valere nec concludere quicquam.

Quam ob causam retinentes opinionem hactenus defensam ad hæc & capitulo Dolentes respōdere possumus: dicto capitulo dolentes, præcipi quidem deuotionem & attentionem, cæterum talem deuotionem & attentionem non esse actum interiorem sed exteriorem, quandam modestiam & recolectionem, vt orantes euitent, quæ internam deuotionem & attentionem impediunt acturbant. Quod ita habere apparet ex Clement. De celebratione missarum. Vbi prælatis, & superioribus præcipitur, vt curent sollicitam diligentiam adhibere,

vt

vt in ecclesijs cathedralibus & collegiatis ceterisque alijs officium diuinum debite reuerenter & deuote celebretur. Ex quo liquet sub deuota, & debita celebratione non cadere interiorem metis deuotionem, & attentionem. Cum de his prælati certiorari non possint, quantumlibet acrem, curam impendant, ac per consequens plectere non possunt eos, qui sine interiori animi deuotione officium recitauerint. Et tamen mandatur prælatis, vt eos compescant & puniant, qui non deuote & debite officium persoluerint. Videatur ergo ecclesiam cum deuotionem, & attentionem præcipit non de interiori, sed exteriori loqui, vt dictum est.

Ad

Ad aliud autem, quod pro
 Caietano facere videbatur ani-
 maduertendum est. Paria qui-
 dem videri prohibere aliquem
 actum ex tali animo fieri, & præ-
 cipere ex tali animo fieri. Ac per
 consequens, vt Papa vnum po-
 test ita & alterum. Verum tamen
 est, non esse paria. Quod recte
 & iuridice probat doctissimus
 Medina in tractatu suo de oratio-
 ne. Nam quod punit inquit, actum
 ex tali animo procedentem, non
 inde sequitur prohibere ipsum
 animum. Et tamen si præcipe-
 ret actum ex tali animo proce-
 dentem, fieri non posset quin
 præciperet ipsum animum.
 Quod est falsum & impossibili-
 le. Vtrumque patet, ecclesia

IA

enim

enim prohibet inquisitorem
 procedere ex tali animo, vel
 præcipit ne procedere omittat
 ex tali animo & solum exterius
 punit, quia solum illud exigit.
 Et pergit vterius, contra Ca-
 ietanum dicens. Si inquisitor
 omittat inquirere ex amore
 peccare eum contra ecclesiam
 & ab ea posset puniri, vt habe-
 tur de hæreticis capitul. Mul-
 torum, in Clement. Et non
 peccat per actum interiorem,
 quia fieri potest, vt amor ille
 honestus sit. Ex quo liquet,
 ecclesiam prohibere actum ex-
 teriorem ex certo animo pro-
 cedentem, non prohibere ip-
 sum animum. Hæc Medi-
 na.

Et

Et secundum Gabrielem super canonem, & Martinum à Ledesma, in. 4. dicendum est cum ecclesia prohibet actum exteriorem fieri ex certa scientia non prohibere eam interiorem scientiam, quæ in se mala non est nec prohibita.

Ad secundum respondentaliqui, si ecclesia præcipiat actum exteriorem ex certo animo procedentem, per consequens præcipere eam ipsum animum. Quod sane manifestum est, non posse in causa præsentis, & in opinanti. Si enim clericus recitet integre preces, & tamen data opera, nec attentionem, nec deuotionem adhibeat peccat quidem non commissiue, sed ex opinione & omif-

siue,

siue, quia dum orat, attentionem & deuotionem non adhibet, in quo directe peccat per opinantem contra præceptum ecclesiæ. Et ita ex opinione sequitur peccare hominem contra ecclesiam per solum peccatum cordis. Quod est contra Sanctum Thomam, in. 4. d. . 25. q. 1. de Simonia. Ad primum. Et ita nihil est, cur quisquam à nostra opinione recedat, quæ (nifallimur) vera est, & rationi consentanea. Ecclesiam videlicet nec præcipere posse in interiorem actum neque punire.

Adjicere visum est, opinionem Gabrielis opinantis, clericum qui ex cõposito orans euagetur nõ satisfacere ecclesie præcepto. Et reddit rationem dicens, huiusmodi metis

O

euag-

evagationē, non esse præter, sed
 contra intentionem ecclesiæ, op-
 positum tamen verum esse, vide-
 tur quia intentio ecclesiæ secun-
 dum eundem non cadit, sub præ-
 cepto, sub quo non nisi actus ex-
 teriores cadunt. Ergo qui aduer-
 satur intentioni ecclesiæ, non pec-
 cat secundum Medinam & per-
 consequens, non facit cōtra præ-
 ceptum ecclesiæ. Quod ad inte-
 riora se non extendit, etiam si alia
 ratione peccet, videlicet propter
 irreuerentiam & iniuriam, quæ
 Deo fieri videtur. Et hoc contra
 Gabrielem. Durandus autem su-
 per hac eadem materia, cautius
 & subtilius loquens contraxit ad-
 casum, quo recitans diuinū offi-
 cium de industria occupatur in

acti-

actibus exterioribus. Quibus na-
 turaliter & necessario mentis at-
 tentio impeditur, tunc enim pec-
 cat contra præceptum ecclesiæ,
 quia non satisfacit ecclesiæ, hoc
 verū est cōcesso, ecclesiam, in ea.
 Dolentes, attentionem pariter
 & deuotionem illam quidem
 exteriorē quæ per exteriora fa-
 cile impeditur districte præcipe-
 re. Quod si dictum capitulum inq̄
 ad deuotionem & attentionem
 pertinet, de interioribus actibus
 intelligatur & ad hortari magis
 quam præcipere, tūc fallitur Du-
 randus.

Hic autem ad solutionem om-
 nium contradictorum, tenendū
 est. Nec Papam nec ecclesiam im-
 mediate & directe, ad actus inte-

O 2

rio-

riores obligare posse, ac per consequens nec eos punire. Vt qui in eorum notitiam venire non possunt. Posse tamen concedimus, prohibere ac punire actus exteriores animo procedentes. Posse tamen negamus præcipere actus interiores ex certo animo procedentes. Quo fit ut in officij diuini celebratione, attentionem pariter & deuotionem internam non præcipiat, sed suadeat & adhortetur ad alia. Exteriores tamen attentionem & deuotionem præcipit, & prælatis mandat, ut quos eam nouerint non adhibere poenis afficiant. Ex quibus infertur eum ecclesie præcepto satisfacere, qui sine interiori animi attentione preces suas recitet, etiã

si de

si de industria euagetur, modo exteriorem attentionem præstet & quæ illam turbare impedire quæ possint euitet.

His tamen non obstantibus Ioannes Metinensis contrariam opinionem tuetur, qui hætenus nostram sententiam defenderat, hinc inde multis iuribus adductis, nihil tamen eius rationes nobis obfunt.

Et ut constet nulla esse omnia eius argumenta opere præteritum fuerit videre quæ ille contra nos sacra concilia proferat. Quorum primum est concilium Gangrense celebratum in ciuitate Phallica, circiter annum Domini Trecentessimum vigesimum quartum, ad extinguendam hæ-

nesim Eustachij. Et viginti cano-
nibus comprehensum. Quorū
primum, profecitat Medina cu-
ius, verbal huc transcripra sic ha-
bent. Si quis oblationes, quæ in
ecclesia sunt spernendas esse cre-
diderit, memorias que sanctorū
contemendas; anathemafit.
Quis verba sic exaudit Medinæ
vrsolanensis credulitatem dam-
nari & anathematizari dicat.
Qui fallitur opinione sua, & hu-
iusmodi verba non habentur in
allegato canone quibus Meting
feneria cōtineatur. In eo enim ca-
none tantummodo cauetur, ne
quis oblationes ecclesiæ, extra ec-
clesiā accipiat, vel dare præsumat
episcopo quidē in scio, vel eius vi-
cario, & qui contra fecerit anathe-

masit.

masit.

masit. Hec est sententia illius cano-
nis. Ex quibus apparet creduli-
tatem mentis non damnari.

Secundo loco adducit conciliū
Romanū post Nicenū celebratū,
Tertium conciliū & primū Tole-
tanū. Quartū Bracharēse in Lusi-
tania celebratū. Post hæc citat re-
cētiora cōcilia cōstātie celebrata.

Nullō in vinculo eorū cōcilio-
rū omniū ad puros actus cordis
obligamur. Et affirmat Medina
obligari nos ad actus interiores,
nō solū vt dicebat Caie, sed abso-
lute, ac simpliciter. Ad cuius rei
probationē, inquit faciūt predicta
cōcilia. Et in primis, canones su-
pra citatū & subsequētes. Si quis, s.
ieiunia ecclesiæ putauerit esse cōtē-
nēda anathemafit. Et alius, si quis

supra

Q 4

nuptias

nuptias dānauerit anathematiza-
tur. Itē aliuscā. Si quis de patre &
filio bene sapit, de spū autē sancto
nō recte crediderit anathema di-
citur, & hæreticus est. Adducit
etiam & alia concilia pro sua par-
te probanda. Quibus in locis, nō
solum Metina inquit, palam con-
tra dicentem, sed & etiam contra
sentientem, anathema esse, sed il-
le quidē vehemēter errat. Quod
ip̄ius pace dixerim. Qui opinio-
nem suam ad huc confirmans di-
cit. Quemquam de hæresi nota-
tum aut accusatū ex suspitione.
Qui nec factō nec dictō hæresim
protulerit, si à iudice rogatus an
sit christianus, ingenue ille fatea-
tur, post susceptū baptismū a fide
Christi recessisse, & à die illa in er-

inqui-

rore illo perseuerasse & ab inqui-
sitoribus puniat, punire eū ppter
mentale peccatū, hæc Medina.

Quibus respondeo, per Ho-
stiensē iuris prudentissimum,
cum sancta mater ecclesia, quic-
quam filijs suis indulgentissimis
præcipit, nolle eam, quempiam
in necere, quem assidue quidem
lacte suauissimo nutrit vt pereat,
quemquē denuo regenerat, & sa-
lutem lachrymis quærit, & à mi-
serabili seruitute afferit, ac vindī-
cat, Hæc prima sententia Hostiē-
sis, & habetur in canone. 27. q. 1.
de viduis. Huc spectat canon, nō
est matris ecclesiæ pientissimæ,
nec sancti Concilij instituti in-
stinctu spiritus sancti onera im-
portabilia in humeros hominū

O 5

alliga-

alligare. Et habetur. 12. 6. q. 10. cap. Alligat, sunt & alia contra Martinum manifestissima iura.

Quæ ob breuitatem omitto.

Secundo quod ad hæc & heresim mentalem pertinet, plurimū ad rem presentem facit Martini quinti decretum. Episcopis precipientis. Qui de premisis heresibus inquit, vel articulis, vel ali- quō premissorum infamati fue- rint, ad arbitrium vestrum ex- purgare sateneantur.

Alij vero, qui per testes, seu propriam confessionem, vel alijs legitimis probationibus con- uicti fuerint, de predictis here- sibus, vel articulis, vel aliquo præ- missorum, eosdem articulos pu- blice reuocare & solemniter ab

iurare, & pœnitētiā condignā subire cogantur, inuocato ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Datū Constantiæ, an- no Pontificatus nostri pri- mo. Hæc Martinus Papa quin- tus.

Dicet aliquis quorsum ista. Ni mirum vt ostendam Martinum Papam consulto quidem præce- pisse supplicijs affici, non menta- les hæreticos, vt qui non poterāt sed legitime conuictos. Quæ res declarat ecclesiam ad actus inte- riores obligare non posse. Vi- des igitur doctorem Medinam perperam concilia allegasse & in- tellexisse.

Tenet itaque, ac præualet Gersonis, & Durandi sententia,

regis iurare

recte

recte quidem existimantium probantium que tam cum theologis quam cum reliquis iuris vtriusque peritis ecclesiam id circo in ternos animi actus nec præcipere nec prohibere posse, quia eorum transgressorem plectere ne queat. Sed obijciat mihi protinus hæretici mentalis cuius supra meminimus, condemnationem. Cui ego respondebo tum ecclesiam, non mentalem sed manifestum hæreticum, vel propria confessione, vel legitimis probationibus convictum & damnatum, debita pœna multasse, adde tunc ecclesiam vocalem hæresim punire cum qui hæreticus aliquando latuisset se confitendo hæresim ape

riat.

riat. Responderi potest. Confitemi voce se non credere Christum Deum esse, tum asserere Christum Deum non esse, quod absolute est hæresis.

Tertio quod ad canones conciliorum supracitatos attinet. In primis notandum est neminem, qui non crediderit anathemate damnari. Quia nimirum occulte sunt hominum cogitationes, & soli Deo manifestæ, cui propterea reseruantur. Damnari autem qui dixerint, vel scripserint quicquam contra sanctiones ecclesiæ vel quolibet alio modo, hæresim suam, seque prodiderint, vt qui manifesti hæretici sint. Idque propterea, quod ecclesia de occultis iudicare nequeat, ac per conse

quens

quens nec ad actus interiores obligare. Frustra enim obligaret ad ea, quorum transgressorem punire non possit.

Quarto venio iam ad excommunicationes à iure ipso inflictas, & illatas. Quibus aduersarij nostram sententiam oppugnant. Excommunicationes in quam hisce capitulis sequentibus comprehensas cap. Quod autem ca. Acarius. 24. q. 1. Iuncta Glossa cap. Excommunicamus extra de hæresibus. In quibus liquet mentales hæreses, Hæreticos que excommunicari, quod nobis nimirum ob est.

Respondemus tamen secundum omnes doctores. Interpretem, Clementinam perperam in

telle

tellexisse ex ignorantia regulæ theologice, quod sentit Nauarrus, cum alijs multis, loquendo de libertate interiorum actuum, & quod pertinet ad hæresim mentalem. Vide si placet capitul. 27. Numero. 12. & numero. 16.

Quinto diligenter animadvertendum est, excommunicationes iuris, non semper ligare quo loco magna oritur dubitatio, vtra videlicet sit excommunicatio, latæne sententiæ vel comminatoria, cum dicitur sub pœna excommunicationis vel anathematis. Hanc dubitationem soluit Syluester dicens. Accipiendâ esse comminatoriâ excommunicationem, in verbo hæresis & excommunicatio & sic intelligendum monet,

quod

quod dicitur in Rubro. c. commi-
natio vel epistolas.

Hoc pacto accipiendę sunt om-
nes conciliorum excommunica-
tiones quod ad hæreses menta-
les pertinet. Quod vel ex colli-
quet, quia hoc verbum anathe-
matizamus vel excommunica-
mus, vel simile comminatorium
est vt est videre in. ff. in verbo cõ-
minatio vel epistolas in Rubro,
& Nigro, vide Felinum in capit.
Rodulphus de rescrip. & docto-
rem Nauarrum in cap. supra cita-
tis. In qua sententia sunt Hostiẽ
lis, & Hugo, & Syluester
presertim cum ius al-
ligandi non ha-
bent.

QVÆ

QVÆSTIO. XVII.

*Utrum hæreticus mentalis, incidat
in canonem necne.*

POST superio-
rem, disputatio-
nem, opportune
sequitur dispicia-
mus. Utrum hæ-
reticus mentalis,
incidat in canonem necne. Archi-
episcopus Florentinus mouet
hanc quæstionem, adductis hinc
inde quàm plurimis iuribus, eã
tamen non decidit.

Rosella allegans Glossam in
cap. Multorum de Hæresibus in
dicta Clementina in verbo eo

P ipse

ipso, quo loco multa citantur.
 Contrariam opinionem tuetur.
 In eadem sunt opinione, Panormitanus, Ioannes Andreas & Raymundus, Glossam sequuti.

Præter opiniones hæctenus relatas, Rosella adducit Archiepiscopum, sed falso vt in promptu est videre, in summa, tertia part. titul. 25. cap. 4. Et alios doctores & iura, præter Glossam Clementine primæ. Perfugium omnium aduersariorum. Quia relati doctores, & iura. Non loquuntur de occulto, quod non fuit aliquãdo detectum. De occulto itaque loquuntur doctores, à nobis & contra nos allegati, & Clement. 1. perperam intellecta. De occulto inquam, quod opponitur no-

torio,

torio, nõ tamẽ de occulto, quod nunquam venit in cuius quam notitiam. Sic archiepiscopus loco citato accipit occultũ inquires occultum hic accipitur respectu plurium. Ex quo clarius meridiana luce infertur, quod vocat occultum quibusdam tamen notum esse, quia vero plures lateat occultum vocari.

Summa angelica, allegat ultra prædicta, Glossam in cap. primo 24. q. 1. Ioannem de Anchona Cardinalem, Quibus relictis contrariam sententiam sequitur, scilicet, talem hæreticum Canonẽ non incidere. Et iuribus in contrarium adductis respondet distinguens. Aliud esse ecclesiam præcipere & aliud iudicare, pu-

P 2

tatque

ratquè ecclesiam de occultis posse præcipere, tamen non iudicare. Quod falsum esse docet Sanctus Thom. in. 4. 12. q. 91. ar. 4. Quo loco probans præter leges humanas necessariam fuisse legem diuinam. In tertia ratione sic inquit, de his potest homo legem facere de quibus potest iudicare. Iudicium autem hominis esse nõ potest de interioribus motibus animæ qui latent in corde, sed tantum de exterioribus actibus. Quibus addit in vtriusque actibus necesse esse hominem erectum existere. Et ideo ait humana lex, non potuit sufficienter ordinare interiores actus, vt ait Philosophus, in Politicis. Quare opus fuit, lege diuina. Vt bonos præ-

mijis,

mijis, malos supplicijs afficeret. Quod homo & ecclesia facere non possunt. Hec Sanctus Tho. De quibus ergo videmus ecclesiam legem ferre posse, de eisdem potest iudicare. Alioqui sequeretur legem, nec delinquentibus punire, nec obsequentes premijs afficere posse. Vide supra locum citatum, S. Thom.

Et ideo tenendum est secundum Sanctum Thomam, loco relato, ecclesiam præcipere ea que sua natura nota ac manifesta esse possunt cuiusmodi sunt exteriora omnia. Vnde percussor clerici, etiam in abditissimis incidit in canonem. Quia actus exterior est ipsa percussio. Et quam primum quis incipit de fide esse su-

P 3 spectus

spectus, quāuis sit occultus procedit Inquisitor, quia suspitione quodammodo incipit, nec precipere potest. Ac per consequēs, nec iudicare, quādiu occulta in cogitatione sistunt. Quādiu enim ibi sunt, sciri non possunt, nisi exterioribus colligantur. Tunc enim ecclesia indirecte de interioribus precipiet. Vnde Clement. prima, de statu monachorum, prohibet accessum ad curiam principum, animo offendendi. Vbi non prohibetur animus offendendi, nisi quatenus colligitur tali accessu. Sed nec qui accedit animo ostendendi, hoc ipso, Canonem incidit nisi cogitationem ad opus exterius deducat. Ex quo infero, si menta-

lis hæreticus procedat in opus scribendo vel loquendo, quāuis id occultissime faciat, statim canonem incidere. Quo pacto loquuntur doctores omnes & iura contra nos allegata. His accedunt Petrus de Palude. in. 4. Hostiensis, in capit. Mulieres de sent. Ex cōmū. Et idem habetur ex glossa in ca. Cum quis eo. tit. lib. 6.

His ita constitutis breuissima dubitatio subsequitur. Vtrum qui ratam animo habuerit clerici percussione, incidat, in canone necne. Et definitum est non incidere in hora. 1. & in summario.

2. Particula. 3. hæc contra Rosellam, & summam Anglicam.

¶ Quæstio decima

oçtaua, In qua ponitur summa quædam catholica, ad rem pertinens.

QUAMquam in Elencho promisso subsequenti pollicitus sum de potestate Pape, & ecclesiæ abunde factis dicturum; tamen in præsentii sumuario, de Petri prerogatiuis & de omnimoda potestate eiusdem successorum, pauca quædam attingere visum est, ad faciliore intellectum sequentium. Quæ priusquam ingrediar, quæ ab ecclesiæ contumacibus irrogentur,

disse=

differam. Ne cuipiam de me finistre suspicanti, in contumacis suspicionem veniam, iudicere ve despiciere ecclesiæ Romanæ Primum, & horrètia ecclesiastica arma. Quod à me longissime benignissimus, & clementissimus dominus auertat, vt os meum ponā in cœlum. Quod ipse certe dixerim, propterhactenus dicta ac disputata, de libertate interiorum actuum. Qui nec Pape nec ecclesiæ obnoxij esse possunt. Contra quorundam grauium Doctorū sententiam. Sed vt reuertar vnde digressus sum. In primis dico, non mortalem, sed medicinalem esse excommunicationem Christo domino credentibus, & ecclesiæ obtemperantibus textus ex-

P 5 præssus

pressus in cap. Cum medicinalis desentent. excommu. Disciplināntem & non erradicātem, modo non contēnat eam is, in quem iuste lata fuerit. Tunc enim mortifera efficitur excommunicationis.

Ceterum nemini dubium est quin vsque adeo timenda sit excommunicationis, vt siue iusta illa sit, siue iniusta, timeri quidem debeat. Tex. in cap. sententia Pastoris. 1. l. q. 1. Et qui uis corpoream poenam quālibet acerbā, quam excommunicationem sustinere malit. Quam ob rem nos Christiani vel solam ipsius mentionē magnopere pertimescamus. Non auemus, vt stolidissimus Lutherus docebat articul. 24. dicens. Docendi sunt Christia-

ni

ni plus diligere excommunicationem, quā timere. Nouum enim esse docendi genus, & quod in nullo, orthodoxorum Doctorum reperitur si Lutheri crediderimus.

Vviclephus quoque & Ioannes Hus canes quidem spurcissimi, cum dementissimo Lutheri amandam potius, quā timendam esse dicebant. Cum contra patet Aug. doceat. Nihil sic deberet formidare Christianus, quā a corpore Christi separari, a quo si separaretur mēbrū eius nō est; nec profecto spīritu eius vegetatur.

Qui autem dicit Apostolus spīritum Dei non habet, hic proculdubio, nō est eius quid sit per excommunicationem.

Timenda

Timenda est igitur excommunicatio, & modis omnibus fugienda. Tanquam gladius anceps, tamquam occisio, tanquam denique ipsa mors. Quæ haud dubie pertinacem separat à Christo domino, nec illa eum finit bonorum ecclesiæ spiritualium esse participem.

In hoc statu, si quempiam mori contigerit, extra ecclesiam moritur, extra quam nulla salus est. Et qui sic miser moritur perpetuis gehennæ cruciatibus addicitur. Quæ sola ratio sine dubio vnum quemquæ Christianum, metu maximo concutere debet. Nam id cum primis metuendum est, in quo tantum imminet discrimen. Vt si casu, quod absit, il-

læ moreretur in æternum periret infelix. Quando igitur nemo, vel ad momentum de vita certus esse potest. Quis non videt, quàm sit metuendum, vel ad horam vnam excommunicari.

Cæterum, ut pro domino Papa patrem vniuersalis ecclesiæ, & de omnimoda eius potestate loquar. Quis vnquam præter in sanos hæreticos, genus hominum pessimum, & execrandum, eum oppugnabit. Quid enim demens, quid execrabilius esse potest quàm pertinaciter asserere Romanum pontificem Petri successorem non esse, nec Christi vicarium super omnes totius mundi ecclesias à Christo Domino in beato Petro institutum, ut quili-

bet latissime videre potest in iure. Breviter itaque ostendam summum Pontificem totius ecclesie caput, & principem esse. Quae de re multi fusissime scribunt.

Ordior igitur à prima praerogativa Petri, quae mutatio nominis fuit. Cū enim antea Simō vocaretur, postea appellatus est Cæphas, id est Petrus. Quae nominis commutatio, teste Chrystomo, Homilia. 24. super Mattheum, cuiusdam fuit mysterij altioris indicium Quod ve ex veteri testamento perspicitur. In commutatis nominibus Abraham, Sarra, Israel. Quare credendum est Christum Dominum, non sine admirando mysterio Apostolo Petro novum impo-

fuisse

fuisse nomen, Simoni, etiam Iacobo, & Ioanni. Qui reliquos Apostolos, ante ibant autoritate.

Et ut hæc illustriora sint, ignorandum non est, quod traditur à Diuo Marco cap. 3. Vbi duorum Apostolorum nomina recensentur. Et imposuit inquit, Simoni nomen Petrus, & Iacobum Zebedei, & Ioannem fratrem Iacobi Boanerges. His tribus præter cæteros Christus Dominus utebatur. Quos ut legimus plerumquæ suis sermonibus solos adhibuit. Soli hi Apostoli transfigurationi interfuisse leguntur. Matthæi decimo. Et cum laici filiam fucitaret, & cum Paulo

ante

ante passionē oraret prolixius. Quę res declarat, non sine causa, in locum veterum nominum noua substituta fuisse. Simon ut in singulari præeminētia fieret apertior, haud aliunde, quàm ab ipso Christo deriuatum accepit. Christus enim, ut Paulus testatur, petra fuit ac proinde à Christo, petra dictus est Petrus. Nimirum, ut hac nominis deriuatione Christus nobis præsignificaret, Petro vices suas, & autoritatem præcipuam fuisse committendā, ut reuera commissā fuit. Sed de his omnibus latius in Elencho disputabitur cum de potestate clauium agetur. Interim hæc pauca lector accipe, & quę sequuntur.

In primis scito, certam & in-

dubita-

dubitata esse propositionē hanc. Papa habet supremā potestatem, in ecclesia Dei, super institutionē Christi Domini fundatam Matthę. 16. & Ioannis ultimo. Quāquam enim Christus seruator noster Rex regū, & Dominus dominātium christianam rempublicam in terris diuersis modis regendam disponere potuisset, voluit tamen & statuit ut non populare, non diuitum, non potentum non optimatum multorum aut paucorum, sed vnius tantum regimē esset, promittens soli Petro. Tibi dabo clauēs, &c. Cui promissionem præstitit, curam omnium suarum ouium committendo, cum dixit Ioannis ultimo. Pasce oues meas, comparati

Q ua

ua etiam interrogatio Domini, huiusmodi, Diligis me plus his? satis a parte peruicaces conuincit Dominū seorsum, ac separatim Petro fuisse loquutum, ac non in persona reliquorum Apostolorum presentium. Et quanquam hic textus sufficere debet. Quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, cum in hoc presenti sermone dictum est ei Pasce oues meas, non has vel illas, sed indistincte, vt omnes comprehēderet vt Gregorius notat. Non defecit tamē interpretatio Chrysostomi dicentis, Ibidem, præteriens alios Petro loquitur. Præpositus loco mei esto, & Caput fratrum tuorū, & Theophilus, q̄ commissionem ouium mūdi

Petro

Petro commendat, non alijs & Leo Papa in cap. Ita Dominus dist. 19. & in. 6. de Electione. c. fundamenta inquit, Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officiū pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret. Vt ab ipso quasi à quodam cap. dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et merito inquit Diuus Thomas in, 4. lib. contra Gentiles, sic saluator noster instituit. Quia regimen ecclesiæ est optime ordinatum: optimum autem regimen est vnius, quod ex fine regiminis apparet. Est enim finis pax, quæ in vnitāte consistit & quod melius est constat cau-

Q 2

fam

sam vnitatis vnus esse meliorem
 quam multos, qui non nisi in vnū
 venientes, illam efficiunt. Est er-
 go ecclesie regimen institutum
 sic, vt vnus solus præsit vniuersę
 rei publicę. Est autem diligenter
 annotandum q̄ diximus Chri-
 stum dominum tale regimen in-
 stituisse, vt claudas ora, regale re-
 gimen opponentium, à senatu
 seu populo institutum. Non enim
 ecclesia aut populus Christianus
 aut concilium aliquod generale,
 sed Christus ipse, qui viuet & re-
 gnat, tale regimen instituit sic vt
 Petrus, non ecclesie, sed Iesu chri-
 sti Vicarius esset. Quod in conci-
 lio legimus Lugdunensi capitul.
 Vbi periculum de Electione, in
 6. Vbi papa dicitur Iesus Chri-

sti

sti vicarius, & in cap. Quam vis
 dist. 2 1. Pelagius papa inquit,
 sancta Romana ecclesia Catholi-
 ca, & Apostolica nullis synodis
 constitutis cæteris ecclesijs prela-
 ta est, sed euangelica voce domi-
 ni, & saluatoris primatum obti-
 nuit. Afferuntur quoque in Di-
 uo Thom. contra Gentiles, mul-
 tæ rationes, ad hoc propositum
 conferentes de primatu Papę, &
 eiusdē necessitate præter Iesum
 christum, in cœlis viuētem, quas
 ibi videbis. Firmatur autem di-
 cta propositio autoritate Marti-
 ni quinti, in concilio Constantiē-
 si, vbi diffinita est vt patet in bul-
 la condemnationis Ioānis Vvit-
 cleff. In concilio quoque œcume-
 nico Florentino sub Eugenio. 4.

Q 3

Vbi

Vbi vno Græcorum, & Armenorum, cum Romana ecclesia facta est, habentur hæc verba. Diffinitus hæc apostolicam sedem, & Romanum Pontificem successorem esse Beati Petri principis Apostolorum, & verum christi vicarium totiusque ecclesie caput, & omnium christianorum patrem, ac doctorem existere. Et ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem ecclesiam à Domino nostro Iesu christo plenam potestatem tractant esse. Hæc ibi ex quibus patet dictam propositionem, non solum esse veram, sed contrariam esse & erroneam, vt tangit S. Tho. in tractatu contra errores Græcor. c. 65. & tribus sequentibus. Est

vnus

vnus ex erroribus Ioannis Husdamnatis in concilio Constantiensi à Martino quinto.

Quamquam hæc nobis hæc teno dicta, ac disputata, p̄ domino Papa sufficere deberent, tamen quia non desunt propter quosdam. Quibus nec multa satisfaciunt. Id circo in Elencho promisso de his copiosius disputabimus, vt diximus, in Dei gloriam

& honorem Domini Papæ
vniuersalis ecclesie

Rectoris, &

patris.

Q 4 QVÆ.

QVÆSTIO. XIX.

Utrum hæretici sint in mundo tolerandi.

NO Nest superioribus alienum, ut mihi quidem videtur quærere. An hæretici sint ferendi, & esse ferendos. Hæc ratio probari videtur. Peius est negare totam fidem, quam errare in aliquibus articulis fidei, sed infideles & pagani, etiã Iudæi, totam fidem negantes, tolerantur in mundo, ut est manifestum. Ergo multo fortius hæretici sunt tolerandi partem fidei negantes.

Item

Item Christus dominus Matthei. 13. Zizaniam, non colligi precipit, sed linerent eam crescere, usque ad messem, ne forte colligentes Zizaniam, & triticum eradicarent. Messis autem communi Doctorum opinione est finis, huius mortalitatis vitæ & hæretici à Doctoribus Zizania vocantur. Ergo hæretici ferendi sunt, & permittendi crescere, ad finem usque mundi.

Rursus apud patrem Augustinum legimus lib. de utilitate credendi ad Honoratum, & refertur in canone, dist. 7. lib. 24. q. 2. Nullus, cogi deberet ad credendum. Quia credere est voluntatis, sed hæretici errantes in aliquibus articulis fidei, non credunt.

25 Ergo

Ergo non sunt cogendi ad credendum.

Sed his non obstantibus oppositum est verum. Quod per diuum Gregorium probatur, dicētem in Pastoralī, lupi sunt arcendi à grege diligentia Pastorum ecclesiæ, sed hæretici sunt lupi, & illi quidem rapacissimi. Ergo arceri debent, à grege Dominico & Christiano, diligenti cura pastorum, qui sunt ecclesiarum prelati. Item Actuum. 20. Hæretici lupi vocantur. Exterminandi sunt ergo ab hominum consortio.

Circa hanc quæstionem, multa à Doctoribus dicuntur. Ex quibus ego duo tantum attingam, quorum vnum, ad hæreticos per

tinet

tinet alterum ad ecclesiã. Quod ad hæreticos pertinet, hæresis, grauissimum est peccatum. Cuius causa non solum per excommunicationem submoueri ab ecclesia, verum etiam igne cruoreque emedio tolli meruerunt. Multo enim grauius est fidem corrumpere vitam quidem animæ, vt inquit D. Thom. quam pecuniam adulterare, per quam temporali vitæ succurritur. Quo fit, vt nummi adulteratores, & filij huiusmodi fontes, à secularibus magistratibus compræhensi, extremo supplicio afficiantur. Multo ergo iustius hæretici perniciosissimum hominum genus, simul ac fuerint impietatis suæ conuicti, sunt capite plectendi, nedum à

cõmu-

communione fidelium separari debeant. Idquè secundum Augustinum patrem nostrum, & rarū naturæ miraculum, contra Faustum Manicheum, famosum hæreticum.

Quod ad ecclesiā pertinet propria eius est misericordia, atquè clementia errantium omnium reditum in viam, & sanam mētem ardentissimis desiderijs, ex optātis. Quam ob rem non damnat, protinus quemquam sed conuersionem expectat, & veram non simulatam pœnitentiam hortatur, & inuitat. Primo ac secundo fraterne corripit, iuxta apostolicam doctrinam. At vbi nihil hæc omnia proficiunt & quo magis mouetur, quicquam tanto fit de-

terior

terior, & pertinacior. Tum eius conuersione humanitus desperata, aliorum saluti prouidet ecclesia, hæreticum à fidelium consuetudine segregando excommunicationis sententia, ac postremo iudicio seculari tradendo.

Ad primum argumentum. Respondetur de infidelibus Iudejs, & hæreticis, non esse parem rationem. Quia illi nunquam fidem susceperunt, qua de re non sunt ad eam vlla ratione compellendi. At hæretici cum à fide suscepta descuerint, cogendi sunt, fidem semel retinere susceptam. Verum si infideles, inter christianos conuersantes fidem catholicam vlla via corrumpere tententum tantum ab est, vt ferendi es-

sent,

sent, vt etiam debitis poenis mul-
ctati, è Christianorum consuetu-
dine pellantur.

Ad secundum, Respondetur
quod dominus præcepit Ziza-
niam, non colligi, significare se-
cundum Doctorem interpretationem non esse extirpandos
hæreticos quando incertum sit,
hæretici ne sint, an Christiani.

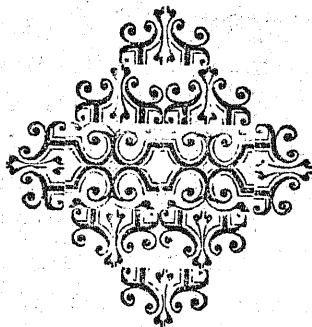
Nam aliter euenire posset, vt ve-
rus catholicus extirparetur pro
hæretico. Quando tamen con-
stiterit, quemquam hæreti-
cum esse tunc quod de hære-
ticis, supradiximus fieri de-
bet.

Ad tertium respondetur.
Quamuis ita sit, vt nemo cogi
debeat, ad fidem suscipiendam,

qui

qui tamen eam semel comple-
xus est, is ad eam seruandam,
ac retinendam compelli po-
test & si seruare no-
luerit, punie-
tur.

QVÆ

❧ **Quæstio vigesima**

Delibero hominis arbitrio & libertate voluntatis humanæ, & eius actibus, contra hæreticos, specialis & generalis Doctorum sententia.

POST quæstionem de libero hominis arbitrio, & libertate voluntatis humanæ tractatam, longam de hæreticis orationem instituerem & errores eorum, ac furiosa deliramenta persequerer (quibus grauius ipse commoueor, & quiuis

pius,

pius, me Herde commoueri debet,) nisi ab incepto longius abirem, & iusto maioris volumina facere uererer. Quod si fieret non admodum à re præsentia ab horre re uideretur. Vel ob id certe, quod in suis inueteratis erroribus tot Patrum clarissimis testimonijs admoneri, & conscientia reclamante conuicti mille testium instar obtinende ad huc perseuerant. Et quod ad mirabilius est illud subinde legentes, scilicet, Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, ecclesi. 15. Et illud Gene. 4. cum Deus Cain alloqueretur. Si bene egeris recipies, si uero male statim peccatum tuum aderit foribus. Item illud Deutero. 30.

R Consi-

Confidera quod hodie propo-
 fuerim in conspectu tuo, vitam
 & bonum, & e' conuerso mor-
 tem & malū. Illud quoquē Esaiæ
 Prophetæ. Si volueritis, & audie-
 ritis me, bona terræ comedetis.
 Quid multismoror. Quorū quo-
 libet, ab errore, ad veritatē à mor-
 tē ad vitā reuocari facile possent,
 nisi se cōsulto perdere vellent. Ne-
 gātes nō dubia nō obscura, nō cō-
 trouersa, sed certa sole ipso clario-
 ra rata, fixa, immota, videlicet, li-
 beri arbitrii libertatem quod ne-
 mo, nisi plane desipiat, vt ipse ne-
 gabit. Quocirca precipites acti
 sunt, in mala damnationis æter-
 nę. Quorum princeps est, & ho-
 rum tempestatum cōciliator im-
 pñissimus & canis rabidissimus

Luthe-

Lutherus. Bonam orbis partem
 populatus, sug impietatis errori-
 bus diseminatis.

Hic itaque Lutherus mundi
 præstigiator, & euerfor, in pesti-
 fero ac putidissimō libello quem
 de libero composuit arbitrio, in-
 ter alios vanissimæ suæ doctrine
 furores docet, liberum arbitriū
 rem esse solo nomine. Et addit fa-
 cientem hominem quantum vi-
 res humanę tulerint peccare mor-
 taliter. Manicheus autem aduer-
 sus quem ædita sunt, à Doctore
 patre Augustino ingentia volu-
 mina quibus acutissime refellit-
 tur. Peccata dixit non posse vita-
 ri libero hominis arbitrio. Iuue-
 nianistæ vero, ab his lōge dissen-
 sere. Contendentes, non posse

R 2 pecca-

peccare quemquam, post susceptum baptismum. Pelagiani tantum libero arbitrio indulserunt, vt solis naturæ viribus, fictum peccatum omne cauere posse affirmare non dubitarēt. Post hoc exortus est, Vviclephus Anglius. Cuius sectatores necessario cuncta prouenire definiunt Lutheranis assentientes, commētitiam rem esse & imaginariam liberum arbitrium. Vnde aiunt Iudam Christi proditorem, & reliquos peccatores, quicquid cōmiserint necessario commisisse, quin vitare potuerint, quibus opera Augustini & Hieronymi viri sanctissimi opponuntur.

Nostri vero Patres, quam sint hæreticis diuersis, quam aliter de

libero

libero hominis arbitrio sentiunt loquuntur statuūt, vt qui nec ad dexteram, nec ad sinistram flectētes mediū tutissimi eant, verum hominis arbitrium liberum non fictitium vt hæretici autumant inducentes, vel vt rectius loquar, ex sacris literis agnoscentes, & hominem diuina ope indigere fatentes. Quorum primus omnium, veniat in medium pater Augustinus à quo ceu à quodam vberrimo sancto, Augusto què fonte, Theologi omnes fluxerunt. Cuius hæc verba, de libero hominis arbitrio in libro de vera religione leguntur. Dedit enim Deus hominibus liberum arbitrium dedit què propriæ mētis libertatē, vt viueret vnusqui-

R 3 . s què

squè nō ex imperio Dei, sed suo
vt sic virtus locum haberet.

Huc respicit, quod D. Am-
brosius inquit in primo lib. de Ia-
cob. & vita beata, cap. 3. Non est
cui nostram ad scribamus culpā
nisi nostrę libere voluntati. Ne-
mo proinde tenetur ad culpam
nisi libera voluntate deflexerit,
dominus homo, per totum suo-
rum actuum.

Huic etiam spectat illud vetu-
stissimi omnium Tertulliani apo-
stolorum temporibus vt ferunt,
quā maxime vicini libr. 2. ad-
uersus Marcionem negantem li-
berum arbitrium. Quid dicis in-
quit, contra maiestatem arbitrij,
liberi enim sumus, ab omni hu-
mano imperio, auctoitate liberi

arbi-

arbitrij. A quo imperio nec cogi
possumus, nec cogemur in æter-
num, etiam Dominis inuictissi-
mis. Et addit, si vero in actibus
interioribus voluntatis, & ani-
mæ cogi possumus euidenter da-
tur hac ratione, quod tollitur à
nobis facultas liberi arbitrij. In
quo nullum est dare mediū. Sed
quia id tolli non potest impossi-
bile est, vt in æternum cogamur
ad opus aliquod, in actibus inte-
rioribus cordis, etiam illud opus
exterioribus, ipsis actibus qualifan-
tibus. Hęc antiquissimus Tertul-
lianus. Quæ contra Caietanum
faciunt supra citatum.

Si de libero arbitrio plura de-
sideras, ad vberiolem cognitio-
nem, Diuum Chrysostrum le-

R 4 gito,

gito, in Homil. 60. super Mat
thæum. Diuum Athanasium in
epistola ad Romanos, Originē
in lib. de Principijs. Patrem Au
gustinū in lib. de libero arbitrio.
Hilarium in suo lib. de Arbitrio.
In quibus concordantes senten
tias inuenies, hominem, scilicet,
de libero arbitrio præditum, ni
hil necessario, sed sponte sua age
re, quicquid agit. Etenim si se res
aliter haberet, non esset dubium,
quin nec p̄ sceleribus suppliciū
nec pro virtutibus præmium me
reretur. Legimus enim apud ec
clesiasticum. Ecce posui ante fa
ciem tuam, vitam & mortem ignem
& aquam. Est ergo liberum
homini aut sequi Christum vi
tam futurum ipsius, aut diabolū

mor-

mortem. Hoc itaque delibero ar
bitrio sentiunt & fatentur, om
nes catholici ipsum quidem per
se, ad malum esse procliuē, ad bo
num vero non nisi speciali gratia
Dei, iuxta illud Ossee prophetae
13. Perditio tua exte Israel tantū
modo & auxilium tuum solum
ame.

Supra dictis, Pauli sententia
quadrat ad Hæbreos. 10. Dicen
tis voluntarie peccantibus no
bis post acceptam notitiam veri
tatis. Quod si voluntarie quis
peccet non enim adigitur neces
sitate sed sua sponte. Et istud li
bero suo facit arbitrio.

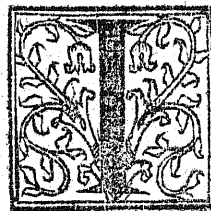
His itaque expositis, & quàm
breuiter potuimus tractatis. Ni
hil esse video ludicator hæreti-

R 5 ce

ce quod ultra desideres, nihil que calumniaris, & maligne bellices, nihil quod labere factare, & conuellere queas, quo quo te verteris, nisi forte dicas, Vnde illud hauserit gemebundus Esa. Propheta. 10. Via hominis non est eius, quod nimirum tibi nihil auxiliatur. Via enim hominis id circo eius esse negatur quia per se homo quicquam boni gignere, & agere non potest. Poterit tamen diuinitus adiutus, quod tu impudentissime inficiaris. Non enim liberum hominis arbitrium post lapsum primi parentis ita imminutum, fractum, debilitatum què fuit vt bene viuere, non possit, modo diuina opis ad sit.

Quæ

¶ **Q**uestio vigesima
prima Et vltima, sine argumen-
tis: in qua agitur sigillatius
de applicatione sacræ
Eucharistiæ.

In hac quæstione differemus primo de triplici gradu, & valore missæ. Deinde de ipsius applicatione, quã uis de hoc ipso iam supra partim disputatum fuerit. Primæ parti quæstionis respõdet Scotus in quod libere. q. 2. art. 2. Inquies altaris sacri ficiũ in triplici gradu prodesse. s. Specialissime. Generalissime. Et medio modo. Specialissime

plus

plus prodest celebranti etiã quantum ad satisfactionem, & meritum, quam alijs. Eriſte valor ſpecialiſſimus, non eſt in poteſtate ſacerdotis, vt eum poſſit alijs applicare, quia eſſet contra ordinem charitatis. Generaliſſime prodeſt hoc ſacrificium, vt pote quod applicetur omnibus Chriſti fidelibus, tam viujs quàm deſunctis. Quæ applicatio cum fiat ab eccleſia & in perſona ipſius, à ſacerdote impediri non poteſt. Medio modo prodeſt cum à ſacerdote vel pro ſe, vel alio offeratur, hæc Scotus, in loco relato. Martinus autem Ledefmius, in 2.4.q.16.artic.14. quadruplicẽ valorem miſſæ contra Scoti ſententiam in ducit. Primum ex in-

ſtitu-

ſtitutione Chriſti. 2. ex eccleſia vniuerſali. Alterum, ex deuotione ſacerdotis. Quartum & vltimum ex deuotione offerẽtis vel offerentium. Qui valor quadruplex finitus quidem eſt, quãtum ad ſatisfactionem.

Dubitatur autem, quid ſit illud, quod applicatur omnibus fidelibus, quantum ad ſatisfactionem, in canone enim miſſæ dicitur. Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio.

Cui dubitationi reſpondetur ex prædicto valore miſſæ, applicari quidem aliquid omnibus Chriſti fidelibus indigentibus. Quod vel ex eo liquet, quia dicitur in canone miſſæ. Pro redemptione animarum ſuarum. Quantum ſit

autem

autem valor ipse, qui applicatur, solus Deus nouit. Quod uero at tinet ad deuotionem ecclesie, per eam applicari potest valor missæ omnibus fidelibus. Dicitur enim in oblatione, pro ecclesia pro Papa pro antistite, pro rege, quæ institutio est ab ecclesia. Ergo ecclesia potest applicare valorem missæ indifferentem omnibus Christi fidelibus.

Illud probabile est, valorem missæ applicari fidelibus, ab ecclesia, ex opere operato, sed si sic hoc est uerum, sequeretur non prodesse dictum valorem missæ existenti in Purgatorio oblatum à sacerdote, qui est in peccato mortali. Quia sacerdos existens, in mortali, valorem vl-

lum

lum non habet. Valor autem ipsius sacrificij, iam est applicatus ab ecclesia. Relinquitur ergo sacrificium missæ oblatum à tali sacerdote, non posse illi prodesse pro quo offertur, quod tamē est contra doctores. Hæc Ledesmius.

Quam ob rem dicendum est, probabilius esse, nolle ecclesiam totum valorem auferre unde cū què ueniat. Unde non uetat ecclesia sacerdotem quantumuis malus sit offerre sacrificium, pro quo offerre illud & applicare uoluerit. Quod probatur ex eo, quia in canone missæ dicitur. Memento domine famulorū famularū què tuarū. Ex quo sequitur ex intentione ecclesie appli-

cari

cari hoc sacrificium, tam viuis
quàm defunctis non in totum,
sed in aliqua quantitate.

Dubitatür præterea. An valor
ille generalissimus equaliter ap-
plicetur omnibus vel in equali-
ter. Si in equaliter applicetur que-
rendum est, vnde veniat talis in
equalitas, cui dubitationi respon-
detur, nō applicari equaliter hoc
sacrificium, secundum omnium
theologorum sententiam. Sed
an illa in equalitas ex eo proue-
niat, quod aliqui fideles egentio-
res sunt, quam alij, dubitari pote-
rat. Hoc tamen non est causa hu-
ius in equalitatis. Quia non sunt
deterioris conditionis illi, qui mi-
nus peccauerunt, quàm qui plus
deliquerunt. Videtur ergo esse

causa

causa huius in æqualitatis maior
vel minor charitas. Sed nec hoc
causam esse concedunt, sed impa-
rem quidem animi deuotionem
& affectum. Itaque huiusmodi
sacrificium prodest illis pro qui-
bus offertur, secundum suæ deuo-
tionis quantitatem siue viui sint
siue defuncti illi, pro quibus of-
fertur. Quo etiam modo applica-
tur missa omnibus circumstanti-
bus scilicet, secundum cuiusque
deuotionem. Et ideo sacerdos in-
quit. Quorum tibi fides cognita
est, &c. Existentium autē in pur-
gatorio, alijs magis, alijs minus
prodest. Nimirum secundū ma-
iorem vel minorem deuotionē,
quam dum viuerent ad suffragia
ecclesiæ habuerunt, qui quæ atten-

S tius

tius rebus diuinis inter fuere, maius utique auxilium sentiunt.

Hæc de applicatione huius sacrificij, secundum Doctores.

Est præterea dubium, an liberum sit sacerdoti facere vel non facere huiusmodi applicationem generalissimam ita, ut valorem omnem missæ pro se vel pro alio applicare possit cæteris exclusis. Quod nimirum sacerdotem facere posse videtur, quia sacrificium est ipsius sacerdotis. Quæ opinio est Caietani dicentis. Deuotionem quidem esse fidelium, sed applicationem solius esse sacerdotis. Verius tamen videtur esse quod docet Scotus, ubi supra scilicet, non posse sacerdotem aliter applicare hoc sacrificium

genera-

generalissime quam instituit ecclesia. Sed ecclesiæ institutio est, ut omnibus generaliter applicetur. Ergo id sacerdotis intentio quantumuis ecclesiæ intentioni contraria impedire non potest. Et si aliter faceret minister, nihil ageret cuius rei manifestissima ratio est. Quia ecclesia maiorem potestatem habet, quam sacerdos, & sacerdos ipse offert hoc sacrificium nomine ecclesiæ. Quo fit ut ecclesiæ destinatione sua frustrari non possit, quæ sententia est Doctoris Ledesmi, & hæc de valore generalissimo.

Sequitur valor specialissimus. De quo nobis est sub distinctione loquendum. Est enim valor specialissimus duplex. Vnus qui est

S 2 meri-

meritum, & hic valor plus prodest sacerdoti quā cuiuslibet alteri, quem sacerdos alteri applicare nō potest, quia vt supra diximus non potest dare gratiam suam alteri. Gratia enim non datur nisi pro actu proprio, de quo non est dubitandum. Alter quo ad satisfactionem, quem Scotus inquit sacerdotem alteri applicare non posse, sed in hoc falli videtur Scotus, quia in alijs oblationibus & Eleemosynis applicatur satisfactio vnus alteri, vt tradunt Doctores, Ergo & in Missa. Fatetur tamen Scotus si quis nō egeat sua satisfactione eam posse cui velit applicare.

Præterea dicendum est valorem generalissimū quo ad satisf-

factio-

factionem plus semper sacerdoti quam alijs prodesse cum ipse sacerdos sit fidelis, & maiorem deuotionem habeat, quam alijs.

Super est de valore speciali, & & medio differamus. De quo in primis quæritur an sacerdos possit applicare illum cuiuscuq̃ voluerit, cui quæstioni respondet Scotus referens, Quorundā sententiam, videlicet, tunc sacerdotem prædictum valorem applicare posse, cum applicat ex beneplacito Dei, & quando Deus acceptat. Si autem non applicet sacerdos ex beneplacito Dei neque Deus acceptet, nihil prodest. Sed contra hoc argumentatur Scotus inquiens sequi ex hoc nullam in huiusmodi sacrificio sacer-

S 3 dotē

dotem potestatem habere. Quia siue sacerdos applicet prædictum valorem siue non, semper talis valor prodest illis quibus Deus prodesse voluit. Si forte concedas sacerdotem non habere potestatem in huiusmodi sacrificio nihil esse videtur cur tale aliquid concedas, cum sacerdos potestatem habeat in alijs bonis operibus suis.

Argumentatur etiam Scotus iniquus peccare mortaliter aut saltem venialiter sacerdotem applicando huiusmodi sacrificium alteri. Quia nisi per reuelationem sciri non potest, an Deus applicationem talem acceptet. Dicendum est igitur non posse sacerdotem applicare hunc valorem mediū. Sed an possit sacerdos applica-

re

re dictum valorem pro libito suo dubitari quidem solet. Respondetur sacerdotem aliquando in tali statu existere, ut debeat applicare alteri, aliquando vero poterit applicare cui voluerit.

Præterea dicit Scotus tunc sacerdotem applicare posse valorem missæ cui voluerit cum non accipit elemosynam; cum vero elemosynam acceperit, ut pro aliquo rem diuinam faciat, non potest applicare dictum valorem pro alio, quam pro quo elemosynam accepit secundum eundem.

Sed dubitatur hic. An si sacerdos applicet alijs quàm debeat missæ sacrificiū valeat talis applicatio nec ne. Huic dubitationi respon-

S 4 det

det Scotus, inquit, forte sacerdotem applicare non posse sacrificium alijs, quam quibus ratione aliqua applicare tenetur. Scoti ratio est, quia nō permittit Deus fieri cuiuspiam iniuriam in sacrificio. Quare Deus applicabit illi vel illis, quibus sacerdos applicare tenebatur. Sed fallitur Scotus. Quia contrariam sententiā tuentur Doctores dicentes. Sacerdotem dominum quidem esse sacrificij, vt est dominus aliorum suorum actuum. Et ideo inquit sub distinctione proposito dubio respondendum esse. Dicit enim Ledesmius, teneri sacerdotem applicare hoc sacrificiū huic vel alteri ex publica obligatione, veluti si est Parochus cōstitutus,

vt

vt offerat sacrificium pro parochianis. Tunc dicendum est, si talis parochus in die festo vel alio, in quo ex officio suo & ecclesiæ consuetudine rem diuinam facere debet, applicet sacrificium alijs quam quibus ex officio, vel consuetudine tenetur, inanem esse huiusmodi applicationem. Probat hoc sic. Quia hæc est ecclesiæ voluntas & institutio. Et quem admodum sacerdos non potest non applicare sacrificium pro circumstantibus, quo ad aliquam partem valoris, quia ab ecclesia sic est institutum, sic cum ex institutione ecclesiæ teneatur parochus applicare sacrificium pro parochianis suis, non valebit applicatio alijs, quam quibus debet

S 5 appli-

applicuerit. Quod est probabilius & tutius.

Ex his colligitur sacerdotem qui contra ecclesiæ & prelati sui applicationem fecit non debere rursus rem diuinam facere pro quo prælatus iussit celebrare.

Hæc opinio est doctoris Ledesmi peculiaris propria, satis dura & peregrina, & ideo minime amplectenda. Est enim cōtraria omnium theologorū sententijs nec non & iuris peritorum, exceptis non nullis, quos ante citauimus. Nam applicatio contractus quidem est voluntatis & liberi arbitrii. Vt videre est apud Doctores omnes. Quibus rursus citandis supersedeo, ne tempora perdā. Possem autem facillime pro

bare

bare denuo p iura & sentētijs Patrū, falsam Ledesmi esse sententiā

Dicit præterea Ledesmius, priuatam esse obligationem, qua sacerdos adstringitur ad rem diuinam, pro hoc vel illo faciendam.

Ac nihilominus sacerdos applicat sacrificium pro alio vel alijs probabilius tamē est valere applicationē sacerdotis, pro alio, quā pro quo iussit prælatus. Tameti nō negē sacerdotē male facere applicādo pro alio, quā pro quo illi præceptū est. Intellego autē quōties de huiusmodi applicatione loquar de valore illo medio, qui est in manu sacerdotis. Id q̄ hac ratione pbatur. Quia sacerdos est domin⁹ huius sacrificij. Ergo habebit se in hoc sicut in alijs rebus

sed

sed in alijs rebꝫ si sacerdos obliga-
ret dare aliquid vni & re vera da-
ret alteri valeret vtiqꝫ datio male
tñ faceret. Ergo idē erit in missæ
sacrificio. Dubitatur postremo
ab Sco. An possit prælatus subdi-
torū, sacrificia orationes labores
ieiunia, & his similia, quibus sub-
diti egent etiam ad satisfactionē
alijs impendere.

Respondet huic dubitationi
inquiens, charitatem bene ordi-
natam à semetipsa incipere. Qua-
re si subditus eget operibus suis
ad satisfactionem iniquum esset
priuare illum operibus suis satis-
factorijs alijs impendendo. Est
præterea alia ratio, quia in thesau-
ro communi omnium, non repo-
nuntur nisi illa quæ facienti super

sunt.

sunt. Huc accedite uangelicum e-
xemplum virginum prudētium,
quæ imprudentibus oleum po-
stulantibus responderunt, ne for-
te non sufficiat nobis, & vobis
ite potius ad vendentes.

His tamen non obstantibus
probabilius est raro tamē, & gra-
ui occurrente causa, posse præla-
tum alicui insigni benefactori
subditorum opera tribuere, quibꝫ
subditi egent etiam ad satis-
factionem. Nam cum subditus
vltro sequeat sua satisfactione
priuare vt alteri ex charitate tri-
buat, nihil esse videtur cur id non
possit prælatus, præsertim cum
causa legitima fecerit. Quia hoc
non est priuare subditum suo es-
sentiali merito apud Deum, sed

sub-

subsidio temporali. Hæc opina-
tur Scotus.

Sed secundum doctorem san-
ctum in. 4. debet intelligi, quan-
do subditi non resistunt, alias nō
tenet. Vt dictum fuit prius disti.
23. q. 2. artic. 3. ad quartum.

Item dicit Scotus posse præla-
tum imponere subdito aliquod
opus super erogationis per se ali-
cui applicando, quod tamen sub-
ditus non faceret etiam si egeret
illo, nisi sibi præciperetur. Ad sti-
pulatur Scoti sententiæ doctor
Vvaldensis Thom. 3. de sacra-
mentalibus sub titu. decimo, ubi
veritatem hanc exemplo Christi
confirmat inquit, quemadmo-
dū Deus tulit dolores nostros,
ita & nos alter alterius debemus

dolo-

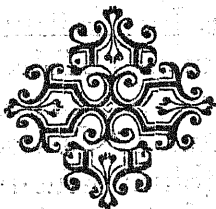
dolores portare. Vnde sicut sin-
guli subditorū pro alijs benefa-
ctoribus satisfacere possunt, ita
& prælatus huiusmodi suffragia
eisde benefactoribus impartire
potest. Hæc illi, sed ambo fallunt.

Adducit loco citato Vvaldensis
historiā Ioannis Carnōtēsis Epi-
scopi antiquissimi Anselmi. Et
aliorū patrū qui literas concesserūt,
per quas subditorū suffragia
benefactores participant, vt quo-
rum temporalia metebant, vt in-
quit Paulus, eisde spiritualia im-
pertirent. Ex quo fit huiusmodi
applicationem nō solum de con-
gruo valere, sed etiam de condi-
gno, quātum ad satisfactionem.
Quia fit solutio sicut si vnus pro
alio satisfaciat. Quare non

tantū

tantum orationes, verum & ieiunia alios labores & vigiliis, quantum ad satisfactionem alijs potest adscribere. Tamet si ratio meriti, eis ipsis religiosis, qui hæc patiuntur integra seruetur. Ex quibus omnibus clare vides inanes esse rationes Scoti, Ledesmi, & aliorum cõtra sententiã. Ut iam recte probauimus in superioribus, aduersus illos, tot patrum testimonijs.

QVÆ

Vtrũ contritus de peccato mortali, & nõ confessus, habita copia confessoris idonei, sumens sacramentum altaris peccet mortaliter.

Quæstio Vnica extra adductas.

IN primis apparet accedentem, ad Eucharistiæ sacramentum, quantum in se fuerit de peccato suo contritum, non debere prius confiteri sacramentaliter peccata sua, quamuis habeat conscientiam peccati mortalis, & copiam confessoris idonei.

T Quia

Quia nemo peccat, si non faciat, quod facere non tenetur. Deinde non est frigidum argumentū ad intentionem nostram probādam, Christum dominum, non esse maioris dignitatis, sub specie sacramenti quam sub specie propria. Sed peccatores tangentes olim corpus Christi, sub specie propria tantum abest, vt peccarent, vt etiam peccatorum veniā consequentur, vt legimus apud Lucam cap. 7. de muliere peccatrice, & apud Matthæum. 14. Quicumquē tetigerūt simbriam eius vestimenti, salui facti sunt. Ergo non peccat mortaliter accedens ad Eucharistiam, cum cōscientiā peccati mortalis, & sine præmissa sacramentali confessio

ne,

ne, modo sit contritus propter rationem supra dictam.

Præterea nemo peccare dicitur nisi peccet in lege, aut contra legem, iuxta illud Pauli ad Roman. 2. Quicumquē sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Et quicumquē in lege peccauerunt per legem iudicabuntur. Sed lex nulla est, nequē præceptum, nequē ius naturale, nequē humanū positium, præcipientis confessio nem, ante sumptionem eucharistiae. Ergo accedens, ad huiusmodi sacramentum contritus tantū sine præuia sacramentali confessione, quamuis habeat copiā confessoris non peccat saltem mortaliter.

Rursus sicut hoc sacramētum

T 2 gustu

gustu percipitur & tactu ita etiã visu, si ergo peccator peccat sumendo, videndo quoquè peccabit, quod patet esse falsum, cum ecclesia hoc sacramentum omnibus videndum & adorandũ proponat. Ergo peccator non peccat mortaliter, sumendo eucharistiam sine præmissa sacramentali confessione.

Præterea, vniuersa delicta operit charitas Prouerb. 10. & infra 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata, sed hoc sacramentum non est nisi ad purgandum peccata, & ad consequendã gratiam quam vtriquè habet contritus, quia secundum S. Thom. perfecta contritio & tam dispositiue, quàm effectiue omnem cul-

pam

pam delet. Ergo homo contritus habendo charitatem fidem misericordiam, & gratiam, dignus accedit ad Eucharistiam absquè præuia sacramentali confessione. Et ideo non peccat saltem mortaliter vt dictum est.

Item confessio non est necessaria ad salutem, sacramentũ enim pœnitentiæ propter remissionẽ culpæ institutum est, sed per contritionem sufficienter culpa remittitur & homo expiatur. Ergo ad summptionem huius sacramenti non est necessaria confessio ac per consequens non peccabit, qui sine confessione præmissa acceperit, modo contritus accedat.

Rursus sacramenta ecclesię ab

T 3

insti-

institutione Christi initium habuisse nemo est qui ignoret, sed sicuti legimus apud Ioannem. cap. 8. Christus dominus sola contritione mulierem adulteram absoluit. Ergo accedens tantum contritus ad hoc sacramentum accedit quidem dignus Deo gratus & absolutus.

Præterea inquit Apostolus ad Corinth. 2. Probet autem se ipsum homo & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quæ verba de contritione, tantum omnes interpretantur. Nullus autem quod sciam ad confessionem refert. Ergo qui secundum Apostoli doctrinam accedit contritus, dignus quidem accedit etiam si accedat sine præmissa confesio-

ne

ne sacramentali.

Item dicere Apostolum probet autem se ipsum homo, &c. Id nimirum significat sufficere quidem contritionem ad sumendam Eucharistiam. Quod vel ex eo liquet, quia non præcipit probari à confessore, sed à semetipso tantum, quòd si quicquam aliud esset necessarium, sine dubio explicuisset Apostolus. Ergo qui contritus tantum summit eucharistiam dignus quidem accedit.

Postremo spiritum hominis contribulatum cor contritum & humiliatum sacrificium Deo gratum legimus apud Psalmographum, sed contritio est sacrificium, per quod pec-

T 4 cata

cata soluuntur, & gratia paratur. Ergo qui contritus tātum sumit Eucharistiam dignus vtiquè & idoneus ad eius sumptionem accedit.

In contrarium est sacri Tridē-
tini cōcilij authoritas veritasque
de fide tenenda, quam antiquitas
& ecclesiastica consuetudo decla-
rat, scilicet. Vt nullus sibi cōsci-
us letalis criminis quantumuis sibi
contritus videatur absque præ-
uia sacramentali confessione ad
sacram Eucharistiam accedat, ses-
sionē. 13. cap. 7.

Ad vberiore huius quæstio-
nis explicationem, eam tres in
partes diuidemus. In prima nimi-
rum asseremus, non licere quem-
quam accedere ad eucharistiam

pecca-

peccati mortalis consciū, quin
prius data sacerdotis facultate
peccata sua fuerit confessus. In
secunda parte moderatus & con-
sultius de hoc ipso agemus expli-
caturi varias doctorum sentē-
tias quàm aliquiloquuti sunt.

In tertia de duabus alijs pœni-
tentiae partibus breuissime di-
sputabitur. Accedentibus igitur
ad primam diuisionis partem, cō-
sideranda sunt verba sacro San-
cti Tridentini concilij prohiben-
tis quemquam ad vllas sacras fun-
ctiōnes accedere, nisi sit integræ
vitæ scelerisque purus. Oppor-
tet enim ad mensam Domini ac-
cedentes priusquam accedant,
mundare se ipsos, tam ab omni
macula letalis criminis, quàm ab

T 5 ipsa

ipsa tota peccati spurcitia, fædissimaquæ eius conscientia, idquæ non solum vera cordis contritio ne, sed & purissima præuia sacramentali confessione, atquæ satisfactione, vt vult ac postulat sancta mater ecclesia Romana. Quã sincere, pie & recte confitetur ceterua omnium fidelium ac Patrũ orthodoxorum, vt quo magis sanctitas & diuinitas, cœlestis huius sacramenti viro Christiano comperta est, eo ipso diligentius cauere debeat, ne absque magna reuerentia & sanctitate ad id percipiendum accedat. Præsertim cum illa plena formidinis verba legamus, apud Apostolum. Qui manducat & bibit indigne iudicium sibi manducat & bi-

bit,

bit, non dijudicans corpus domini. Et alio loco, decet enim sanctos, testimonium bonum habere ab his qui foris sunt, vt his qui ex aduerso est, nihil habeat malum dicere de nobis. Omnis Christianus qui vere fidelis & amicus Christi existimatur sanctus vocatur, vt videre est apud omnes sanctos Doctores, oportet nos igitur omnes Christi fideles sanctos esse maxime ad percipiendam sacro sanctam Eucharistiam, vt decet filios tanti Patris qui Christus est.

Quod autem sacramentalis cõfessio necessaria sit, ex eo inferatur, quia pœnitentia diuiditur in
con-

cōfessionem, satisfactionem, & contritionem, sed omnes tenentur ad contritionem & satisfactionem. Ergo & ad confessionem text. est in cap. omnes vtriusquē sexus, cum ad annos discretionis peruenerint. Et quāmq̃ peccatores tantum ex diuino iure ad confessionem teneantur. Iure tamē positiuo, omnes Christi fideles ad eam semel saltem in anno tenentur. Et secundum doctorem Sanctum duobus modis homines ad confessionem obligamur. Vno modo ex iure diuino, quod est velut medicina secū dum quod non omnes tenentur ad confessionem, sed illi duntaxat qui peccatum aliquod mortale cōmiserunt. Altero modo ex

præ-

præcepto iuris positiuo. Secundū quod, tenentur ad eam omnes, ex institutione ecclesiæ in concilio generali, sub Innocentio tertio. Vt quilibet se peccatorem esse cognoscat, quia omnes peccauerunt, & egent gratia Dei, vt dicit Apostolus Romanorum. 3. Et vt maiori cum reuerentia ad tantum sacramentum accedatur.

Venio ad secundam diuisionis partem in qua pollicitum me fuisse memini moderatius quam quosdam de peculiari nostra dubitatione acturus. Et vt quod agimus sit apertius. In primis sciendum est trifariam accipi teneri nos ad confessionem, ante summptionem eucharistiæ. Nam tenemur, aut ex iure diuino, aut

ratio-

ratione naturali, aut iure positi-
uo, & ecclesiastico. Quorum vl-
timum non extare dicunt non
nulli quod præcipiat sacramenta-
lem confessionem ante sump-
tionem Eucharistiæ. Ratio au-
tem naturalis præcipiēs huiusmo-
di confessionem priusque sumat-
ur Eucharistia, ea videtur esse,
vt res tanta sumatur cum maxi-
ma animi puritate ac deuotione,
quæ vt plurimum sine sacramen-
to confessionis non contingit.

Super est Tertia & vltima pars
diuisionis in qua de contritione
multa quidem dici possent, sed
quoniã in hoc opere meo studeo
breuitati ideo pauca quædam de
ipsa differam. Et primo sic argu-
mentor satisfactionem & con-

fessio

fessionem esse necessariam, vt
pœna remittatur, quæ in contri-
tione remissa non fuit, sed tota
pœna remittitur aliquando in cõ-
tritione, vt patet in Magdalena
Petro & Paulo, & ceteris sanctis.
Ergo non est necesse, vt homo
contritus confiteatur, nequè ha-
beat propositum confitendi ante
sumptionem Eucharistiæ. Sed
hoc esse falsum dupliciter appa-
ret. Quia contritio bifariam
potest considerari, vel inquan-
tum est pars sacramenti, vel qua-
tenus est actus virtutis, & vtro-
què modo est causa remissionis
peccati. Sed hoc distingunt docto-
res, quia quatenus est pars sacra-
mentì dicunt aliqui, vt Durã. & Pa-
ludanus operari remissionẽ pec-

cati

cati instrumentaliter, vt dicitur de alijs sacramentis. Quatenus autem est actus virtutis est causa materialis remissionis peccati, quia est necessaria dispositio ad iustificationem.

Quod autem ad aliquos attinet, scilicet, premissam sacramentalem confessionem ante sumptionem eucharistię non esse necessariam; ad sit modo vera cordis contritio, contra eos sic argumētor. Confessio necessaria est ad salutem. Ergo præmittenda est ante Eucharistię sumptionem. Antecedens probatur, Ægroti egent opera medici, vt sanētur, sed peccator est egrotus. Ergo eget curatione confessionis, vt sanetur, ac per consequens confessio est ne-

cessa-

cessaria ante eucharistię sumptionem. Secundo, argumentor aduersus eosdem. In iudicio seculari non est idē Iudex actor & reus: sed iudicium spirituale est ordinatius iudicio seculari. Ergo peccator, qui reus est non debet esse sui ipsius Iudex, sed ab alio iudicari. Opportet ergo hominem peccata sua confiteri, vt ab alio iudicetur.

Præterea passio Christi sine cuius virtute, nequē originale nequē actuale peccatum dimittitur, in nobis operatur per susceptionem sacramentorum ecclesię, quæ sacramenta à passione Christi suam efficaciam nāciscuntur, sed confessio est vnum ex sacramētis ecclesię. Ergo ad remis-

V

sionē

tionem actualis & originalis culpæ in adultis requiritur sacramentum ecclesiæ vel actus, vel voto susceptum. Illa enim sacramenta, quæ contra culpam instituuntur sunt necessaria ad salutem. Et ideo sicut baptismus, quo deletur originale est necessarius ad salutem ita & confessio posito peccato mortali. Vt enim qui petit baptismum, ecclesiæ se subijcit, vt beneficio baptismi remissionem peccatorum consequatur, sic se subijcit qui peccata sacerdoti aperit, ab eoque postulat absolui. Ex quo sequitur necessariam esse ad salutem confessionem.

Super est, vt argumētis respondemus. Et primo respōdemus

der

per Durandum dicentem, Christus dominus apparens in propria specie non se exhibebat tangendum hominibus, in signum spiritualis vnionis ad ipsum sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo non peccabant qui tūc illū tāgebant. Quia Christus gerebat ad huc similitudinē carnis peccati. Vnde dicit D. Tho. cōueniēter se tūc peccatoribus tangendū exhibuisse citra aliquod tangētis peccatū in q̄ modo incurrūt qui cū peccato mortali Eucharistiā sumunt.

Secundo argumento responderetur. Verum esse verbum Apostoli, quod non de alio quam de vera cordis contritione & oris confessione exponitur, nec

V 2

non

non satisfactione. Quæ tres in hoc sacramento pœnitentiæ partēs dicuntur, sine quibus spiritua-
lis salus contingere non potest. Nec me præterit antiquos aliquos Theologos de hac re Pauli sententiam de sola contritione explicuisse. Eorum tamen est explosa sententia. Nam & si concedamus id quod res habet sacramenta, non esse iuris naturalis, sunt tamen iuris positiui diuini. Ad hanc igitur de qua loquimur confessionem faciendam, dupliciter obligamur. Vno modo per accidens scilicet, quando ad aliquid, tenemur, quod non possumus sine peccato exercere non confessi, tunc enim confiteri tenemur sub mortali. Veluti si

debeas

debeas Eucharistiam sumere ad quam in peccato mortali, nullus debet accedere, nisi prius fuerit confessus, copia sacerdotis oblata & necessitate non urgente. Alio modo tenemur ad confessionem per se vt dicit Paludanus & sic eadem ratio videtur esse de baptismo & confessione. Quia vtrumque est sacramentum necessitatis.

Tertio argumento respondetur per S. Thom. dicentem, per visum non accipi corpus Christi sed tantum eius sacramentum. Visus enim non percipit substantiam corporis Christi, sed solum species sacramentales, ac qui manducat, non modo sumit species sacramentales, sed etiam verum

V 3

corpus

corpus Christi sub illis reuera cōtentum. Quare nullus prohibetur à visione corporis Christi, vt qui videndo non peccet.

Quarto argumento respondetur dicendo, ex quo aliquis peccatum incurrit, non liberare eum à peccato sine pœnitentia, charitatem, fidem, & misericordiam, charitas enim postulat dolorem propter iniuriam amico irrogatam, & vt studeat homo quantum in se positum fuerit, satisfacere, & querat iustificationem & expiationem à peccatis per virtutem p̃ssionis Christi quæ in sacramētis operatur, misericordia vero ordinata subuenit pœnitentibus, & dolentibus de culpa cōmissa, & lugentibus miseriam

suam.

suam. Iuxta illud Prouerbiorū. 14. Miseros facit populos peccatum & Ecclesiast. 30. Miserere animæ tuæ placens Deo.

Quinto argumento respondetur, infusionem gratiæ sufficere ad remissionem culpæ, verum post culpā remissam ad huc peccator est debitor pœnæ temporalis. Quia ad infusionem gratiæ consequendam instituta sunt sacramēta ante quorum susceptio nem aliquando euenit, vt gratia infundatur secundum recipiētis dispositionem, vt patet in baptismo. Quod etiam de confessione dicere possumus.

Sexto respondetur ad potestatem Christi pertinere dare effectum sacramēti mulieri adultere.

V 4

Qui

Qui est remissio peccatorum sine exterioris pœnitentiæ sacramento, licet non dederit sine interiori pœnitentia id est vera cordis contritione quam Christus in ea per gratiam operatus fuit.

Septimo & octauo argumentis, supra responsum est ac demonstratum, quo modo intelligenda esset Apostoli sententia, probet autem se ipsum homo, quæ de contritione satisfactione, & præmissa confessione debet intelligi ex institutione ecclesiæ. Et ita in Concilio generali sub Innocentio. III. dictum & declaratum est.

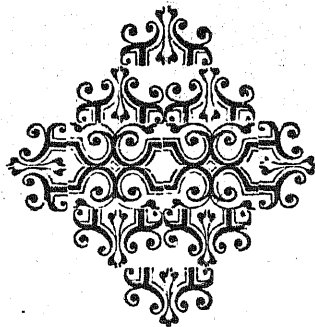
Postremo argumento respondetur, apud Deum verum esse & gratū sacrificiū homo cōtritus

&

& humiliatus. Sed non prius cōfessus ante sumptionem eucharistiæ, non erit Deo gratus. Eucharistia enim sine præmissa confessioneposito peccato mortali sumi non debet data copia sacerdotis.

V 5

Epi-

❧ Epilogus omniū
 fere quæſtionum, quæ in hac
 Apologia continentur. Et diffe-
 rentia inter excommunicationē
 maiorem & minorem, & Ana-
 thema. Duæque variæ opinio-
 nes circa actus interiores
 animæ & voluntatis
 referuntur.

V A M quā per
 seriē huius Apo-
 logiæ multa dix-
 rim, quæ ad insti-
 tuti mei probatio-
 nem attinent. Et
 opiniones doctorū retulerim, &
 quàm potui valide probaberim.

Actus

Actus interiores animæ directe & immediate ab ecclesia cogi nō posse, nec non aliqua de excomunicationibus à Cōcilijs & à iure illatis attigerim. Tamen illa omnia in summam redigere visum est. Tametsi non sine magno labore. Vt in prōptu habeas quæ in toto opere continentur.

Et quoniam actus internos doctores vocant attentionem & deuotionem ad preces horarias ab his incipiendum est.

In primis igitur quæritur. An ecclesia imperare possit actus internos. Nam si ecclesia id facere non potest per consequens attentionem & deuotionem imperare non poterit, quippe que sint actus interni. Nisi dicas necessa-

rias

rias esse attentionem & deuotionem iure naturali & diuino.

De hac re duæ sunt opiniones. Prior est ecclesiam posse obligare ad actus internos. Quam sententiam tenet Adrianus in suis quodlibetis. Quodlibet. octauo in. 4. q. 2. de confessione. Idem tenet summa Rosella in verbo hæresis, & addit eandem opinionem esse, Antonini, & Ioannis Andreæ, & Panormitani. In eadem est opinione Medina in suo codice De oratione.

Hæc opinio probatur per glossam in Clement. 1. de hæreticis dicentem. Ecclesiam in occultam hæresim excomunicationis ferre sententiã. Ex quo inferunt ad actus internos ecclesiã obligare posse.

Secun-

Secundo. Argumentantur dicentes. Si quis corde peccet in die festo illum festum violare, quia nihil tam aduersatur festiue celebritati, quam seruitus culpæ mortalis. Et tamen ex solo præcepto ecclesiæ festa sunt celebranda ergo &c.

Tertio. Ecclesia potest dispensare in voto mentali. Ergo potest se extendere ad actus interiores, eos utique immediate pro imperando vel prohibendo.

Quarto. Nume. 30. legitur patre posse irritare vota à filijs familias emissa ante annos pubertatis & maritum simili modo vxoris votum irritum facere posse, esto sint vota interna tantum. Ergo ecclesia potestatem haberet in actus internos.

Quinto

Quinto. Ecclesia potest rei sue onus & modum imponere, sicut Deus in sua lege decimis onus & modum imposuit, ea lege, ut qui percepturi essent decimas non solum in templo seruirent, sed etiam populi peccata comederent. Quod Adrianus videtur referre ad actus internos Leuitarum & sacerdotum Deo gratos, qui ad remissionem peccatorum populi valerent. Ergo ecclesia quando decimas, & beneficia confert alicui potest illi modum imponere nepe ut preces deuote recitet iuxta c. Dolent. de celebratione missarum.

Sexto. In Clemt. 1. De statu monachorum precipitur ne monachus vadat ad curiam principum animo nocendi alteri. Ergo Papa po-

test

test in actus interiores. Quia animus nocendi actus est interior.

Septimo. De celebratione missarum cap. Dolentes præcipitur vt preces deuote & attente recitentur, sed attentio & deuotio sunt actus interni. Ergo ecclesia poterit illos imperare.

Octauo. Christus seruator noster habebat potestatem in actus interiores, quam potuit ecclesiæ suæ relinquere. Ergo reliquit.

Nono. Per actus interiores violatur præceptum ecclesiæ. Ergo potest ecclesia illos prohibere. Antecedens patet. Si quis actu interiori velit frangere præceptum aliquod ecclesiæ peccaret letaliter, ergo, &c.

Decimo. Prælati possunt sibi

refer-

reseruare peccata interiora. Ergo habent potestatem super ea.

Vndecimo. Siquis non adoraret Eucharistiam credens non esse ibi Christum esset hæreticus propter actum illum internum & esset excommunicatus. Ergo ecclesia habet potestatem super actus internos.

Duodecimo. Multa sunt concilia quæ huic sententiæ ad stipulantur. Quorum primum est concilium Gangrense, cuius verba sic habet. Siquis oblationes quæ in ecclesia fiunt aspersiones esse crediderit memoria squè sanctorum cõtemnendas anathematizabit. En quo modo ibi sola mentis crudelitas anathematizatur.

Secundum concilium est Ro-

X

manum

manum cuius hæc sunt verba. Si quis de Patre & filio bene sapit de sancto autem spiritu non recte crediderit hereticus & anathematizatus est.

Tertium concilium est Toletanum. Si quis dixerit vel crediderit deitatem Christi passibilem. anathematist.

Hæc sunt quæ pro hac sententia adduci possunt, & si qua alia afferri possent, non essent æque.

Contraria tamen sententia tenenda est, illa quidem cõmunior scilicet, ecclesiam nõ posse præcipere neque punire actus internos. Hanc sententiam tenet Caietanus. 2. 2. q. 10. ar. 3. Eandem tenet Paludanus in. 4. distin. 13.

conclu-

cõclusionē: 8. Eandem sequitur Antoninus. 3. tit. 2. 4. ca. 4. Idem dicit Sanctus Thomas. 1. 2. quæ. 91. ar. 4. Vbi querit. An præter leges humanas sit necessaria lex diuina, & probat esse necessariam. Cui rei ratio est. Quia homines solum possunt condere legem de his quæ apparent, & si homines possent statuere legem de internis quæ non apparent, non esset necessaria lex diuina. Ergo sententia est diui Thomæ. Homines quicquam statuere non posse in actus internos, Idem repetit Sanctus Thomas. in. 4. distin. 38. q. 1. ar. 5. ad. 4.

Eandem opinionem tenet summa Tabie in verbo excommunicatio. 5. cap. 4. quæ. 4. Idem

X 2

dicit

dicit Angel. de clauasio. Verbo hæresis. q. 22. Idem tenet Durandus in 4. dist. 17. q. 8. Idem Almatius in dist. 17. q. 1. Hæc sententia probatur primo, ex eo quod legitur, 1. Reg. cap. 16. Homo videt solū ea quæ apparent Deus autē intuetur cor. Propter quod apostolus, 1. ad Corinth. 4. prohibet iudicium de internis actibus dicens, nolite ante tempus iudicare quo ad vsquē veniat dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium &c. Ergo homines non possunt aliquid in actus internos, quo vsquē manifestentur extrinsecus.

Secundo. Nulla lex potest præcipere actum cuius transgressio-

nem,

nem, punire non potest. At ecclesia non potest punire transgressionem interiorem, quia non potest ei constare, de tali transgressione. Ergo superuacua esset talis potestas, ac per consequens non reliquit Deus illam in ecclesia. Vel dent ipsi ubi reliquerit.

Tertio probatur. Quia ecclesia nunquam hoc fecit. Non potest ergo imperare actus internos. Quia si posset aliquando fecisset maxime cum pontifices extendant suas potestates quātum possunt.

Quarto ecclesia nō potest exercere potestatem per actus internos. Ergo non habet potestatem super illos, antecedens probatur

X 3 quia

quia mutus non potest baptizare, neque praelatus mutus potest per solos actus interiores excommunicare, quæ sententia communis est iuris peritorum.

Reliquum est, respondeatur argumentis contrariæ opinionis, & Primo respondemus Glossæ contra sententiæ non esse piaculum illam negare ideo, non recipimus suam sententiæ.

Secundo argumento, responderetur, per solum peccatum mortale siue internum siue externum non violari sabbatum neque preceptum ecclesiæ de sabbato celebrando. Quia illud præceptum ecclesiæ de celebrando festo non prohibet in sabbato opera que sunt peccata mortalia, sed solum

prohi-

prohibet opera exteriora seruilia, quæ hominum seruorum sunt, Vnde non solum violatur sabbatum per peccatum cordis, sed neque per multa peccata exteriora.

Quæ non sunt de numero eorum quæ per ecclesiam prohibentur.

Aliqui tamen Theologi dicunt, qui peccat mortaliter in die festo eum peccare nouum peccatum.

Quia peccat in die festo & esse sacrilegum, sicut qui furatur in loco sacro, quia agit contra præceptum diuinum & naturale.

Tertio respondetur, Papam posse dispensare in voto interiori. Verum posse propter actus exteriores vouentis. Non autem immediate propter ipsum actum interiorem. Quomodo sit, ut si

X 4

votum

votum emissum sit à solo actu in
 teriori, & ad implendum solo
 actu interiori. Vt si actu interiori
 voueas te contemplaturum se-
 mel in die passionem Christi ad
 breue tempus. Non posset Pa-
 pa proprio motu in tali voto di-
 spensare. Nisi vouens petat di-
 spensationem & actu exteriori
 manifestet votum suum.

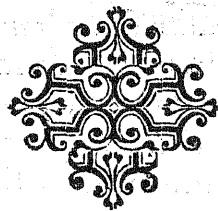
Aliqui tamen aliter respon-
 dent, Papam videlicet posse di-
 spensare in voto interiori. Ne-
 gant tamen ob id habere potesta-
 tem in actus internos. Quia a-
 liud est tollere obligationem a-
 liud illam imponere. Sicut pa-
 ter potest irritare vota filiorum,
 sed non potest imponere illis vo-
 torum obligationem. Sed hæc

solu-

solutio mihi non placet. Quia si
 semel concedas Papam potesta-
 tem habere immediate in actus
 interiores quo ad aliquos effe-
 ctus, sine ratione negas eandem
 potestatem habere quo ad
 alios. Quare prior so-
 lutio magis pla-
 cet.

X 5

Epi-

Epithome de li-
bero hominis arbitrio pro virili
parte defenso, contra hære-
ticos illud emedio tol-
lere conantes.

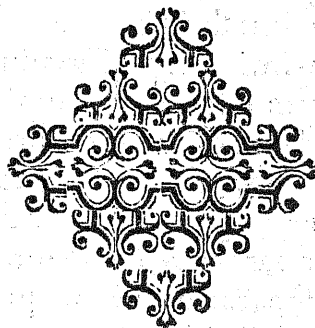

ET in summa dicen-
dum est, hominem
ab initio liberū fuisse
se creatum relictū-
que in manu & po-
testate contilij sui. Vt siue bonū,
siue malum pro libito facere pos-
set. Operatur enim homo libere
quicquid operatur. Sic enim no-
bis liberum arbitrium datum es-
se fatemur, vt dicamus nos sem-
per indigere Dei auxilio. Et illos

errare

errare iudicamus, qui dicūt cum
Manichæis, hominem non pos-
se peccare autoritate liberi arbi-
trij, cum reliquis eiusdem factio-
nis. Qui omnino tollunt li-
berum arbitriū. Quæ
opinio procul à
nobis ab-
sit.

Epi-

Epithome ad ex-
communicationes earūquē
differentiam.

Q U O N I A M
de excommunica-
tione & anathema-
te, late dictū est in
Apologia, in hoc
epilogo breuiter repetam, quæ te-
nenda sunt de illis.

In primis itaque sciendum est
triplicem esse excommunicatio-
nem. Vna dicitur excommuni-
catio maior, de qua vide Engel-
trudam. 3. quæ. 4. Et hæc dicitur
etiam anathema, quod interpre-
tatur separatio quippe quod se-
paret à triplici communione se-

cundū

cundum S. Thom. Et definitur
sic. Excōmunicatio est separatio
à communione ecclesiæ, quo ad
fructum & suffragia generalia.
Per fructum intelligendo perce-
ptionem sacramentorum & con-
uictum fidelium. Et per suffragia
generalia intelligendo spiritua-
lia bona quibus ecclesia priuat ex-
communicatum in quātum sunt
cōmunia, non per charitatē quā
excommunicatus habet aliquan-
do, sed per intentionem, non qui-
dem huius personæ particularis,
quæ orare potest pro eo, sed ec-
clesiæ, quæ excommunicatum se-
parat ab vniuersitate fidelium,
pro quibus suffragia facit.

Secunda est excommunicatio
minor, de qua habetur. 2. quæ. 3.

quæ

quæ excludit præcise à participatione, & à communione passiva sacramentorum secundum omnes ut colligitur ex c. Minatio in Clemen. 1. & cap. si celebrat de cleri. Excōmun. Et à participatione eorum quæ sunt via, ad sacramenta. Et sic excōmunicatus non est eligibilis nec consequenter habilis ad quodcūque ecclesiasticum beneficium, ut in eodē cap. notatur.

Hic autem animaduertendum est, Excommunicationem minorem non excludere à cætu fidelium vel spiritualium bonorum participatione, aut etiam ab administratione sacramentorum, ita ut collata effectum sortiantur, licet proculdubio peccet excōmunicatus in ministrando, ut patet, in

dicto

dicto capit. si celebrat.

Tertia que improprie excōmunicatio dicitur, est excludēs à participatione & perceptione sacramentorum & bonorum spiritualium, participatione sed non à cætu fidelium. De qua vide, capitulum cum excōmunicato ij. q. 3. & cap. Engeltrudam. 3. q. 4. & hæc à Deo infligitur pro quolibet mortali, vide Syluest. excōmunicatio. 1. §. 3.

Excōmunicatio autem ab anathemate in decretis, sic distinguitur quæ excōmunicatio est quasi minor anathema aut maius vinculum dicitur.

Præterea manifestum est anathema ab excōmunicacione maiori in solēnitate differre secundum omnes. Et probatur per rationes

& iura,

& iura, & ex iure ex cap. Debet
2. q. 3. Vbi ponitur solemnitas
anathematis distincta, ab excom-
municatione maiori.

Quod autem anathematizare
sit proprium Episcoporum pro-
batur ex supra citato. cap. debet.
Et ex glossa communiter recepta
in capitulo cum ab ecclesiarum
praelatis de officio ordinarij, &
addit ex concilijs posse probari.

Tertio & si anathema, ab excō-
municatione Minori distingui
videatur aliquando tamen idem
esse videntur. Quia anathema
maius vinculum & maiore ex-
ecrationem, & aliam à commu-
nitione hominum separationem
anathema importat, quam mi-
nor excommunicatio, quam pro

pter

pter solum peccatum veniale in
curri frequentissimum est. Et
ab ea quilibet sacerdos, qui à
peccatis absoluit, potest absol-
uere.

Quarto constat, ex cap. Engel-
truda. 3. q. 4. maiorem excōmu-
nicationem non distingui à mi-
nori interdum.

Quo ad quartam conclusionē
attinet dicendum est, quod dicunt
communiter Doctores, anathe-
ma scilicet aliter sumptum excō-
municationi maiori aliquid ad-
dere. Quando nimirum simul
adhibetur in cōcilijs & pontificū
sanctionib⁹. Quia si idē omnino
anathema & excōmunicatio sig-
nificarent non ponerentur con-
iunctim vnum post aliud. Et ra-

Y tio

tio est, quia duorum alterum redundaret essetquè mera nugatio quæ vbiquè vitanda est. Quod autè anathema aliquid addat ex cōmunicationi maiori, tam iure quā rationibus, probari potest, Quia vbi cunquè hæc duo verba, excommunicamus, & anathematizamus, iunguntur posteriori loco, ponitur verbum anathematizamus. Et quod anathema, addat terrorem vel solemnitatem probatur per doctissimum Covarrubias in cap. cum non ab homine de iudicis, vbi Panormitanus numer. 23. & Barbatius, & Abbas in cap. cum ab ecclesiarū prælatis in terrore & solemnitate differre dicunt. Tametsi quo ad effectum sint paria. In quo sen-

su

fu venit intelligendus Sylvester titul. excōmunicatio, vltima. q. Quando dicit idem esse excōmunicationem maiorem & anathema. Quāquam Castro, in lib. de iusta hæreticorū punitione asserat errasse Sylvestrum, dominus autem Alphonsus à Veracrucē defendit Sylvestrū loco citato dicens modestius esse loquendum, contra auctores minime penitendos. Qui anathema & excōmunicationē maiore idem esse putent. Quamvis in aliquo differant. Quinto & vltimo. Dicendum est. Non esse prorsus idem excōmunicare, & anathematizare. Quia præterquam, quod in terrore & solemnitate anathema ab excōmunicatione maiori distin-

Y 2

guitur.

guitur. Deffunctus propriæ a viuis anathematizatur, non tamen propriè excommunicatur. Filij enim parentes suos anathematizare solent ob aliquas iustas causas, quia se iniuste ex hæredauerunt, aut suarum rerum profusi extiterint. Et si excōmunicātur. Non propriè excōmunicari possunt, etiam ab illis qui excōmunicandi ius habent, cum tamen anathematizent. Id quod liquet in concilio Constantiensi. Quod Vvitleff hæresiarcham deffunctū detestatum diris execrationibus deuouit. Et sexta synodus pluribus deffunctis & dānatis mala multa impræcatur est. Ecclesia si aliquādo deffunctum excōmunicat anathematizando,

non

non id facit, vt sententiam proferat excōmunicationis in deffunctos: sed eos excōmunicatos declarat excessisse. Vt fidelium suffragijs non adiuuentur, qui in vita denunciati non fuerunt excōmunicati. De quo vide si lubet in 4. D. Tho. dist. 22. q. 2. articu. 2. prope finem. Vnde quando alicui dicitur in concilio anathema sit ibi anathema pro maledicto accipi debet. Vt habetur in cap. Si quis Episcopus, de hæreticis, cuius cap. latissimam interpretationem si videre cupis, vide Castrū de iusta hæreticorū punitione li. 2. ca. 20. Quāquā Michael de Medina in suo tractu de indulgentijs probet posse ecclesiam aliquando excommunicare deffun-

Y 3

Etum.

Etum. Eius tamen sententia tenēda non est, ut pote quæ communi opinionioni repugnet.

¶ Finit opus Theologicae Apologie, Ad laudem & gloriā summi omnipotentis Dei. Anno ab incarnatione Verbi millesimo quingentesimo, septuagesimo octavo nonis Martij.

ANNO VERO
ætatis meę quinquagesimo sexto.

CON=

¶ Conclusio operis.

Reliquū est, ut si quid in hoc opere meo depræhenderis quod repræhendendum videatur. Id quæso non tam præiurati animi, quam inscitiae meæ adscribito. Iam si laude dignū quicquā inueneris, illi tribuito à quo cuncta bona præmanant, & in quem sunt referenda. Vale & alieno labore fruere.

HÆ epistolarum sententiæ, horum illustrium virorum: in principio operis scribi debuerāt: verum propter euitandum illic, (ante huius instituti lectionē) in gēs volumē quo se aliqui prolixitate nimia offendi dicebāt, hic in calce cōsulto sunt appositæ, ut suauius congruentiusquē legantur.

Y 4

Sum-

Summo Doctōri

Artium, ac sacrae theologiae professori primarioque cathedrarū in scholis Mexicanis moderatori clarissimo patri Illesonso à Veracruce, ex familia Augustiniana eiusdem discipulorū vltimus, frater Andreas à Tordehumos Riberō,

huius instituti professor, salutem in Domino sempiternam.

VTINAM, innata tua modestia pateatur, quòd nunc mihi venit in mentem, & ratio ipsa suggessit, vtinamquè ad id mu-

neris

neris obeundum, aut tua discipularum ditissima & eximia suppellex, aut saltem tua dicendi copia cōtigisset, vt egregias tuas laudes pro dignitate canere possem. Nam eruditionis & facundiae ornamentis destitutus, quis quæso audeat, quàmlibet, ille audax, & temerarius sit clarissima merita tua explicare? quis doctrinam qua nihil altius, & mirabilius, quis longam vitam, quam tibi exopto Nestorea longiorem? per tot morum offendicula in offensa, imo integerrimè actam, qua propterea nihil sanctius & laudabilius? quis senectam sponte sua venerandam? sed in te nescio quo pacto quàm in alijs venerabiliorem senectam, in quam

Y 5 non

non longa sed in culpatissima vita, estimatam? Is enim diu viuit qui bene viuit. Quis tuā eloquentiam, qua nihil diuinius? quam quē mirentur omnes; nemo imitetur? Quis iugem studiorum in intentionem qua nihil pertinacius, & firmitus? Quis patientiam qua nihil tollerantius? Quis tuae literarum monumenta, quibus nihil præstantius nihil ex æquo omnibus vtilius? nemo sani capitis audeat? Quis nostrum omnium obsecro inelytam nostram religionem & institutū nostrū, omnium, hæremiticum, perinde atque virtus tua, cum præstanti sapientia coniuncta nobilitauit, ornavit, & in tertium vsque cælum euexit. Quæ omnia faciunt, vt

quæ

quæ Poetæ olim de Orpheo musica, vt perhibent peritissimo in fabulis cecinerunt, suauitate concentus, feras, quercus & saxa trahente, sub illis rerum inuolucris delitescentem, veritatem adumbrantes de te, tuique similibus, prædicare, voluisse videantur. Non vereor, amplissime Pater ne quisquam, me tibi blandiri existimet, ab huiusmodi enim suspitione, procul abs sum, sed id magis vereor ne quisquā putet, me in hac tui laudatione nimis parcum, malignitate potius animi, quam morum tuorum modestis si morum, necessitate fuisse, quos sentio iam dudum imperare mihi silentium. Sed nec scio, quo pacto parere cupiens,

ad

ad laudem tuarum præconia,
trahor. Quam ob causam, ig-
noscas mihi quæso, & quicquid
hic mihi, peccatum est, amori, in
te meo incredibili præcor assi-
gnes. Iam vero quàm utilis sit in
hisce regionibus ista tua præsen-
tia quàm etiam necessaria, cum in
stituto nostro, tum populo chri-
stiano, clarius sane, id est, quàm
vt vel breuissime attingendum
mihi sit. Etenim quis non videat
quàm necessarij sint in plebe, ad
ipsius eruditionem viri, probita-
te, doctrinaquè in signes Dei ti-
morem in omnibus præseferen-
tes, sancte, pie, caste, honeste què
viuendi exemplum senibus, iux-
ta, ac iuuenibus præbentes? qui
omni rerum humanarum respe-

ctu

ctu semoto Apostolico munere
fungentes populum Christianū
fidem catholicam doceant, in
Deum pietate imbuant, & a vi-
tjs deterrentes, ad amandas am-
plexandasque virtutes quæ pos-
sint oratione, cohortentur, inflā-
ment, & incendāt, porro, vbi do-
ctorum virorum opera, vbi ver-
bi Diuini prædicatio desiderē-
tur qua hominum animi multo
solutiores liberioresque hodie
quàm olim, suo pre ingenio præ-
cipites, ruentes in vicia frenētur.
Quid aliud futurum est, quàm vt
christiana religio, vacillet, flu-
ctuet, nutet necicā labet omnino
q̄ nūquā poterit euenire veteres
attritas, iustitiæ senitas deserēs
& sibi letifera diuertacula querēs.

Cete

Ceterum, ad hoc, te Deus optimus maximusque nobis opinor restituit in columem, & in altiori gradu collocavit, ut tanto utilior nostro ordini viuas quanto maior est tua presidentis autoritas iuxta illud apostoli, Qui illos duplici honore dignos iudicavit, qui bene præ sunt, maxime qui laborant opere & doctrina, quos Daniel in perpetuas eternitates, solis instar micaturos testatur. Quam sententiam Christus dominus confirmat inquit, Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum. In omni itaque lege, à Domino designati sunt, qui rectum salutis iter, hominibus cõmonstrarent ac docerent, quomodo ca-

uenda

uenda esset diuina indignatio, Non hic silentio præteribo Mo- sen, Gedeonem, Ezechielem, Hieremiam, Esayam, Esdram, ac cæteros veteris officinæ vates, qui gentibus vitia, ut illa fugerent indicarunt, & Christum in carne venturum prædicauerunt, cum quæ venisset illa summa dies, ab æterno destinata, venit ipse à Patre, prædicaturus Euangelium Regni. Is quæ alios dedit Apostolos, alios Prophetas alios Pastores & doctores, qui verbum vitæ annuntiarent. Ad hanc tu quoque missus es Apostolici muneris functionem. Ecce tibi filius disponit hodie Regnum, ut ei disposuit pater suus æternus, ut edas, & bibas super mensam

suam

suã, in regno suo, ecce dedit tibi hodie supra gētes, & regna ut euellas, & destruas, dissipes, ædifices, atque plātes in nomine Domini, qui potēs est, te in omnibus abundare faciat, omnē gratiã impertiat, ut omnibus semper omnino sufficiens abundes in omne opus bonum amen.

Reliquū, ut ad incēptū reuertar, cuius gratiã tā longus sermo mihi tecū habitus est, scias oportet colēdissime pater me apologiã hanc, theologicã diuinã opere adiutū conscripsisse, propter quorundã hominū opinionē nō nullã asserentiū, & iusto fortius affirmantiū, cōtra libertatē voluntatis humanę, quę, quam sit libera nulliquē obnoxia, me longe

melius

melius nosti est hæc autem eorū opinio santissimę Eucharistię sacrificiū, non pro ministrantis & offerentis, sed magis præsulis, iubentis intētionē suffragari. Quã opinionē, minime ferendã ratus statui illico aduersus illam, scribi oportere quę scribi possent pro veritate asserenda, omnia ex tuoditissimo penu promendo, quę recordari potui ex multis, quę olim ex te audiuisse memini tua itaque recognosces, & siquid discipulus tuus, tuorum discipulorum postremus in reliteraria promouerit, nec omnino, laborem, ac tempora perdidit. Qui sint auctores, quãtequē auctoritatis, ac nominis quorum auctoritatibus, & rationibus, nō modo pro

Z bo,

bo, verum etiam nisi fallor, demonstratio esse omnino liberā, & anullo præter ipsum Deum, authorē omnium, cogi posse voluntatem humanam, operis progressus indicabit. Illud autē in primis te admonitum volo in hoc opere, ut progreditur alibi posita, data opera, repeti, inculcarique verba idque non sine causa, sed, aut quia sequentibus via pareatur expeditior, aut quia posteriora cum prioribus connectantur, aut alijs de causis, quæ à legentibus deprehenduntur. Hoc autem opus illud quidem paruum ad euidentem, cum propter illa, quæ attigi, tum propter alia quam plurima, quæ inuitus omitto, ne Epistolę modum excedam tibi duxi nuncupandū. Quo solo

nomi-

nomine debes religiosissime pater tuum esse putare, tuum est enim quia tibi dicatum tuo nomine appareat, ac proinde fouere, amplecti, ornare, & à virulentis maleuolorum linguis defendere, atque tueri. Quicum nihil ex se gignere possint hoc tantum vnum, liuidodente mordere probe sciunt, vale & legenti tibi, discipulus tuus obuersetur. Rursus vale Augustiniani nostri ordinis decus & ornamentum maximum.

(.s.)

Z 2

Illu-

ILLVSTRI ADMO-
dum ac reuerendissimo D. D.
Ioanni Metinensi, ecclesiæ Me-
chuacanēsis episcopo, Frater An-
dreas à Tordehumos Ribero,
æternam fœlicitatem.

VO sunt anni exacti,
ex quo Mexici, quædã
haud vulgaris quæstio,
à quibusdam, magno &
excellēti ingenio viris mota, agi-
tataquẽ fuit. Num, scilicet, Missæ
sacrificium magis pro subditi of-
ferentis, & ministrantis, q̃ Præ-
sulis iubentis, & applicantis intẽ-
tione suffragaretur. Isti autem vi-
ri, meo & omniũ, qui eos norũt
iudicio docti, pprio Marte, pro-
priaquẽ opinione subnixi, qui-

busdã

busdã verisimilibus rationibus,
& infirmis argumentis tradide-
runt, arcte tenentes, importune-
quẽ defendentes. Rem diuinã al-
taris, non pro ministri, sed Præ-
sulis applicantis, intentione iua-
re. Quam obrem ego tã insignes
viros errare dolens, quamquam
rudis indoctus, nec quibus illi e-
ruditionis, elegãtiorisquẽ doctri-
næ ornamentis instructus, nec a-
liqua ex parte, cũ illis cõparãdus,
verũ veritatis ipsius viribus fre-
tus, ausus tamen sum, hanc Apo-
logiã cõscribere ac vix quidẽ, eã
scribere cogitaram, cũ mihi suc-
currit debere me nulli ex omni-
bus prius, ac iustius quàm tibi il-
lã mittere castigandã, in qua mul-
tis Patrũ testimonijs illis quidẽ

Z 3

gra-

grauissimis, multis, vtriusque iuris, idubitatibus, clarissimisque documentis, multis idoneis Doctorum rationibus multis, quoque theologicis validissimis argumentis ut ipse videbis, quam sint leuia, ac frigida aduersariorum argumenta (nime operis fallit amor) apertissime demonstramus. Verum haec lubens omitto ne cuiquam videar Hieronymum agere in Rufinum, vel hyperbolice, immodesteque loqui, aduersus illos, praesertim, quos in Christo mirifice amo quosque parentum loco habeo, colo, & obseruo. Tametsi ut mihi quidem videtur, longe ab scopo veritatis aberrant, sed sua cuique satis placent. Mitto igitur ad te ornatissime Praesul, Apologiam

meam,

meam, mitto autem non ut te illi indulgentem Patrem, sed ut iudicem severissimum, praebes, ac limam tuam eruditionis intendas, tantisper dum eam emendas limas, ac pollis, tuo in me amore seposito, qui scio, quantum soleat caecutire & in corruptis etiam iudiciis imponere. Tametsi superuacua sit, & inanis hic metus sum enim iam pridem expertus, & res omnes, non ex affectu, sed ex se ipsis metiri, & existimare, quod te in Apologia mea facturum, satis mihi habeo persuasum. Quam obrem cum adeo magnam tibi fidem habeam, meaeque omnia securus tibi committam, Apologiam hanc, verius tuam, quam meam queso te fouere, & amplecti non dedigneris. Quid enim

Z 4 tuum,

tuū magis, quid ꝓ longā pariter ac nobilissimā tuorū progenitorū seriē, clarissimasquē virtutes tuas, quā te ad istā pontificā dignitatē euexerūt, ampliori fortuna dignissimū, magis deceat quā iuuare, qua possis defendere illustrarequē bonas artes quarū tu semper, magnū studiū præ te tulisti in earūquē cultores beneuolentiā singularem. Deniquē cū te Augustiniani nostri ordinis, patronū tutorē, acerrimūquē propugnatorē ac monasticæ coniunctionis cupidissimū, & veritatis quā maxime studiosum cognouerim, nō fuit mihi cūctandum, quin ea quæ pro veritate meditatus scriperā, qua omnia alia soles vultus iucūditate suscepturus es-

fes,

ses, & animi alacritate lecturus, vale Præsulū decus, & nostri instituti maximum ornamentum.

ECCLESIAE ME-
chuacanensis Episcopus, Fratri
Andrææ à Tordehumus Ri-
bero, salutē æternam.

Iteras tuas lætus accipi. Verū doleo, ꝓ parē vicem reddere, multa prohibeant, adeo multis negotiis alijs, super alia subeūtibus distingor, id ꝓ breuissima respōsio, abūde satis dēclarat. Sed nimiā hanc mearū literarū breuitatē, cum plus otij nactus fuero, aliarū, quas tibi polliceor, longitudine compēfabo. Breuiter ita-

Z 5 quē

què sic accipe, me perpetuo tuis honestis studijs obsequuturū, nihilquè prætermisurū, quòd tum ad vtilitatē tuā, tum ad honorem quacunquè ex parte pertinere pu-
 tabo interim queso, miserere ani-
 mi, nō digna ferētis, ac me, apud
 Deū assiduis precibus iuua, Ma-
 gister Perca abest Mexico, qui cū
 primū venerit conueniendū tibi
 curabo & quid de opere tuo sen-
 tiat, requirā ipsum, quantū pote-
 ro cōmēdabo, quāquam tuū esse
 satis ipsum cōmendet, præfertim
 apud hominē tam amicū, cōmen-
 dabo tñ ne quid q̄ meū erit, omi-
 tā nostra aut cōsecratio fiet die do-
 minica, deū precare, vt cedat in ei⁹
 gloriā ac laudē, fidelīū vtilitatē ac
 fidei incrementū. Vale tu⁹ vt seper.

Sum-

SVMMO DOCTO-
 ri grauisimoq; theologo, Mar-
 tino à Perea, Frater Andreas à
 Tordehumos Ribero, summū
 apud Deum, bonum, efflagitat.

I superiorū hominū,
 tā ethnicorum quàm
 christianorū studia no-
 straque nobis cū ani-
 mis reputemus, illos quidē vere
 laborasse, nos autem nihil aliud
 quā lufisse, illos, quæ cupiebant,
 aut bonā saltē illorum partem ad-
 eptos fuisse, nos vero nec vel te-
 nuem rerū vmbra tenuisse, sine
 vlla dubitatione fatebimur. Tan-
 ta est nostrorū temporū desidia
 & oscitātia adeo, vt q̄ Quintilia-
 nus scripserit, nūquàm magis, quā

hac

hac nostra memoria, verū esse deprehēdas, nos difficultatis patrocinia nostræ prætexere segnitæ. Etenim quis nostrū obsecro, cū Pythagoræ, Socratis, Aristotelis, Platonis reliquorūquē Philosophorū fando meminit, nō statim pudore suffunditur? Quæ fuit tā barbarā, & seposita natio? Quæ gēs tā innanis, & fera? Quæ tā munita, opulēta, infida & potētia regna quo non sibi veteres eundū, penetrandūquē putarent? Non spe, & amore dolosi numi, sed solius scientiæ cupiditate ducti, quæ maris vastitas, ac furor? Quæ montium asperitas? quis rapidorū animū impetus & altitudo? Quæ vxorū liberorūquē charitas? quæ cura rei familiaris, siue tuendę au-

gen-

gendæ, viros illos deterruerunt, quæ minus vbi vbi in veniri possēt literas quærent? Et quos homines insignes, & eruditione clarissimos, nominis tantū celebritate cognouerāt præsentibus alloqueretur audirentquē viuas, ac redderent voces? Quorsum dices opinor, hæc tua tendit oratio? Eo nimirū, vt ostendā, turpissimū esse nos à maioribus nostris hac parte superari, cum eadē premia maneant, eadē studendi necessitates, eadē literarū voluptas, ac suauitas. Nō enim hæc vt, multa alia tempore absolescūt, ac tāto maiora nostra, quā ethnicorū esse debebat studiorū alacritas quāto certiora sunt nostra, quā illorū, quæ nos discimus studia? Illi enim quærē-

do

do cōfenerunt nobis vel pueris fruendū est illorū inuētis. Illi hæsitaauerūt, illi sunt cūctati quærentes, nos habemus omnia luce meridiana clariora. Huc pertinet Pauli prudētissima adhortatio huc spectāt crebrę ipsius monitiones, huc deniquè nos ipsa natura vocat, hōrtat trahit, & impellit. Quāobrē cū animaduertērē homines, ad tuēdos, iuuādos quē homines, & ad labores natos esse, ne, ex eorū numero essem, qui cū in vinea domini laborare possent otīari tamē ac desiderare maluerūt. Et quo accepto, aliquātulū lucrū facere poterant talentū obruerūt faciendum mihi existimaui, vt libellū hunc cōponerē, cui Apologia Theologica titulū feci, in eo,

non

nō dubito, quin multa sis deprehēsurus errata quibus, si illū mihi per purgaueris, amicissimi homini gratissimo, prestabis officium, ac talē te esse, re ipsa cōperiā, qualē me Hercule esse iā pridē animum induxi, quā rem, tu quoquē testatorē facies, si me, vt spero, libere monueris. Is enim sum, qui nihil, quā mōneri malim, in re tāta præfertim tā lubrica & scrupulosa, Equidē apud meū animū, sic statui, nullā in amicitia pestē capitaliorem reperiri posse quā subdolā & palpantē adulationē, cū autē mei emēdatini libelli, te vnū ex omnibus, multis quidem nominibus elegerim, ac initio destinauerim emēdatoris, ac iudicis partes libēs præcor susci-

pias.

pias. Nec. n. nouū videri debet
rebus dubijs, & in quibus pericu-
losum fuerit errare, viros sapien-
tes, longūquē rerum vsum habē-
tes, adhibere. Quod vt tibi sit mi-
nus graue, ac molestū, memine-
ris illud Platonis affirmātis nō so-
lū nobis natos esse, sed ortus no-
stri, partē, sibi patriæ, vendicare,
partē Amicis & q̄ stoici sapiēter
ac per humaniter, docuerunt.

Quęcūquē in terris gignūtur, ad
vsum hominū, omnia creari. Ho-
mines autē hominū causa esse ge-
nitos, vt ipsi mutuā sibi opē ferāt
cū singuli non omnia possint, &
cūcta mutuis stēt auxilijs. Vale fa-
milię nostrę decus, & ornamētū.

FINIS.